نورمحمد تره کی

یو ریالست لیکوال

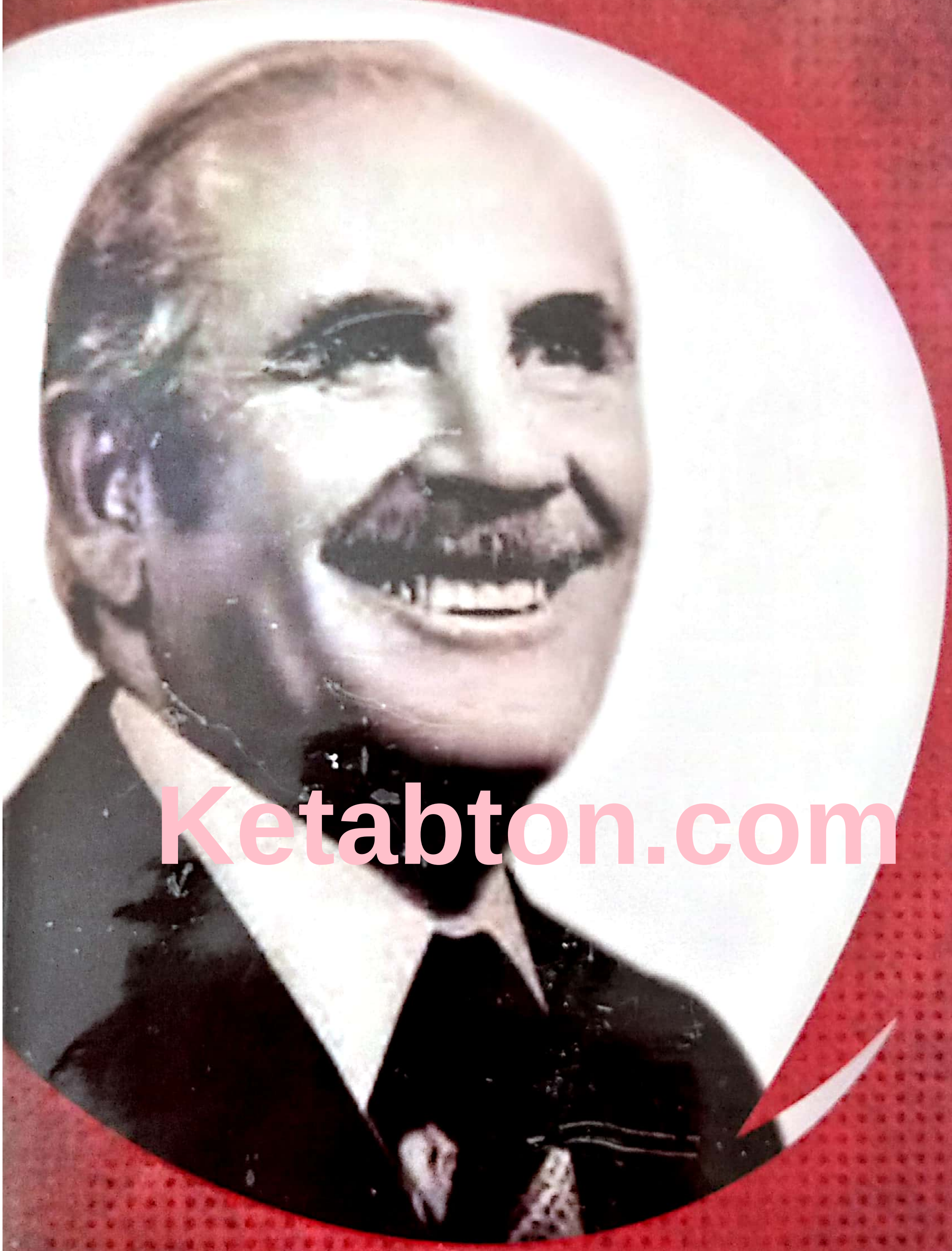

Ketabton.com

محب بنیراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com:

ليکوال

محب الله شيراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com:

پي ډي ايف بڼه ته اړونکی

سخی داد هارون

نیته : 14/ 06/ 2022

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شروع: 25-09-15: سمیع دادغم

نور محمد تره کی
یو ریالیست لیکوال

محب بنیراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شروع د لوي ذات د نامې نه چې
بخښونکی او مهروبانه دے

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول حقونه د لیکوال سره محفوظ دي

دکتاب نوم: نورمحمدتره کی یو ریالیسټ لیکوال
دلیکوال نوم: محب الله شېراز
د پلار نوم: حاجي محمد شفیق جلال زی
زده کړې: شپاړسم(اقتصادیات او پښتو)ایم فل(پښتو)
دزېږون نېټه: ۰۱-۰۱-۱۹۸۲
دزېږون ځای: سیف الله کلا
کمپوز کونکی: پخپله
خپروندویه ټولنه: پښتانه مترقي لیکوال
چاپ شمېره: زر (۱۰۰۰)
بیعه: دوه نیم سوه ۲۵۰
چاپ کال: اګست ۲۰۲۰
چاپ ځای: کتاب کور پېښور

دموندلو درکونه:

کتاب کور پېښور: 03319801600

تکتو کتاب کور کاسي روډ کوټه

موبایل شمېره 03158859085

پښتو ادبي ټولنه کلا سیف الله
پښتانه مترقي لیکوال.سهېلي پښتونخوا

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترون

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شُمار	سرلیکونه	مخ
۱	د محب ښېراز ځېړنه او د نورمحمد تره کي مقام	۸
۲	نورمحمدتره کی زما په نظر	۱۵
۳	لومړی باب: د نورمحمد تره کي ژوند، احوال او آثار	
۴	د نور محمد تره کي قام او قبیله	۱۹
۵	شجره نسب	۲۰
۶	زېږون	۲۰
۷	د لومړني ژوند حالات	۲۱
۸	تعلیم	۲۹
۹	روزګار	۳۱
۱۰	سیاسي هلې ځلې/ویښ زلمیان	۳۳
۱۱	علمي او ادبي خدمات	۴۲
۱۲	د نورمحمد تره کي مرګ/وژنه	۵۳
۱۳	دوېم باب: د نور محمدتره کي د ناولونو موضوعاتي جاج	۶۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴	د ناولونو تعارف	۶۲
۱۵	د ناولونو سماجي او معاشرتي پس منظر	۶۷
۱۶	په ناولونو کښې د مقامي او سماجي ژوند خد و خال	۶۹
۱۷	د ناولونو سیاسي پس منظر	۷۳
۱۸	په ناولونو کښې د سیاسي نظريې جائزه	۷۵
۱۹	د نورمحمدتره کي په ناولونو کښې طبقاتي نظریه	۷۹
۲۰	د ناول نګار په حيثت پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي مقام	۸۲
۲۱	دریم باب: د نورمحمد تره کي د ناولونو فني او تيکنيکي مطالعه	۹۴
۲۲	قيصه	۹۴
۲۳	پلاټ	۱۱۰
۲۴	کردارنګاري	۱۱۹
۲۵	ډکشن/ژبه	۱۲۴
۲۶	سسپينس/تلوسه	۱۲۶
۲۷	تصادم/واقعه نګاري	۱۲۸

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

منظر کشي	۱۳۰
کلائیمېکس/ پای	۱۳۴
فلسفه حیات	۱۳۵
څلورم باب : د نورمحمد تره کي افسانه نګاري	۱۴۰
د نور محمد تره کي د افسانو تعارف	۱۴۱
د افسانو پس منظر	۱۶۲
موخي يوه افسانه/لنډه کيسه که ناولېټ	۱۶۶
د افسانو موضوعات	۱۷۳
د افسانو فني او تېکنيکي اړخونه	۱۷۵
د افسانه نګار په حېثيت پښتو ادب کښې د تره کي مقام	۱۷۷
نتیجه/پايله	
پنځم باب : خلاصه او نتیجه	۱۸۵
کتابیات او ماخذات	۱۸۹

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محب الله ښېراز خبرنه
او د نور محمد تره کي مقام

پښتانه په پښتنو کي د درو، څلورو کسانو سره ډېره مینه لري یا ډېر نفرت څیني کوي. په دغو درو، څلورو کسانو کې یو نور محمد تره کی دی چې د افغانستان پخوانی ولس مشراو د خلق ډیموکراتیک ګوند عمومي منشي پاته سوی دی. د نفرت او محبت پیمانې د پښتنو معلومي وي خو زیاتره وخت داسي هم وي چې پښتانه د خپلي ناخبرۍ او سادګۍ له کبله د بل د پروپېګنډې ښکار سي ځکه دا د محبت او نفرت پیمانه ته هم موږ حتمي رایه په دې نه سو ویلی چې زموږ نفسیات دغه وي چې د اکثریت تابیع یو اکثریت د جمهوریت لار ده او موږ په اموخته او آماده یو. لاکن زموږ آمادګۍ او اموخته والي موږ همېشه له مشکلاتو سره مخامخ کړي یو ځکه خبره، بحث منطق او دلایل له میانه وو ځي نو بیا صحیح فیصله د ځان، قام او وطن له پاره کول ګرانه سي. راسئ په دغه پیمانه د پښتنو د نورمحمد تره کي سره د میني او نفرت لاري ، کوځې و پاټو.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو د نفرت لومړی پیمانه د ثور انقلاب د راتګ او طریقه کار سره ده؟ زیاتره وایي چې ثور انقلاب کوه دیتا وه ځکه افغاني ټولنه په ذهني او علمي توګه دې ته اماده نه وه .او نه د دې د پاره په لویه کچه دومره کار سوی وو چې د خلګو ذهنونه تیار وائ ، په نورو ثوریو کي دا یو نابالغه انقلاب وو .چې خپلو مشرانو یې بیا یو بل له لاري ایستل،قتل کول یوه مشغله و ګرځېده. او هم د دې انقلاب له وجي افغان وطن له تېرو څلویښتو کالو راهیسې د کشت وخون میدان ګرځېدلی دی .په لکاو افغانان له منځه ولاړل، په میلیونو میلیونو افغانان مهاجرت ته اړ سول.او د دوی دریم نسل به حتماً د هغو هېوادو وګړي وګرځي،چیري چې دوی اوس مېشت دي .د افغانستان درې نسله له تعلیم څخه بې برخي پاته سول.او د جهاد و فساد په دې جنګ کي اوس هم مشغول پاته دي .په زرهاو د ټول عمرد پاره،ګوډ، رانده،شنډ او اپاهج پاته دي تعلیم،طب،کښت وکرونده،کلتور،ژبه،ښارونه، معاش تر اوسه په داؤ لګېدلي دي او داسې نور بې شمېره، ټپونه،مصیبتونه او غمونه له افغانانو سره صرف په دې وجه تر اوسه پاته دي چې د ثور انقلاب دغلط وخت د انتخاب له

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبله وسو.دا تجزیه،خېرنه غوارۍ،بحثونه غوارۍ. اودحل لارۍ غوارۍ .

بل طرف ته له نور محمد تره کي سره مينه لرونکي دا دليل وړاندې کوي چې افغانستان د سود او رشوت له قبله د کومو حالاتو سره مخامخ ووهغه ټول هېواد و سخت ترينو حالاتو ته ور شکېل کړی وو.طبقاتي توپير دومره ژور او عام سوی وو چې د غريب او امير د مقام هيڅ ټاکنه کېدلی نه سوه . د غريب،عزت،دولت او د سر د تحفظ د هيچا سره نه وو. د امير لاس چا رانيولی نه سود کروندګر او مزدور ټول حقوق پايماله وو.د ښځو حق تر پښو لاندې کېدی د ماشومانو د ليک لوست هيڅ انتظام نه وو. د بادشاهت منګولي نيمي پېړۍ ته رسېبدونکي وې .د پر مختګ او خوشحالی هيڅ آثار نه ښکاره کېدل .ځکه په داسې حالاتو کي بدلون او انقلاب د ټولنې ضرورت وي او نور محمد تره کي د خپل قلم ، همت ، سياسي تدبر او تدبير له لارۍ دې انقلاب ته لار جوړه کړه .د ده نيت صفااو منزل معلوم وو لاکن نړۍ وال سامراج ،رجعتي عناصرو او فيوډالي نظام،د ده او د ملګرو انقلاب ته خنډونه جوړ کړل .

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دویمه تجزیه هم د لومړۍ په څېر څېړنه او شننه غواړي خو د .
پښتنو بدبختي دا ده چې هغه په متنازعه شي نه خبره کوي
او نه لیک .موږ به هله د ښه او بد په تمیز پوهېږو چې هغه شی
په غیرجانبداره توګه وشنو.و پلټو او بیا په دلیل اومنطق
یوې پایلې ته ورسېږو.هم دغه جرات زموږ د نوي کهول زیرک
لیکوال ښاغلي محب الله ښېراز تر دې هانده کړی دی چې د
ښاغلي نور محمد تره کي علمي او ادبي آثار یې د خپل ایم فل
د مقالې عنوان ,,په پښتو افسانوي ادب کښې د نورمحمد تره
کي کردار,, ګرځولی دی.

لوستونکي پوهېږي چې د علمي او مسلکي ډګرۍ لپاره
لیکوال د څومره کړاونو تېرېږي او تر دې هانده پوري چې
هغه په خلاص مټ قلم او آزاده فضا کې د فکر نیلی نسي
زغلولی ځکه به موږ دلته هم د لیکوال دا مجبوري مخته
ایږدو. لاکن د دې سربېره ښاغلي ښېراز د نور محمد تره کي د
علمي او ادبي آثارو په څنګ کې ، د ده د شخصیت،
کورنۍ،علم ولوست،معاش،ژوند او په سیاسي هلو ځلو هم
قلم زغلولی دی او په ډېر دقیق انداز یې دا معلومات زموږ
سخې ته ایښي دي .د تره کي د ټولو معلوم اونامعلوم
ناولونو،افسانو او لیکنو،په اړه څېړنه دښېراز علمي مقام

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړېږي د مسلکي خبرني يوه مجبوري دا هم وي چې هغه مثبت شيانو ته پاملرنه او لار ورکوي .جايز تنقيد شايد زموږ ټولنه او په ځانګړي توګه د پوهنتون استاذان اوس هم نه زغمي دا ته به زه د بد بختی علامت و وايم . د دې به يو وړوکی مثال زه ستاسو مخې ته کښېږدم .

په افغاني ټولنه کي رشوت او سود عام وو .ټولو ملايانو د ملک او خان په خُله آمين وايه ،دا شی تره کي په ډېر شدت سره د خپلو ليکنو محور ګرځولی دی بل طرف ته د تره کي په اړه دا خبره هم پټه نه ده چې هغه به خپل هر ملګري ته ويل چې تا د قرآن شريف مطالعه کړې ده کنه؟ولي که تاسو د خپل مذهب په اړه ناخبره ياست بيا د خپلو ملايانو سره به څرنګه بحث او دليل ويلای سئ .اوس که دغه پيمانه مخته کښېږدونو خبره په خپله په محترم نورمحمد تره کي هم د ټولوله مخه راځي چې ته په دې حقيقت خبر وې نو تا ولي په خپلو ليکنوکې د سود او رشوت په خلاف د قرآني آيتونو او د احاديثو مرسته نه اخيسته . قرآن مجيد د سود خور او رشوت خور په اړه چي څومره ښکاره احکامات لري ښايي د نړۍ په يو بل کتاب کي داسي نه وي .په داسي کولو کېدلی سو چې پښتانه د تره کي په خبره په نور ښه انداز پوهه سوي ول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال د نور محمد تره کي په پښتو افسانوي ادب کي مقام د لمر په شان تابان دی یو خو د لومړي ناول په لیکلو دا کرېدت بل څوک ورلای نه سي .دویم یونوی صنف په مخ بیول او خپلي ژبي ته پراخوالی یواځي د ده په برخه ګرځي .دریم د ناول ټول فني ځانګړتیاوي لکه پلاټ، کردارونه، مکالمې، سسپینس او پېغام له هر لحاظه يې پښتو ناول ته ترقي ورکړه،خو د ده دناول دوې ځانګړتیاوي ماته په خپله ډېر اپیل کوي . یو د طبقاتي ټولنې په ضد علمي مبارزه او بل دسوچه تورو کارونه انسان چي د یو شي خلاف علمي مبارزه پیل کړي نور د ژوند نور خوارہ او تراخه ځیني پاته وي . د تره کي هم دا کمال وو چې د ده هرناول او افسانهِ د ژوند د ناکړدو په خلاف په یوه نه یوه انداز او زاویې د هغه مخنیوی کول وو . ځکه د ده په لیکنو کي د فطرت سره مینه او انساني عشق کم کم لیدل کیږي .نور محمد تره کی دا حق لري چې په سلګونو د ایم فل او د پي ایچ ډي مقالې پر وه لیکل سي .هله به د ده علمي ،ادبي او سیاسي مقام نور رابرسېره سي .چې د ده په اړه هر اړخیځ جاج واخیستل سي .ځکه د ده ډېر لیکونه اوس هم له ټولني پټ دي .

ښاغلی محب الله ښېراز له هر لحاظه د ډاډ وړ دی چې د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلکي څېړني تر څنګ يې موږ ته د نور محمد تره کي د ډېرو آثارو په حقله تجزيه هم وړاندې کړه .که چيري دی د خپلي پي ايچ ډي مقالې عنوان هم له دې سره اړوند د تره کي په باب کښېږدي نو کوم اړخونه چي اوس لږ تشنه دي هغه به هم د علم د خزانو را ډک سي .بل د نور محمد تره کي حق به هم لږ پر ځای سي . ولي نور محمد تره کي چې د پښتنو او پښتني ټولني لپاره کوم خوبونه ليدلي ول پښتنو ده ته په هغه درنه سترګه و نه کتل . د ده علمي، ادبي او سياسي مقام دومره اوچت دی چې د ډېرو کمو اتلانو په نصيب کېدای سي

ښاغلي محب الله ښېراز ته پر دې علمي څېړنه تبريکي وړاندې کوم او ټولو پښتنو ته خواست کوم چي دا علمي اثرپه ډېر شوق او ذوق هرمرو ولولي.

نور د وطن د محـــبت ثبوت له کومـه راوړم
خلګو رامبېيل لټول مايې ښکلولې خاوري

ډاکټر لياقت تابان

اتوار ۶م د اکتوبر ۲۰۱۹.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کی زما په نظر

رښتیا خبره ده چې د یوه لیکوال یا سیاسي شخصیت سره تړون د هغه شخصیت ،فن ،علمیت او سپېڅلتیا ښکاره کوي او د هغه په شخصیت کې ډېر داسي خصلتونه شتون لري چې یو څوک د هغه له مبارزې،عمل،علمي کار،سیاست،ادبي خدمات او د هغه له سپېڅلتیا څخه اغېزمن شوی وي او ورسره خوږ تړون ولري .

زه دا نه وایم چې ګوا کې زه د نور محمد تره کي په فن او ژوند بشپړ پوهنه لرم یا دومره استعداد لرم چې د هغه پر علم او فن باندې دي تنقیدي خبرنه وکړم خو زه د نورمحمد تره کي له ژوند او فن سره هغه وخت اشناشوم چې کله زما د سکول یا لیسې استاد شېرزمان زیارمل صاحب راته د نور محمد تره کي ناول ,,دبنګ مسافري،، د مطالعه کولو د پاره راکړ غالباً دا به په ۲۰۰۰م کال شاوخوا کې وو چې دغه ناول ما مطالعه کړ او زه ورڅخې اغېزمن

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوم او دې ناول په ماکښې فکري خوځښت پیدا کړ او زه یې وه هڅلوم چې زه د نور محمد تره کي فن، سیاست او ژوند ټول ولولم او ځان ترې خبر کړم . د نور محمدتره کي په اړه چې ما څومره مطالعه کړې ده په هغه کښې څو داسې عناصرو شتون درلود چې ما زیات اغېزمن کړې .

زه هم دغو څو شیانو زیات اغېزمن کړم چې د نور محمدتره کي په شخصیت کې موجود ؤ لکه د نور محمدتره کي له ماشوموالي د یوې کونډې په کور کښې مزدوري او ورسره زدکړې روانې ساتل.بیا په هم دغه کم عمر کښې تره کی د مسافرۍ ژوند کوي هم زدکړې او دغه فکري اثر پکښې لا هڅاندې پاتېږي او تره کی د هندوستان پر خوا په مزدوریو پسې ځي خو خپل فکري خوځښت ورځ تر بلې ځلاند ساتي. یعنې د مزدورۍ په وخت کښې یې لا هم سیاسي هلې ځلې روانې ساتلې دي .

ده یو سنجیده سیاسي ،ادبي او ټولنیز شخصیت درلود چې په هره مبارزه کښې بریالی کېدو او ورسره د ده د مشرتابه خصلوته چې په افغان رنګه سخته ټولنه کښې یې انقلاب ته زمینه برابروله .دا د نورمحمد تره کي دشخصیت کمال وو چې ده خپلې زدکړې اومزدورۍ کولې خو په اړخ کښې یې ورسره خپل فکري بنسټ هم برقرار او ژوندی ساتلی وی او دا یې بیا بل کمال وی چې دغه فکري بنسټ یې د افغان ټولنې د نوي سهار د راوستلو د پاره په کارولی وو، یعنې له ۱۹۴۷-۴۲م کلونو د ویښ زلمیان نومې ادبي او علمي تنظیم څخه بیا تر ۱۹۶۵م کال خلق ډیموکراتیک ګوند افغانستان بنسټ ایښودو پورې او بیا تر خلقي انقلاب پورې د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور محمد تره کي ژوند تېوله يوه بشپړ منظمه مبارزه ده چې يوه بشپړ د ده د شخصيت سپېڅلتيا ښکاره کوي . د ده ء تېول ژوند يو منظم ادبي. سياسي. علمي اوعملي شخصيت راپه ګوته کوي .

زه په خپل ژوند کې څو شخصيتونو زيات متاثر کړی يم چې په له هغو څخه د بېلابېلو عواملو پر بنياد اغېزمن شوی يم يعني زه د يو مصلح (اصلاح کونکي) او ټولنيز شعور خورنوکي مبارز باچاخان. ديوه انقلابي مشر نورمحمد تره کي، د يوه پاچا په حيث شهيد ډاکټر نجيب او د يوه لوستونکي د سازمان مشر په حيث د شهيد عبدالرحمان ايسوټ له مبارزې څخه زيات متاثر پاتې شوی يم . زه به کوشش کوم چې هم داسي مبارزين هر وخت په ياد ولرم او و خپل ځپلي ولس ته د خپل قلم له لاري يې ورته په تاريخ کښې ثبت کړم . که وخت وفا وکړه .

زما يو دا خواهش هم وو چې زه په خپل ژوند کښې خپل ليکلي آثار د کتاب په شکل کښې وه وينم او داسي څه وليکم چې زموږ ولس ترې سالمه ګټه تر لاسه کړي . هغه خواهش مې دا دی تر يو حده پوره دی او دغه ځېړنيز کتاب ستاسو حضور ته وړاندې کوم . ستاسو درنو نقادانو د نظر په هيله چې زما د کتاب هم جاج واخيستل شي تر څو دا ځانته معلوم کړم چې زما دغه فن څومره په تول پوره دی .زه غواړم د هغو ټولو ملګرو زښته مننه وکړم کوم چا چې زه هڅولی يم چې په ليکوالی لاس پوري کړم او کوم چا چې په دې کار کښې مينه او حوصله راکړېده کوم چاچې له ما څخه د يوه ء ليکوال توقع کړې ده . کوم چا چې په دې لار کښې راته لارښودنه کړې ده .کوم چا چې زما د لابرياليتوب هيله ساتلې ده .زه په نامه ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه، ټول ملګري ځکه نه، یادوم چې څوک به رانه په هېره پاتې شي زه، ډېره مننه د هغه چاکوم ، کوم چا چې زما پر فن او لیک تنقید کړی دی او د تنقید له لارې یې راته زدکړه راکړې ده او زما تخلیق یې لا پیاوړی کړی دی .ولې چې زما دا ایمان او یقین لرم چې تنقید د تخلیق ښکلا ده .

په درنښت او انساني مینه
ستاسو کشر
محب الله ښېراز

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی باب

۱.۱. د نور محمد تره کي قام او قبیله:

نورمحمد تره کی د پښتنو له یوې مشهورې قبیلې شبي خېل تره کي سره تعلق لري. تره کي قبیله بیا په سر کښې له خلجي (غلځي) سره تړون لري. د تره کي قبیلې اوسېدونکي په بنیادي توګه د غرج یا غور د سیمې ځایي خلق دي. د نور محمد تره کي قبیله په بنیادي توګه یوه کوچیانه او پونده قبیله وه او په ځانګړې توګه د دوئ خپله کورنۍ یوه کروندګره. مالداره کورنۍ وه خو کله کله بې کوچیانه ژوند هم درلود. چې د افغانستان له مقر اولسوالۍ سره یې تړون درلود. دوئ خو اکثر ژوند کروندګرې یا په پوندګۍ کښې تېر کړی دی البته د ژوند د پرمختګ په لټه کښې یې د ښاروالۍ ژوند هم تېر کړی دی. نورمحمدتره کي په خپله د پلار له خوا د ژوند د جوړولو او د پرمختګ له پاره هیڅ نهٔ درلودل خو پلار یې که هر څو کروندګر او کوچیانه ژوند کاوه خو دا خواهش یې درلود چې زوی یې د ژوند په لارو کښې د هستۍ او خوشحالۍ ژوند تر لاسه کړي. البته د نورمحمد تره کي یو اکا ؤ چې هغهٔ څهٔ مالداري درلوده خو نورمحمد تره کي په خپله خپل ژوند د پر مخ بېولو د پاره هلې ځلې زیاتې کړې دي او د پلار مرسته یې هم تر لاسه کړې ده او هڅه یې کړې ده چې نورمحمد تره کي خپل ژوند د یوهٔ باسواده انسان په توګه ولري.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورمحمد ترکي قبیله له غلځي په هغه خوا بیا د پښتنو له یوه بل لوئ ښاخ غورغښت سره تعلق لري او په دې منځ کښې بې نور قبیلوي تړون په تیارو کښې پروت دی. او تر او سه چا د شجرې پر بنا یقیني پرمختګ نهٔ دی کړی.

۱.۲. شجره نسب:

ټول څېړونکي او محققین په دې نظر دي چې د نور محمدتره کي نوم نورمحمد ؤ او "د پلار نوم یې نظر محمد ؤ"(۱)

او د اکا نوم یې "امیرالملک ؤ"(۲).

او یو وروړ چې تر دهٔ مشر ؤ نوم یې سلطان محمد ؤ هم شته. او د کورودانې نوم یې تاج بي بي ؤ چې دهٔ به تاجی بلله په قوم افغان. پښتون ؤ او د تره کي نومې قبیلې له شیبخېل نومې پښې سره یې تړون درلود.

نور یې نو د شجرې په حقله هم زیات معلومات څکه نهٔ شته چې د دوئ کورنی یوه کروندګره او کوچیانه کورنی وه چې د شجرې پلل یې پر مخ وړل ستونځمن کار دی نو څکه مونږ به یې په هم دې باندې د شجرې لړی را لنډه کړو.

۱.۳..زېږون:

د نور محمد ترکي زېږېدنه د ناوې (ناوه چې په هغه وخت یو کلی ؤ او په ۲۰۰۲م کال کښې ناوه کلی هم په اولسوالی بدل شوی دی چې اوس بشپړه اولسوالی ده) په اولسوالی کښې شوې ده:

"په سره کلي"(۳).

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مقر اولسوالۍ او غزني ولایت افغانستان کښې د نظر محمد تره کې په کور کښې زیږېدلی دی.

د کال ۱۲۹۶م هـ ش کښې د سرطان د میاشتې پر ۲۳م نېټه (۴) چې د (۱۵م جولایي ۱۹۱۷م عیسوي کال) سره سمون خوري د زیږون ورځ ده. او مورنی وطن یا خاوره یې افغانستان دی.

۱.۴ د لومړني ژوند حالات:

نور محمد تره کی په بنیادي توګه په یوه غریبه کروندګره او کوچیانه کورنۍ کښې زیږېدلی دی او د ژوند په لومړي سر کښې یې ډېر سترې او له خوارۍ ډک وختونه لیدلي دي او ان دا چې د فطرت د تقاضو برخلاف یې د ژوند پیل کړی دی یعنې ایله په پینځۀ کلنۍ عمر کښې یې د یوې کونډې مېرمنې په کور کښې د مزدورۍ ژوند پیل کړی دی چې په یو وخت کښې به یې هم د هغې کونډې ښځې د کور کارونه ورکول او هم به یې شپنې (مال پوول) کوله. له دې سره به یې له خپل پلار سره هم په کاروکولو کښې مرسته کوله. خو پلار که یې څۀ هم په خپله نالوستي او بې سواد ؤ خو غوښتل یې چې زوی یې د ښۀ لوستي یا د هستمن ژوند خاوند شي نوهم دا ؤ چې د پلار په خوښه یې په لومړي وار د مقر اولسوالۍ په اول ښونځي کښې داخل کړل شو چې په هم دغه ښونځي کښې یې خپلې بنیادي زدکړې تر لاسه کړې نورمحمد تره کي چې کله دلته په خپل کلي کښې لومړۍ زدکړې تر سره کړې نو له هغه پس یې هڅه وکړه چې د خپل کور د بنیادي معیشت د برابرولو د پاره کوم چرې د کار زمینه هم برابره کړي تر څو د کور معاشي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځه د حل د پاره کار وکړي. خو څهٔ داسې کار بې بیا هم نهٔ کړ تر لاسه البته د نورمحمد تره کي د پلار نظر محمد تره کي ورور امیرالملک تره کي چې څهٔ مالداري یې درلودله او څهٔ تجارت یې هم کولو او دلته په کلیواو شاوخوا کښې له مالدارانو او کوچیانو څخه وړی د تجارانود پاره اخیستلې او د وړیو نور محصولات رانیول او بیا به یې هغه کندهار ته ور استول چې په کندهار کښې یې د یوهٔ شرکت سره اړیکې درلودلې او هم د هغه له لارې به یې ثمرقند او بخاراته تجارت کاوه.د هم دغو اړیکو په سوب باندې د نورمحمد ترکي پلار وکړای شول چې د نورمحمد د پاره د کار یوه تربته و نیسي.خو د شفاهي ماخذ له مخې داسې وئیل کېږي چې نورمحمد ترکي په هغه کوچني والي کښې دلته د بلوچستان ایالت په پښین ښار (چې هغه وخت د برتانوي هند برخه ؤ) کښې هم اوسېدلی دی او هلته یې لومړي ښونځي هم وئیلي دي.په دې اړه باندې د پښتو نوموړي لیکوال نعیم ازاد دا شفاهي ماخذ څهٔ داسې بیانوي:

"نور محمد تره کي په ۱۹۲۷م عیسوي کښې په شنغری نومې کلي کښې څهٔ موده لومړی ښونځی وئیلی دی چې د دریم. څلورم ټولګي زدکړې یې په کښې کړې دي او هم دلته یې د خور په کور کښې ژوند کاوهٔ"

ددې شفاهي خبرې د سپیناوي د پاره یوه بله مستنده حواله را اخلو چې داسې په کښې لیکلي دي:

"به اساس گفته های برادر بزرگ تره کي مرحوم سلطان محمد تره کي انها در شهر کویته که در انزمان یک کشور جداگانه تحت

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحمایه بریتانیا بود به کار های شاقه برائی امرار حیات و ادامه تحصیل برداختند. زمانی هم برادر بزرگ شان برائی مدت معین جهت امرار حیات بحیث کارگر ماهر و باسواد خرید و فروش میشد در همین ایام نورمحمد تره کي پدر خویش را در زلزله مشهور کوئته که بتاریخ ۳۱مئ ۱۹۳۵ بوقوع پیوست ازدست داد. در زمان مرگ پدر، تره کي در شرکت تجارتي پشتون مصروف کار بود"(۵)

ژباړه (د نورمحمد تره کي مشر ورور سلطان محمد تره کي د خولې بیان دی چې مونږ د کوټې په ښار کښې چې هغه وخت د برتانیې د واکدارۍ لاندې وه، د پاره د روزګار او تعلیم ژوند کاوه. د نورمحمد تره کي مشر ورور چې یو باسواد او هنرمند کس ؤ د یو څه وخت د پاره په هم دغه ښار کوټه کښې د تجارتي سامان د خرید او فروخت د پاره اوسېدی. د هغه بیان دی وایي چې په دغه ورځو کښې د کوټې د ۳۱م مئ ۱۹۳۵م کال زلزلې کښې د نورمحمد تره کي پلار مړشوی ؤ او نورمحمد تره کي په پښتون تجارتي کمپنۍ کښې کار کاوه)

خو چې پلار یې دلته مړ شو نو دی مجبور شو چې په مزدورۍ پسې ولاړ شي نو ځکه له دې وروسته نورمحمد تره کي په مزدورۍ پسې کندهار ته راغلي او هلته یې له یوه نوموتي سوداګر موسی خان سره تعلق پیدا شو او بیا یې له هم دې لارې د پښتون تجارتي شرکت د رئیس موسی خان په وسیله د هم دغه شرکت د استاځي په توګه د هندوستان بمبۍ ښار ته د کلرک (معاون) په توګه ولېږل شو او په هم دغو شپو کښې د دوئ اکا امیرالملک تره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د برتانوي هندي سرکار د پاره دا کار کاوه چې د خپل قوم ځوانان به يې هندوستان ته د مزدورۍ د پاره استول او په بدل کښې به يې د خپل دغه کار د حق بدل هم تر لاسه کولو.

"په هم دغه وخت کښې د امیرالملک چې د نور محمد تره کي اکا ؤ د برتانوي هندي حکومت د پاره د ټېکدار په توګه کار کاوۀ او د هغۀ دنده دا وه چې د خپل قوم ځوانان به يې هند ته د سړک جوړولو او دغه ډول د نورو کارونو دپاره استول په بدل کښې به يې حق الذمه ترلاسه کوله"(٦)

نورمحمد تره کي له هند څخه پوره پينځۀ کاله پس خپل هیواد ته راستون شو او هم دلته يې په کابل ښار کښې بېلا بېلې ژورنالستي او د کاتبي په توګه دندې تر سره کول پيل کړل. تر ۱۹۵۲م کال پورې يې په حکومتي ادارو او يا هم په اولسي ادارو کښې خپلې دندې کولې چې:

"په ۱۹۵۲م کال کښې دوېم ځلي د لږ وخت د پاره د باختر خبري اژانس سره د مدير په توګه په کار و ګومارل شو"(٧).

له دې څخه وروسته يې خپل يو ذاتي دفتر خلاص کړ چې په کښې بېلا بېلې د اردو، فارسي او انګرېزي ژبو څخه د ژباړې کولو کار به يې کاوه. او اخر يې هم هغه خپل ذاتي پرانستي دفتر په سياسي هلو ځلو او د مبارزې په دفتر بدل شو او د قوم مخته د يوۀ سياسي مبارز په توګه و پېژندل شو. له ۱۹۵۲م کال څخه وروسته تر دريو کالو پورې په امريکا کښې د کار په سبب تللی دی او هلته يې هم د ژورنالستۍ او سفارتي کار د پاره تللی دی په دې اړه يو بل بهرني ليکوال څۀ داسې ليکي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه (نورمحمد تره کي) لیکوال د پښتو د تدریساتو د مامور په حېث و ټاکل شو او ورپسې وروسته بیا د باختر خبري اژانس ریاست ور په غاړه شو. په ۱۹۵۳م کال کښې دی په امریکا کښې د افغاني سفارت د مطبوعاتي اتاشي په حېث مقرر شو او هلته لاړ او په کال ۱۹۵۵ کښې بېرته افغانستان ته راغلی او په ادبي فعالیت بې شروع وکړه"(۸)

د هم دې پورتني اقتباس په حق کښې یو بل پښتون لیکوال څه داسې لیکي او دا ثابتوي چې نورمحمد تره کی

"په امریکا کښې د پرېس اتاشي پاته شو"(۹)

او هم دلته د دغې دندې د ترسره کېدو په سلسله کښې یو بل انکشاف هم داسې شوی دی چې نور محمد امریکا ته تر تګ له مخه د داود خان د دولت سره د ښو اړیکو پر بنیاد لېږدول شوی دی. ولې چې نور محمد تره کی د ,,ویښ زلمیانو،، یو فعال او تکړه غړی ؤ خو په دې وختونو کښې نور محمد تره کي او عبدالروف بېنوا ته د داودي دولت له خوا د دې کار پېشکش وشو چې تاسو د ویښ زلمیانو څخه لاس واخلئ مونږ به د دولت له خوا تاسو ته کار درکړو او بهر ته به مو ولېږو نو هغه ؤ چې دوئ دغه پېشکش قبول کړ او د ویښ زلمیانو له خوا ورباندې د بې وفايي او خیانت تور ولګېدو. خو په اصل کښې دغه د خیانت نهٔ ؤ بلکې په دې کښې د دوئ خپله فکري یا نظریاتي مجبوري وه چې دوئ به د ویښ زلمیانوله ډلې څخه وتل او خپل د مارکسستي او سوشلستي نظریې د پاره بې سیاسي کار خپل کړی ؤ. نو ځکه دوئ ته دا چانس د دولت له لوري او د یوې اسانتیا په توګه تر لاسه شو او دوئ د دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چانس له لاري بهر ته هم ځان ورساوه او هلته ورته د خپل فکر او نظر د پاره د کار پېلولو موقع هم تر لاسه شوه خو د دولت سره د وفادارۍ هېڅ قسم تور وربانديږ نه دی ثابت شوی ولې چې هم دغه دولت په وروستو کښې بیا نور محمد تره کی او ملګري یې د دولت په خلاف د سیاسي هلو ځلو په بنیاد جیلونو ته واچول. خو د دوئ د دې کار په بدل کښې د ویښ زلمیانو نورو پاتې ملګرو داپرېکړه وکړه چې دوئ یې د ویښ زلمیانو له ډلې وایستل په دې اړه محمد عالم بخرکی چې د ویښ زلمیان په نامهٔ په کتاب کښې د غلام محي الدین زرمه وال "د ویښ زلمیانو جمعیت" تر سرلیك لاندې لیکلي لیك کښې داسې راوړي.

"دولت چې د ویښ زلمیانو پرمختګ وار خطا کړی ؤ او نهٔ یې غوښتل چې د ملت د حقوقو د غصبېدو څخه خپلې منګولې و کاږي. نو یې لومړی کوشش وکړچې د ویښ زلمیانو د تحریك ځنو خلقو ته د استعانت او امتیاز لاس ور اوږد کړي. تر ټولو لومړی نور محمد تره کي او بېنوا د حکومت دا لاس ور مچ کړ او ملي حقوقو ته یې شا وروګرځوله دواړو په دواړو لاسو د سیاست څخه خپله "توبه نامه" او هم د ویښ زلمیانو د جمعیت څخه د استعفا کولو په صورت کښې حکومت ته ورکړه" (۱۰)

نورمحمد تره کی شپږ میاشتې وروسته له امریکا څخه د حکومت له خوا په داسې حال کښې راوغوښتل شو چې هلته په امریکا کښې د یوه مطبوعاتي کانفرنس کولو سره یې د افغانستان ټول سیاسي حالت په ځانګړې توګه د حکومت هغه د اولس ضد کارونه په ګوته کړل د دې کانفرانس له وجې نورمحمد تره کی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله کچه مشهور شو او په نړیوالو مطبوعاتو کښې یې دا
کنفرانس په ښه توګه خپور شو او ورسره د دغه عکسونه هم خپاره
شول چې په داسې کار سره د داودي دولت ته یوه لویه ستونځه
پیښه شوه. نو نور محمد تره کی یې هلته په امریکا کښې د
ماموریت له دندې څخه ګوښه کړ او وطن ته یې راوغوښتلو نور
محمد تره کی چې کله هم بېرته خپل هیواد ته راغلو نو خپل کورته
تر تګ له مخه یې و داود ته ټېلیفون وکړ او ورته یې ووئیل چې
"زه نورمحمد تره کی یم هم دا اوس را ورسېدم کورته ولاړ شم
که زندان ته؟ داود ورته و وئیل چې کورته ولاړ شه بیا به دې
راوغواړم"(۱۱)
خو د دغه ټېلیفون په حقله یو بل لیکوال چې د ویښ زلمیانو یو
فعال ملګری ؤ. محمد علم بخرکی په دې اړه داسې بیان کوي:
"چې دی (نورمحمد تره کي)کابل ته راورسېده. نو تر ټولو د
مخه د "کابل سینما" ته ورغی او له هغه ځایه څخه یې ښاغلي
عبدالروف بېنوا ته ټېلیفون وکړ چې "زه خو دا یم راغلم. نه یم خبر
چې کورته ولاړ شم که بندیخانې ته؟" بېنوا صاحب موضوع د غلام
حسن خان صافي سره مطرح کړه او د دوئ په توسط دا مسئله د
سردار تر غوږو تېره شوه او هغه یې و بخښنه بندي نه شو، خو له
کاره یې برطرفه کړ"(۱۲).
دلته له هم دغې ورځې څخه نورمحمدتره کی د حکومت له خوا
د دولت په ضد کارونو باندې تورن ؤ اود پټو دولتي ادارو او
پولیسو له خوا یې شالوزي کېده او کله کله خو به ورباندې زیات
فشارونه د سیاسي هلو ځلو له کبله اچول کېدل خو دغه خپلې ذاتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرگرمیانې کولې چې دا کارېې د بېلا بېلو لیکنو او ترجمو په
شکل کښې کاوۀ او دا کار یې په ځانګړې توګه خپل سیاسي فکر
او نظر ته کولو. د دې ټولو ستونځو سلسله لا نۀ وه ختمه چې
نورمحمدتره کي په کابل کښې خپل یو دارالترجمه پرانستلو چې د
"نور دارالترجمه" په نامۀ یې په کار پیل کړو او له دې لارې یې
خپلې سیاسي هلې ځلې لا نورې پیاوړې کړلې او د مختلفو
مضامینو چاپول یې پیل کړل چې په اولس کښې د یو سیاسي
خبرتیا په حقله د خپل دولت او سرکار بد کارونه او د اولس ضد
کارونه روښانه کړي او اولس را وپاروي ان تر دې مهاله چې دغه
ذاتي دفتر یې په سیاسي ګوندي دفتر بدلیږي. او په باقاعده ډول
یې د سیاسي ګوند له لارې خپلې لا تودې سیاسي مبارزې باندې
پیل وکړ او د خپلې سیاسي مبارزې بنیاد یې د اولس په سیاسي
توګه روزل ؤ او په اولس کښې یې د سوشلستي او مارکسستي
نظریاتو د خورولو د پاره سیاسي مبارزه توده وساتله.

نور محمدتره کي خپل دغه سیاسي ګوندجوړول هغه وخت پیل
کړ چې کله دی تر دې وړاندې د بېلا بېلو سیاسي وزګرانو سره. د
اولس په مېلمستونونو کښې به یې سیاسي تاوده بحثونه کول خلق
به یې د طبقاتي مبارزې د پاره تیارول په لړه موده کښې نور محمد
تره کي دا سیاسي هلې ځلې ډېرې پر مخ بوتلې او د اولس په
خوانانو کښې یې ډېر قدر او شهرت تر لاسه کړو او ورسره به یې هر
سیاسي کس ته د ملګرتیا لاس ور غځاوه. او ورسره د اخبارونو له
لارې به یې د اولس د پاره داسې مضامین خپرول چې هغه به د
اولس د زړۀ غږ جوړ شو او اولس به یې په دې یقیني کړ چې دلته

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

استثمار او استعماري قوتونه کار کوي او پر دولت باندې يې اعتماد کمېدل پيل شول. د دې ټولو هلو ځلو په نتيجه کښې دا ؤ چې تره کی او ملګري يې په دې و توانېدل چې يو سياسي ګوند په ښکاره توګه جوړ کړي او د هم هغه له لارې په پراخه توګه سياسي سرګرمیانې وکړي. د افغانستان روڼ اندو او ترقي پسندانو انقلابي نظر لرونکيو ځوانانو ځان سره يو کړ او يو انقلابي طبقاتي تحريک وجود پیدا کړ چې يو ليکوال يې داسي بيانوي.

د خلق ډيمو کرېټيک ګوند افغانستان په نامهٔ د جنورۍ د مياشتې پر اوله نېټه په ۱۹۶۵م کال باندې د سياسئ ګوند بنسټ کښېښود،،،(۱۳).

چې دا بنسټيزه غونډه يې د نورمحمدتره کي په کور شېرشاه مېنه کابل کښې تر سره شوه، په دې غونډه کښې ټول ۳۰ کسان راغوښتل شوي ؤ خو ۲۷ کسانو په کښې ګډون درلود او هم دغو کسانو چې ګډون يې درلود په خپل شمول سره د ګوند بنياد کښېښود. کوم درې کسان چې غونډې ته نهٔ وو راغلي هغوئ د قبول وړ عذر سره د راتګ بخښنه غوښتې وه خو ورسره يې دا خبره کړې وه چې مونږ درسره ملګرتيا لرو.

۱۵ـ تعليم:

نور محمد تره کي په لومړي ځل د مقر اولسوالی له لومړي ښونځي څخه زدکړې تر لاسه کړې دي او بيا يې د لومړي ښونځي دريم او څلورم ټولګي په پښين شنغري کلي کښې وئيلي دي. په پښين کښې يې هم د مزدورۍ کولو څهٔ شفاهي ثبوتونه شته چې له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعلیم سره سره یې مزدوري هم کړې ده. خو په لیکلې بڼه د دې خبرې هیڅ ثبوت نهٔ تر لاسه کېږي. له دې وروسته یې هم خپل تعلیم نور پر مخ باندې وئیلی دی خو هغه یې هم په ډېرو سختو حالاتو کښې وئیلی دی ولې چې په یوهٔ وخت کښې به یې مزدوري هم کوله او ورسره به یې تعلیم هم کولو او دا ؤ چې کله هم د پښتون تجارتي شرکت له خوا د بمبۍ ښار ته د استاځي په توګه د کاتب د دندې له پاره ولاړ او هم هلته به یې د شپې په وخت کښې د تعلیم سره سره د اردو او انګرېزي ژبو زدکړې کولې. نور محمد تره کي د هندوستان په بمبۍ ښار کښې هم د زدکړې او علم د حاصلولو په خاطر ارام نهٔ دی کښېنستلی او هلته په هندوستان کښې یې د شپې د ښوونځي په پرګرامونو کښې حاضر شوی دی. ورسره یې اردو او انګرېزي ژبو په زده کولو پیل کړی دی دلته یو بل لیکوال داسې راوړي:

"موسیٰ خان دی د هند بمبۍ ته ولېږهٔ چې هلته د افغان شرکت یوه څانګه وه. هلته یې د شپې لېسه تر لسم ټولګي پورې ولوستله. له دې سره سره یې څهٔ ناڅهٔ انګلیسي او اردو هم زده کړه"(۱۴).

لکه څنګه چې نورمحمد تره کی یو تکړه او د کار کولو انسان ؤ اود تعلیم تر لاسه کولو سره یې زښته مینه درلوده او په دې ډګر کښې یې ډېرې ښې ګړندۍ هلې ځلې کولې نو په دې و توانېد چې د زدکړو په ډګر کښې یې تر لسم ټولګي پورې خپلې زدکړې بشپړه کړلې:

"په بمبۍ کښې یې خپلې زدکړې تر لسم ټولګي پورې پای ته ورسولې"(۱۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ورسره يې د اردو او انګرېزۍ ژبې هم په ډېره ښه پيمانه زده کړې او په دې لاره کښې يې خورا لويه کاميابي تر لاسه کړې ده او ان دا چې دومره په زړه پورې سيواد يې درلود چې د شرکت د چلونکيو او کارکونکيو پام يې ځان ته په جالبه توګه راواړوه هم دا رنګه يې په هند کښې د خپلې دندې او کار په خاطر پينځۀ کاله تېر کړل او وروسته بيا خپل هيواد ته راستون شو.

۱.۲. روزګار:

نورمحمد ترکی لکه څنګه چې وړاندې وئيلي شوي دي چې نورمحمد تره کی د پنځو کالو و چې دۀ د خپل کلي د يوې کونډې ښځې په کور کښې د کار او روزګار پيل وکړ او د هغې کونډې په کور کښې به يې د کور کارونه ورکول او د هغۀ کار په بدل کښې به يې خپل اجرت تر لاسه کولو. تر څو هڅه وکړي چې خپل مور او پلار ته د معاش خدمت وکړي. له دې کار سره سم به يې د خپل کور کارونه هم کول. د هم دغه روزګار په سلسله کښې يې وروسته بيا د خپل اکا اميرالملک تره کي په وسيله په پښتون تجارتي شرکت کښې د معاون يا کاتب په توګه د بمبۍ په ښار کښې په کار باندې ګومارل شوی دی او بيا يې د خپلې دندې او کار سره د زښتې مينې او اخلاص پر بنسټ د لوئ اعتماد خاوند شو او ان دا چې د خپل ژوند مکمل پينځۀ کاله يې په هم دغه شرکت کښې د بمبۍ ښار کښې تېر کړل.

پينځۀ کاله پس له هندوستان څخه بېرته راستون شو او په کابل ښار کښې يې د ژوند تېرولو ښه پرېکړه وکړه. او پرله پسې يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه پیل کړل او هڅه یې وه چې معاشي حالت د ښه جوړولو دپاره ډېر کار اوزیار و باسي.نو په دا ډول په کابل ښار کښې په باقاعده توګه یې د کار کولو تابیا وکړه او د اقتصاد په وزارت کښې یې کار یې پیل کړ، په دې اړه یو لیکوال داسې لیکلي:

"د عبدالمجید زابلي په ملاتړي سره د اقتصاد په وزارت کښې د "اقتصاد" رسالې د محرز په توګه او بیا ورپسې د کانونو او صنایع په وزارت کښې د کاتب په توګه. ورپسې د دولتي انحصاراتو په شرکت چې په هغه وخت کښې د پترولو او شکري شرکت په نامهٔ یادېدهٔ، کښې د کار کونکې په توګه مقرر شو". (۱۲)

له دې پس په ۱۹۵۳م کال د افغان حکومت د مطبوعاتي (پریس) څانګې له خوا په افغان سفارتخانه واشنګټن ډي. سي کښې پر کار و ګومارل شو ځکه چې د نور محمد تره کي انګریزي ښه زده وه او هلته یې د افغان سفارتخانې د یوه اهلکار په توګه کار کاوهٔ. خو کله چې شاهي کورنۍ د نورمحمد تره کي په سیاسي اړیکو شکې او خبرشول نو یې له حکومتي کارونو څخه ځان ګوښه کړ او نورمحمد تره کی بېرته راستون شو کابل ته. نورمحمد تره کي پر دغه بس نهٔ کړه بلکې نور یې هم غوښتل چې د داسې کارته مخه کړي چې په هم هغه لاره کښې د خپل قوم د پاره د لیك لوست کتنه هم ولري او روزګار هم وکړي. له دې سره سم یې د هیواد وتلي شاعر. ادیب اولیکوال او سیاسي شخصیت عبدالروف بېنوا سره اړیکې نیولې دي او هم دا ؤ چې د هغه په مرسته یې خپل ځان و یو داسې ځای ته برابر کړی دی چې د هغه له لارې یې د ژوند روان قسمت هم بدلون موندلی دی او په پر له پسې توګه یې ژورنالزم ته

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخه کړې او د مدیر، مرستیال، رئیس بهرنیو اړیکو مدیر، عمومي مدیر په توګه دندې یې پر له پسې تر سره کولې او اخر یې د پامیر سینما تر څنګ (نور دارالترجمې) په نامهٔ دفتر خلاص کړ او خپل د معاش ذریعه یې ترې برابروله په دې اړه څېړونکي داسې لیکي:

"په ۱۹۴۱م کال یې د هېواد د ډېر مشهوره او پیاوړي لیکوال، تاریخ لیکونکي، او سیاستوال عبدالروف بېنوا په مرسته مطبوعاتو او ژورنالزم ته مخه کړه او د مطبوعاتو د مستقل ریاست د خپرولو د دوېمې څانګې د مدیر په توګه او یو کال وروسته د راډیو افغانستان د پښتو برخې د مرستیال په توګه، ۱۹۴۴ کښې د باختر اژانس د مؤسیسې د رئیس په توګه، د فواید عامې د وزارت د قلم مخصوص د مدیر په توګه او دهغه وزارت د بهرنیو اړیکو د مدیرپه توګه او په ۱۹۴۷م کال کښې د پټرولو د ریاست د عمومي مدیر په توګه و ګومارل شواو په ۱۹۵۲م کال کښې یې د لږ وخت له پاره دوېم ځلې د باختر اژانس د عمومي مدیر په توګه دنده ترسره کړله. تر هغه وروسته نورمحمد ترکي د دولتي دندې ځخه ځان ګوښه کړ او د کابل ښار د پامیر سینیما تر څنګ یې د (نوردارالترجمې) په نامهٔ دفتر خلاص کړ" (۱۷).

۱.۷..سیاسي هلې ځلې/ویښ زلمیان:

نور محمد تره کی لکه څنګه چې په فطري لحاظ تکړه او نهٔ ستړی کېدونکی کس ؤ او د یو سیاسي مزاج خاوند ؤ. سیاسي مزاج لرونکې انسانان په رښتني توګه د مبارزې مزاج هم له وخت سره سره ترلاسه کړي. نودلته نورمحمد تره کي د هم دغه خپل جوړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سياسي فطرت او مزاج له وجې دا ؤ چې د مجبورو او بې وزله انسانانو په درد دردېدلی ؤ، ولې چې خپل ژوند يې تر ډې مهاله ډېر په سختيو او کړاونو کښې راتېر کړی ؤ. نو دا به يې شايد د مزاج او وجدان مجبوري وه چې د ځپلو انسانانو د حق دپاره يې مبارزه هم د فطرت برخه ګرځېدلې وه او د خپل معاشي هلو ځلو سره سره يې خپل سياسي سوچ اوفکر هم د پخلي تر بتيې ايستلې وې يعني چې په هند کښې يې د خپل روزګار سره سره په سياسي زدکړو او هلو ځلو هم پيل کړی ؤ. او روښانه ده چې هم هلته يې دهندوستان د کميونسټ پارټۍ سره سياسي اړيکې نيولې وې او هم هلته يې د نړېوال سامراجي قوتونو په حقله خپل نظر واضح کړی دی او هم هلته د سيمې په سياسي خوځښت باندې سر خلاص کړی دی او بيا يې سياسي زدکړه هم هلته تر لاسه کړې ده. په سياسي هلو ځلو کښې يې د هندوستان د کميونسټ پارټۍ په برکت د دنيا د مجبور، زيارکښانو او مظلومو انسانانو د حق خبره ډېره مضبوطه او قوي وه. او په دې وختونو کښې نړۍ يو خواته د دوېمې نړېوالې جګړې څخه راوتلې وه او بل خوا سوشلسټ انقلابي بلاک هم وجود موندلی ؤ او ورسره يې د انقلابِ روس اثرات تر لرې لرې خواره واره شوي وو او نړۍ سوشلسټ نظرياتو په غېږ کښې نيولې وه. او دا اشتراکي نظريه ورځ تر بلې مخ په وړاندې روانه وه. په هم دې اثراتو کښې نورمحمد تره کی هم يو له هغو افغاني سياسي لوستونکو څخه ؤ چې دغه اثرات يې ژر قبول کړي وو او د خپل ځپلي ولس ستړی او مجبور ژوند يې د فکر وړ ګرځېدلي ؤ او د هم دغه فکر له مخې يې د اشتراکي سياسي فلسفې له لارې مبارزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله چې په لومړیو کښې یې د ناولونو او افسانې او بېلابېلو لیکنو له لارې خپلې مبارزې ته دوام ورکړی ؤ. نو هم دا لامل ؤ چې له هند څخه کله راستونیږي نو دلته له خپل کار سره سیاسي هلې ځلې زیاتې روښانه کوي په دې حقله باندې د قوم په ځوانانو کښې د ظلم،جبر، بربریت په خلاف رغ پورته کوي او غواړي چې یو داسې سیاسي اساس ولري د کوم له لارې چې ځوانان کولای شي چې د قوم د ازاد حېثت د تر لاسه کولو د پاره مبارزین شي او د قوم د ازادۍ خبره په ډاګه وکړي. نورمحمد تره کي لکه څنګه چې د افغانستان په اولس کښې شهرت درلود. د هغه وجه هم دا وه چې هغه په سیاسي توګه اولسي کس ثابت شوی دی او د خلقو په زړونو کښې یې ځکه ځای جوړ کړی دی چې هغه د خلقوکس ؤ او د خلقو د پاره یې سیاست کولو. نو ځکه یې ډېر ژر په اولس کښې ځای پیدا کړ. نور محمد تره کي د ښو او صفا سیاسي هلو ځلو پر اساس دومره شهرت ترلاسه کړو چې تر افغانستان دباندې یې هم په سیاسي دنیا کښې ځان ونړیوالو ته ور وه پېژانده. هغه دې خپل سترې او خوار ژوند دومره ځورولی او دړدولی ؤ چې د هغه له کبله یې نور پاتې ژوند سل په سل کښې د هم دغه خلقو د پاره د سیاست په لاره کښې د مبارزې کولو د پاره خرخ کړی دی.د دهٔ په باقاعدګي سره د سیاسي هلوځلو پیل داسې وشو چې دهٔ به د مقالو له لارې د محکوم او مظلوم انسانیت خبره په دومره دردونکي انداز کوله چې پر خلقو به یې ډېر ژر اثر کاوه او په خلقو کښې یې مقبولیت زیاتېدو. د دې مقالو لیکلو له وجې به ورته ډېر کله د دولتې کسانو له خوا اختارونه (دړکې) هم ورکول کېدل چې تر زور لاندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړلو هڅه به پرې کېدله چې کېدای شي و ډار شي او دا کار ایله کړي خو د هغې برعکس دا کار نور هم پر مخ مضبوط والی موندلی او هم یې اولسي فکر او نظر ځان ته را جلب کړ. او ورسره به یې په اولس کښې له داسې کسانو سره اړیکې نیولې چې هغوئ به هم د ملت او وطن دوستۍ احساس درلود خو مرام به یې نه ؤ واضح. نو دلته نورمحمد تره کي د داسې کسانو سره یو موټی کولو کښې ښځ رول لوبولو چې دا کار هم د وخت د دولت او دولتي ادارو د پاره زیان رسوونکی کار ؤ.

۱۳۲۴هجري (۱۹۴۵م عیسوي) څخه بیا ۱۳۲۷هجري (۱۹۴۸م عیسوي)" (۱۹)

پوزې یې ښخې د خپلې سیاسي ذهني پختګۍ پر اساس ډېر کار کول پیل کړل او غوښتل یې چې یو سازمان یا یو تحریك د انسانانو د حق د ترلاسه او ورکولو دپاره باید شتون ولري. نو همدا ؤ چې په دې کلونو کښې نورمحمد تره کی و توانېدو چې یو سیاسي پلېټ فارم تر لاسه کړي او د هم هغه له لارې عملي سیاست پیل کړي. دلته په دې وختونو کښې په افغانستان کښې په ښکاره توګه محمدظاهر شاه د افغانستان له صدارت څخه ګوښه کړل شوی ؤ او پر ځای یې خپل اکا شاه محمود خان صدر اعظم و ټاکل شو په دې حالاتو کښې نړېواله سیاسي فضا کښې د سامراجیت او فاشست نظریو په خلاف او د سوشلزم په حق کښې جوړه سیاسي فضا وه.دلته په افغانستان کښې هم دغه نړیوال فشار موجود ؤ نو ځکه د سردار شاه محمود خان حکومت څۀ داسې پلانونه لرل چې هڅه وکړي چې په خپل هېواد کښې د یو ډیموکرېټک (جمهوري) دولت

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چلوي خو دا صرف په ښکاره يې د اولس په سترګو کښې خاوري بادول ؤ خو بل هيڅ نۀ، ولې په اصل کښې دوئ هغه دخپل امرانه سوچ او فکر مطابق دولت چلاو. هيڅ داسې عملي کار نۀ ؤ موجود چې د افغانستان اولس ځنې تسلي شوی وای. نو ځکه دۀ په داسې حالاتو کښې د فاشزم يا امريت او نړيوال سامراج په خلاف کار کول حوصله مند بللی ؤ. ويښ زلميان: د ويښ زلميانو په نامۀ په افغانستان کښې هغه وخت څۀ ځوانان لګيا وو چې يو داسې تنظيم ولري چې د هغه له لارې و کولای شي چې د اولس تکړه او ځيرک او منور ځوانان سره يو ځای کړي او يو پر مختګ وکړي او دا پرمختګ په ادبي او شعوري توګه وي. نو ځکه دلته په دې حالاتو کښې نور محمد تره کي هم خپله مبارزه په داسې مساعدو حالاتو اوشرايطو کښې دوام داره ساتلې ده او ان دا چې له دوېمې نړيوالې جګړې وروسته يې د افغانستان هغه سياسي طبقاتي نظر لرونکي تکړه او ځيرک ځوانان له ځان سره ملګرې کړي دي او د يو منظم سازمان جوړولو پيل يې کړی دی او د نوي تنظيم بنياد يې "ويښ زلميان" په نوم غوره کړی دی. خو د "ويښ زلميان" دموئسس په حقله اختلاف دی او د تاسيس نېټه يې هم سمه نۀ ده معلومه هغه په دې چې ډېر ځېرونکي د ويښ زلميانو د تاسيس کال ۱۹۴۷ م ګڼې او ډير بيا په دې اند دي چې دا د دوېمې نړيوالې جګړې فوراً وروسته يعني په هم هغه کال تاسيس شوی دی په کوم کال چې دوېمه نړيواله جګړه پای ته رسي.بشير اغګر په خپله داسې نظر لري:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"داسې ښرګندېږي چې د ويښ زلميانو د پلويانو لومړنۍ غونډه په کال ۱۹۴۶م عيسوي کال کښې جوړه شوې ده او په هغه کښې تصميم نيول شوی چې ملي سرتاسري سازمان دې جوړ شي" (۲۰)

او بل ځای بيا داسې وئيل شوي چې د تاسيس غونډه يې په کابل کښې جوړه شوې ده او تاريخ يې ۲۸اپرېل ۱۹۴۷ ميلادي ياد کړی دلته بشير اخګر په خپل کتاب کښې د حبيبي صاحب حواله ځۀ داسې رانقلوي "د علامه عبدالحي حبيبي په خبره چې د ويښ زلميانو د تاسيس غونډه (موسيسه کنګره) د ۱۹۴۷م ميلادي کال د اپرېل د مياشتې پر ۲۸مه نېټه په کابل کښې جوړه شوې ده" (۲۱)

يو بل ليکوال چې د ويښ زلميانو له ډلې څخه محمد علم بڅرکی په دې حقله داسې بيان کوي.

"ويښ زلميانو په ۱۹۴۶ کال چې له ۱۳۲۵ هـ ش سره برابر دی په خپل پيوستون او سياسي کارپيل وکړ... د ويښ زلميانو په لومړي سر کښې کوم ټاکلی مرام يا منشور نۀ درلود... سرکاري کښې د کابل مجله د يادونې وړ ده د دې مجلې مدير ارواښاد عبدالروف بېنوا ؤ... د کابل څخه مترقي نشريات د هېواد ټولو روښن فکرانو پيل کړل او د کابل د پښتنې سيمې پوهان لکه ګل باچا الفت. قيام الدين خادم. صديق الله رښتين. ارسلان سليمي صاحب او دغسې نورو ډېرو بادردو منورينو په دې ملي نهضت کښې برخه واخيستله" (۲۲).

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته له دې پورتني بحث داسې څرګنده شوه چې د "ويښ زلميان" تحريك لومړی، سرګرمياني په کال ۱۹۴۶م کښې پيل شوې دي په باقاعده ډول له يوې سياسي مرام نامې سره د سياسي تحريك شكل يې په ۱۹۴۷م کال کښې خپل کړی دی او په باقاعده ډول يې د تاسيس کانګره په کابل کښې د ۲۸م اپرېل ۱۹۴۷م کال باندې شوې ده.

د ويښ زلميانو په نوم چې کوم تنظيم ؤ دا په مکمله توګه يو ترقي پسند تنظيم ؤ او شايد پر دې تنظيم هم د برصغير په خطه کښې چې د "ترقي پسند مصنفين تحريك" چې په ۱۹۳۵م کال په هندوستان کښې د ترقي پسند ادب د پرمخ وړلو د پاره هلې ځلې کولې، اثرات يې اخيستي وي. ولې چې دې تنظيم ډېر ژر ترقي پسند فکر او سوچ خپل کړی دی. د ويښ زلميانو تنظيم هم ډېر ژر خپل ادبي چوکاټ پراخ کړی دی او ادبي پرمختګ يې د ترقي پسند فکر له لارې کړی دی.

د ځنو ليکوالانو په نظر دا خبره هم پر ځای ده چې دا تنظيم په لومړي سر کښې د څهٔ مرام نامې نهٔ لرلو سره يو مکمل ادبي تنظيم ؤ چې په لومړي سر کښې يوه ادبي ټولنه جوړه شوې او بيا هغه ځوانان و توانېدل چې د دولت له خوا د اولس ضد کارونو د روښانه کولو دپاره داسې يو تنظيم د ويښ زلميانو په نامهٔ جوړ کړل شي چې هغوئ به د وطن له هر فکراو نظر سره تړلي علمي ځوانان رابيداركوي او د اولس په ضد عمليات به حکومت ته ور په ګوته کوي خو دلته دا ښکاره شوه چې په دې تنظيم يعني ويښ زلميانو کښې سياسي روشنفکران په زياته کچه راستانه شوي وي چې اخر

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د تنظيم پروګرام په فکري حواله ډېر سياسي کړ او کله چې هم د دوئ زيات ملګري د خلق ډيموکراټيک ګوند برخه جوړېږي او يو مکمل سياسي مرام خپلوي نو ويښ زلميان مخ په کمزورۍ روانېږي او ټول ملګري يې د هم دې نوي ګوند ملګرتيا کوي.

د ويښ زلميانو د موئسسنو په حقله هم ځنې څېړونکي وايي چې نورمحمد تره کی د دې موئسس ؤ خو دا خبره بېخي سمه نهٔ ده ولې چې نورمحمد تره کی يو فعال غړی بېشکه ؤ خو موئسس يې نهٔ ؤ. دا ځکه چې نورمحمد تره کی د ويښ زلميانو د سرګرميانو په وخت کښې زيات وخت د باندې تېر کړی دی البته دا د منلو وړ ده چې په موئسسينو کښې ياد شوی دی. او زيات ليکوالان يې دا څو کسان په اتفاق سره د موئسسنو په فهرست کښې شماري لکه:

" هغه کسان چې دا ډله يې جوړه کړه، په کابل کښې ښاغلي عبدالروف بېنوا، ښاغلي ارسلان سليمي، جناب قيام الدين خادم، ښاغلي نورمحمد تره کی، ښاغلي فيض محمد انګار، جناب غلام حسن صافي، رښتين صاحب، ډېر محترم ګل باچا الفت صاحب". (۲۳)

د ويښ زلميانو تنظيم جوړولو څخه وروسته نورمحمد تره کی ؤ چې د دې تنظيم تر پلېټ فارم لاندې يې په ډېره ځيرکتيا سره انقلابي او ټولنيز شعور په کار راوستی ؤ او په اولس کښې يې په شعوري بنسټونو باندې مبارزه پيل کړله په دې اړه څېړونکي داسې ليکي:

" د ويښ زلميانو په اهتمام په ۱۹۵۱م عيسوي کال د "انګار" اونيزه جريده پيل شوه". (۲۴)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اونیزه جریده د فیض محمد انګار په مسئولیت او امتیاز خپرېدل پیل کړل شوه چې دا د ویښ زلمیانو د فکر او نظریې ترجمانه جریده ګڼل کېده او د هم دغې جریدې له لارې د ویښ زلمیانو او په ځانګړي ډول د نورمحمد تره کي سیاسي فعالیتونه روښانه شول چې دا جریده د ۱۹۵۱م کال د مارچ د میاشتې په لومړي تاریخ باندې چاپ شوه او په هم دغه ګڼه کښې د نورمحمد تره کي لیکلي مضمونونه د "خلقو ازادي. مونږ څهٔ غواړو" تر سر لیک لاندې خپارهٔ شو چې په کښې د دوئ د سیاسي کړنلارې او غوښتنو په حقله په تفصیل سره په جدي او شعوري توګه خبره شوې او دا په اولس کښې قبول او مشهور و ګرځېدلو او د ویښ زلمیانو د نورو مشرانو غړو په نسبت نورمحمد تره کی ډېر فعاله او تکړه څرګند شو او دغه مقاله خو ښېخي زیاته قبوله او منظوره شوه یعني داسې و انګېرل شوه چې دا د ویښ زلمیانو یوه سیاسي مرام نامه وبلل شوه. له هم دې وجې دې نیم ډیموکراتیک حکومت پر "انګار" اونیزه جریده باندې بندیز ولګاوهٔ او ورسره یې جرمانه کړله. د دې مقالې په اړه څېړونکي داسې لیکي چې:

"دغه مقاله په واقعي توګه د سیاسي ټولنیز او فرهنګي سازمان پلېټ فارم بلل کیږي او دغه امر ډېر ژر د هغه څهٔ سبب شو چې د "ډیموکراسي" د دولت د واکمنو ډلو اخوا د اونیزې په بندولو او جریمه کولو باندې عمل وکړي"(۲۵).

له دې پس نورمحمد تره کی چې کله هم امریکا ته ولېږل شو نو هلته یې هم د خپل سیاسي فکر او نظر د پاره کار کړی دی او ان دا چې له خپلې دولتي دندې سره یې دا سیاسي مبارزه پیل کړې وه او

Scanned with CamScanner

د بیلابیلو کانفرنسونو او تحریرونو له لارې یې توده مبارزه کوله کله چې د افغانستان و شاهي دولت ته پته ولګېده نو په هغه دم یې له دندې څخه ګوښه کړو او بېرته یې راوغوښتلو. کله چې هم بېرته راستون شو نو دلته یې هم خپلې سیاسي هلې ځلې په هم هغه رنګه دوامداره وه ساتلې. ان دا چې تر هغو یې سیاسي مبارزه کوله چې ترڅو یې ویښ زلمیان په باقاعده ډول سره په ۱۹۶۵م عیسوي کال کښې د ګوند په توګه اعلان کړو او د جنورۍ په لومړۍ نېټه د کال ۱۹۶۵م عیسوي په ورځ یې په خپله مېلمه خانه کښې د ,,خلق ډیموکراتیک ګوند افغانستان،، په نامه د ګوند اعلان وکړ او په برملا توګه یې د سیاسي ګوندله پلېټ فارم څخه سیاسي مبارزه پیل کړه. یاده دې وي چې دا مبارزه په بشپړه توګه یوه طبقاتي قامي مبارزه وه او یو بشپړ انقلابي نهضت وو. چې دا مبارزه یې اخر په ۲۷م اپریل ۱۹۷۸م کال په ورځ د ثور انقلاب شکل کښې پای ته ورسېده. چې په نورمحمد تره کي په خپل ژوند د خپلې مبارزې پایله تر لاسه کړه. او دا ارمان یې پوره کړ.

۱.۸ : علمي او ادبي خدمات (اجمالي جایزه)

لکه څنګه چې نور محمد تره کي له وړوکوالي څخه له علم او تعلیم سره زیاته مینه درلوده د هم دغې مینې او لېوالتیا له برکته نورمحمد تره کی نن د پښتو ادب یو ځلېدونکی ستوری دی. او هغۀ خپل علمي او ادبي کار هم د خپل دغې علمي مینې پر بنسټ مخ په وړاندې بیولی دی او اول یې د لیک او لوست له لارې په قوم کښې د شعور خورولو د پاره ملا تړلې ده. د نورمحمد تره کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی علمي او ادبي کار دا ؤ چې د کابل مجلې او نورو اخبارونو یا ریډیوګانو له لارې به یې اولسي او معاشرتي اصلاحي، ادبي لیکنې خپریدلې. نور محمد تره کی د ویښ زلمیانو یو فعاله غړی ؤ او د هم دغې تنظیم له لارې علمي او ادبي کار یې لا پیاوړی کړ یعني د ویښ زلمیانو له خوا یوه اونیزه پاڼه د "انګار" په نامهٔ پیل شوې وه بیا د هغې له لارې د علم او پوهې پر بنیاد لیکنې یا مضامین لیکل د کوم له لارې چې په اولس کښې یو انقلابي شعور خورول مقصد واو تر ډیره حده په کښې بریالي هم ؤ. او بیا د ترجمې دوتر (نوردارالترجمه) پرانستل او بیلا بیل کانفرانسونه کول او یا داسې نور دا ټول یې د علمي او ادبي خدماتو بنیاد ؤ. خو په باقاعده ډول سره نور محمد تره کي په پښتو افسانوي ادب باندې هغه وخت لاس پورې کړی دی چې په اول ځل د پښتود فکشن په تاریخ کښې ډېره حوصله ورته ورکول کېږي او دومره عام فهمه او اولسي بڼه پیدا کوي چې د دغه لیکنو څخه واخلې بیا تر نالونو، افسانو او نورو پورې چې دا ټول مواد یې زیات شهرت تر لاسه کوي.

د تحریرونو په څنګ کښې نورمحمد تره کي په اول وار خپل ادبي صنف افسانې ته مخه کړې ده چې د "غوایي لاندې" تر سرلیك لاندې یې یوه لنډه قیصه لیکلې ده او بیا یې ورپسې "د بزګرلور" نومې لنډه قیصه لیکلې ده چې دا په اولس کښې ډېر زیات شهرت لري. سره له دې یې بیا په اول ځل یو سماجي/ ټولنیز ناول د "بې تربیته زوی" په نامهٔ لیکلی دی چې دا ناول یې په اولو دریو برخو کښې په کابل مجله کښې چاپ شوی دی خو بیا هغه وخت دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندیز باندې لګولی دی . او نن هم دغه ناول د صادق ژړک په زیار د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا چاپ شوی دی چې هم دغه نیم ناول یې چاپ کړی دی او نورې پاتې برخې یې څهٔ څرک نهٔ لري چې تر لاسه شي. دلته زمونږ ځینو لیکوالانو یوه تیروتنه کړې ده او وئیلي یې دي چې د بې تربیته زوی نومې ناول یو سیاسي ناول دی نو ځکه ورباندې بندیز لګول شوی دی، خو زما د تحقیق له مخې په دې ناول کښې داسې څهٔ نهٔ شته چې د بندیز سبب به یې ګرځېدو دا هسې یوه غلط العام خبره خوره شوې ده چې دا یو سیاسي ناول دی. البته دا ناول چې څوک و ګوري نو ورته معلوم به شي چې په دې ناول کښې یواځې او یواځې د یو زوی د تربیت په حقله خبره شوې ده او د سماج یا ټولني و تاوان ته یې کتنه شوې ده کښې نور هیڅ داسې سیاسي اغراض او مقاصد په کښې نهٔ ښکاري. زمونږ محترمو لیکوالانو زما په اند صرف د نورمحمد تره کي و توند او تېز سیاسي نظر ته کتلي دي او ناول ته یې هیڅ نهٔ دي کتلي نهٔ یې ناول وئیلی دی بس د تره کي په حقله یې یو عام تاثر په رڼا کښې دا ناول تجزیه کړی دی. (چې مکمل خبره د دې برعکس ده). بس په اخري تجزیه کښې دا ناول یو ټولنیز او سماجي ناول نه یو سیاسي نظر خپرونکی ناول بلل شوی دی. دولت هم شاید د دې له وجې بندیز باندې لګولي وي چې دا کس د ډېر زیات شهرت تر لاسه نهٔ کړي او د اولس نظر ځان ته جلب نهٔ کړي او یوه سیاسي وېره یې ترې احساسوله.

له دې پس نور محمد تره کي د ناولونو او افسانو لړه نوره هم پر مخ بیولې ده او چې تر ټولو مشهور ناول یې "ډبنګ مسافري" دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بیا یې ورپسې "څره" "سپین" او "سنګسار" په نامه ناولونه چاپ شوي دي چې هر ناول یې په اول ځل ډېر زیات اولسي مینه تر لاسه کړې ده. هم دا رنګه یې افسانې هم لیکلې دي چې هغه افسانې یې هم د "بزګر لور" په نامه د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا چاپ شوې دي چې په کښې ټولې ۱۴ لنډې قیصې په نامه شتون لري خو په دې کښې یوه لیکنه ده چې د افسانې په نامه چاپ شوې ده، البته بحث وربانديې مخته راځي. له دې افسانوي ادب سره سره نور محمد تره کي نور هم ډېر څۀ لیکلي او چاپ کړي دي چې نیم یې په فارسي ژبه کښې دي او نیم په پښتو او له دې سره سره یې په فرضي نامۀ هم ځنې کتابونه لیکلې لکه "د کارګري طبقې ګوند" نومې سیاسي کتاب یې د "سور ګل" په نامۀ لیکلی دی چې د یوه سیاسي طبقاتي مبارزې کونکي ګوند په حقله په کښې ډېرپراخ او ګټور بحث موجود دی او واقعاً دا کتاب د یو سیاسي ورکر د پاره ډېر ضروري او اهم دی. نور محمد تره کي څۀ کتابونه ژباړلي هم دي لکه سیاسي اصطلاحات چې له فارسي ژبې څخه یې ژباړلي دي په دې کتاب کښې د سیاسي اصطلاحات په حقله په ډېره اسانه پښتو لیکل شوي اصطلاحات تشریح شوي دي چې د هر سیاسي ورکر د پاره په خپل وخت کښې ډېر مهم دي. ولې چې سیاسي اصطلاحات د یوه سیاسي ورکر د پاره په هر وخت کښې ډېر مهم وي او بیا هغه وخت کښې څکه داسې لیکل ډېر مهم ؤ ولې چې سیاسي اصطلاحات په یوه خاص چاپیریال کښې کارول کېدو نو څکه د عام اولس به استعداد دومره نۀ ؤ چې ژر یې سر په خلاص شي نو څکه تره کي دا ضروري بللې وه چې په اولسي ژبه یې وژباړي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس هم په داسې اهم اصطلاحاتو سرخلاص شي.خو د نورمحمد
تره کي ادبي اونثري یا علمي خدمات په سلسله واره توګه په دې
تسلسل سره چاپ شوي او د چاپ په حقله یې په اول سر کښې
"کابل مجله""اقتصاد"" انګار" او "خلق" د یادونې وړ ارګانونه دي
چې د دغوله لارې یې تحریرونو او کتابونو په اولس کښې زیات
شهرت تر لاسه کړی دی. مونږ هڅه کوو چې دا چاپ شوي معلوم
اثار یې د نېټې سره په ترتیب بیان کړو:

۱.بې تربیته زوی ۱۹۴۰م کال:

دا لومړي ناول دی چې نور محمدتره کي لیکلی دی او په کابل
مجله کښې یې سلسله وار په لومړي، دوېمه او درېمه ګڼه کښې
پرله پسې توګه درې برخې چاپ شوې دي او بیا وروباندې دولت له
خوا بندیز لګېدلی دی. دا ناول یو ټولنیز اصلاح کونکی ناول دی.
او په کتابي شکل کښې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په
جنوري ۲۰۱۲م کال کښې هم هغه ۳ برخې چاپ شوې دي کومې
چې په لومړي ځل په کابل مجله کښې په کال ۱۹۴۰م چاپ شوې
وې.

۲.بېلا بېل تحریري موضوعات کال ۱۹۴۲م کال: دا د نورمحمد
تره کي له خوا د انګرېزۍ څخه ژباړل شوي بېلا بېل ادبي او علمي
موضوعات دي چې د دغو موضوعاتو سرلیکونه داسې دي:
"د کامیابۍ وسیله"، "د ارادې قوت"، "د اطفالو د روزنې لارې"
(۲۹).

۳.د زلمیانو لارښود ۱۹۴۳م کال:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب مطبوعاتي جايزه ګټلې ده خو لاکن چاپ شوی نه دي.

دی.(۳۰)

۴. ۱۹۵۰م کال هغه مضامين چې له انګريزۍ څخه ژباړل شوي دي او په کابل مجله کښې چاپ شوي دي. لکه:

(مېکسيم ګورکي مشهوره روسی ليکوال او شاعر)، د ليکوال هنر)، (د پوشکين د تولديو سل پنځوسم تلين)، (شوروي ليکوالو ته د ستالين د جوايزو وېشل)".(۳۱)

۵ په ۱۹۵۰م کال په "انګار" اونيزه لومړۍ ګڼه کښې هم چاپ شوي مضامين شته:

(د خلقو غوښتنې) او (د خلقو ازادي)". (۳۲)

۶. دوې افسانې (لنډۍ قيصې) په ۱۹۵۱م کال ليکلې دي:

(د غوايي لاندی)، (دادی خدمت)". (۳۳)

دا دوې افسانې په لومړي ځل نور محمدتره کي ليکلې دي چې دواړه افسانې (لنډۍ قيصې) دي او يو تولنيز جبراو د جبر په خلاف يو تاثر ورکوي. د طبقاتي شعور خپرولو او طبقاتي تضاداتو په ضد په کښې پيغام ورکول شوی دی او دا لنډۍ قيصې يې د ريالزم سمبول دي.

۷ څړه: دا ناول په لومړي ځل په ۱۹۵۶م کال چاپ شوی دی. يو اجتماعي ناول دي.

۸. سپين: دا هم يو ناول دی چې پر ټولنيزه موضوع ليکل شوی دی او خلقي مقصديت لري چې په کال ۱۹۵۸م کال په لومړي وار چاپ شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. دبنګ مسافري: دا ناول په کال ۱۹۵۸م کښې د خلق ډیموکراټیک ګوند افغانستان له خوا چاپ شوی دی، چې په کښې ټولنیز سیاسي او معاشرتي شعور خپور شوی دی او په کښې هم پښتو ناول په لومړي ځل له ریالزم سره اشنا شوی دی.

"In 1957, though he published his first novel, The journey of Bang, an imitation in Pashto of the works of Soviet novelist Maxim Gorky"(34)

ژباړه: (په ۱۹۵۷م کال کښې دهٔ (نورمحمد تره کي) خپل اولني ناول "د بنګ مسافري" په پښتو کښې د سویت ناول نګار میکسیم ګورکي په اتفاق کښې چاپ کړ).

که څهٔ هم د نور محمدتره کي لومړی ناول د بې تربیته زوی په نامهٔ په ۱۹۴۰م کال په کابل نومې مجله کښې قسط وار چاپ شوی دی خو دلته یې حسن کاکړ لومړی ناول چې له چاپ څخه په کتابي بڼه کښې راوتلی دی هغه د بنګ مسافري نومې ناول دی. خو تر دې هم وړاندې یې په کال(۱۹۵۲م کښې څړه نومې ناول چاپ شوی دی شاید د حسن کاکړ معلومات کم وي په دې حقله)او د دې ناول د قیصې په هکله د حسن کاکړ داسې تبصره ده.

"Though a mediocre piece of literary work, The Journey of Bang is the first novel of its kind in Pashto that paints issues in rural society in terms of the Marxist notion of the exploitation of agrarian laborers by landlords, spiritual leaders, and government officials"(35)

ژباړه: (اګرچه د ادبي کار یوه کوچنۍ ټوټه چې "دبنګ مسافري"په شکل کښې ده. په پښتو کښې د خپل نوعیت لومړی هڅه ده. چې په کښې د کلیوالي ټولنې ستونځې د مارکسي نظریې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخې د زرعي مزدورانو ،زمیندارانو ،روحاني مشرانو او حکومتي اهلکارانو د غلط استعمال په کښې عکاسي شوې ده).

۱۰. لومړی انګریزي- پښتو قاموس:

نورمحمد تره کي د یو قاموس یا ډکشنري هم په لومړي وار پښتو ته لیکلې ده چې دا قاموس یې له انګریزي څخه و پښتو ته لیکلی دی چې په کښې انګریزي توري یا ویونه په پښتو کښې په اسانه ژباړل شوي او تشریح شوي دي. او دا د انګریزي څخه پښتوته لومړی قاموس دی:

"Although Taraki took part with others in compiling the first English-Pashto Dictionary, which the Pashto Academy published in 1975"(36(

ژباړه:اګرچه تره کي له نورو سره په ملګرتیا اولنی انګریزي – پښتو قاموس ترتیب کړی دی چې پښتو اکاډمۍ په ۱۹۷۵م کال کښې چاپ کړی دی.

۱۱. سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي یو شاهکار ناول دی چې په ۱۹۷۲م کال کښې د خلق ګوند تر نظارت لاندې چاپ کړل شوی دی او وروسته بیا په دوهم ځل د علومو اکاډمۍ له خوا هم چاپ شوی دی. دا ناول هم یو اشتراکي او خلقي نظر ناول دی او ټوله قیصه یې د بډایانو ، ملایانو ، ریاستي ادارو او نورو په ضد لیکلې شوې ده. او دا ناول هم د حقیقت پسندۍ او روشنفکرۍ یوه نمونه ده او په کښې مزاحمتي رنګ ډېر ښکاره دی.

۱۲. زندګي نوین: دا د نورمحمد تره کي یو ډېر اهم او ښه کتاب دی چې سیاسي او فلسفي اثر دی چې ۱۳۴۰م هـ ش شاوخوا کښې لیکل شوی دی خو د چاپ یې تر ۱۳۴۲م هـ ش پورې لا نه دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی البته په هم دې کال نور محمد تره کي په خپله و خپل یو نژدې ملګري صالح محمد زیري ته څۀ داسې وئیلي دي چې:

"دا زما د ژوند میراث دی که چرې ژوندی وم چاپ به یې کړم او که مړ شوم دغه به د تاجې (تاج بي بي د نورمحمد تره کي مېرمن) څخه واخلې او په هر ډول چې کولای شې چاپ یې کړه" (۳۷)

۱۳. د کارګري طبقې ګوند: دا هم د نورمحمد تره کي یو سیاسي د کارګري طبقې د ګوند په اړه بنیادي او اړین مواد په کښې راوړل شوي دي. دا کتاب چې د چاپ کال یې سم نۀ دی معلوم، البته د سورګل په نامۀ چې کومه سیریزه باندې لیکل شوې ده په هغې کښې واضحه نېټه داسې لیکل شوې دي:

"په درناوي د ۱۳۵۰ کال د سرطان لومړي ورځ سورګل" (۳۸)

۱۴. نوې فلسفه: دا د نورمحمد تره کي دوېم د سیاست او فلسفې په اړوند کتاب دی چې د چاپ کال او ځای یې نه دی معلوم او د مستعار نامۀ (سورګل چې نورمحمد تره کي مستعارنوم و) ژباړل شوی کتاب دی حبیب الله رفیع یې موضوع څۀ داسې بیانوي:

"د افانیسیف له کتاب څخه رالنډ چې اتۀ فصلونه لري او لوئ عناوین یې دي: فلسفه دعلم په څېر، د مارکسي فلسفې پېدا ښت او تکامل. ماده او د هغې د موجودیت شکلونه. ماده او شعور مارکسستي ډیالیکتیک. د ماتریالستیک ډیالیکتیک اساسي قوانین، د ماتریالسیتي ډیالیکتیک مقولې. د ډیالیکتیک ماتریالزم د پوهې د معرفت تهیوري" (۳۹)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵.سیاسي اصطلاحات: دا کتاب چې په کښې تول سیاسي ترمینالوجیز(اصطلاحات) په اسانه پښتو ترجمه شوې او تشریح کړل شوي او د ایران د تودې پارتۍ د سیاسي اصطلاحاتو په کښې فایده اخیستې شوې ده هم د نورمحمد تره کي ژباړل شوی سیاسي کتاب دی او دیوه عام شفاهي روایت له مخې دا کتاب هم د سورګل په مستعار نامهٔ چاپ شوی دی او دلته په پاکستان کښې هم د پښتو قام پرستو تنظیمونو په سټډي سرکلونو کښې به وئیل کېده او فایده ځنې اخیستل کېده.خو حبیب الله رفیع په دغه نامهٔ د یوه کتاب ذکر کړی دی او نوم یې داسې یادوي او د خپرېدو کال یې هم ۱۹۷۳م کال ښودلی دی او لیکوال یې الف – کب دی یعني دا هم مستعار نوم دی او د موضوع په حقله یې هم داسې لیکلي:

"سیاسي اصطلاحات اونومونه په کښې په لنډو تشریح شوې چې زیاته برخه یې د داریوش آشوري له فرهنګ سیاسي څخه اخیسته شوې ده"(۴۰)

زما قوي خیال دا دی چې دادواړه کتابونه د یوهٔ کتاب دوه نومونه دي، صرف په مستعار نامهٔ نورمحمد تره کي ژباړلی دی اولیکوال یې الف – کب دی کوم چې حبیب الله رفیع یې ذکر کړی دی. خو دا مستعار نوم هم د نورمحمد تره کي کېدای شي.

ځنې نور کتابونه چې کال او نېټه یې نهٔ دهٔ معلومه هم یادیږي چې په کتابي بڼه نهٔ دی چاپ شوی البته په مجلو، اخبارونو یا اونیزو کښې چاپ کړل شوي دي په هغوئ کښې دا لاندیني ذکر شوي کتابونه دي:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶.عروس من از خیبر: دا له انګریزي څخه په فارسي ژباړل شوی دی او په پر له پسې توګه په انیس ورځپانه کښې په مستقله توګه خپور شوی دی.

۱۷.خاطرات جنګ: دا بیا دونستین اثر دی چې له انګریزی څخه ژباړل شوی دی په فارسي کښې او په اصلاح ورځ پاڼه کښې چاپ شوی دی.

د ویشنسکي وینا په یون کښې: د مقالې ژباړه دهٔ چې په اصلاح ورځ پاڼه کښې چاپ شوې ده.

۱۸. د بزګر لور: دا د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو ټولګه ده چې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا په ښایسته صحافت سره په کال ۲۰۱۰م کښې د لومړي چاپ په نامهٔ چاپ شوې ده چې ترتیب او سمون یې صادق ژړک کړی دی.په دې ټولګه کښې ټولې ۱۳ لنډې قیصې راغلې دي چې صادق ژړک اتهٔ قیصې د کابل مجلې څخه او دوې له "اوسني لیکوال" نومې کتاب څخه او یوه قیصه یې د "هنر" مجلې څخه او نورې بیا د "انقلابي پلوشې" څخه مخې ته پرتې دي. د "انقلابي پلوشې" په نامهٔ کتاب په حقله د هم دغې ټولګې باندې د یوې لیکنې چې سر لیك یې داسې دی "اروانباد نورمحمد تره کي د شپو په زړهٔ کښې د رڼا نخښه" کښې یو ځای داسې لیکي:

"یوه یادونه کوم هغه دا چې د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو. لیکنو او ژباړو لومړی راټولونکی د هیواد وتلی ادیب ژبپوه . د افغانستان د علوم اکاډمی غړی اروانباد سر محقق

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوست شینواري ؤ، هغه د انقلابي پلوشو مجموعه راټوله او چاپ ته وسپارله. دغه مجموعه په دولتي مطبع کښې چاپ خپرېدو ته چمتو وه.(۴۱)

خو دا کتاب هم تر اوسه چاپ شوی نهٔ دی. خو د تحقیق لمن همېشه غوړېدلې پرته وي او محققین هڅه کوي چې نوي مواد میدان ته راوړي نو په راتلونکي وخت کښې کېدای شي دا کتاب هم مخې ته راشي.

۱.۹ د نورمحمد تره کي مرګ / وژنه:

د ثور د انقلاب څخه ایله یو نیم کال وروسته نور محمد تره کی په اکتوبر ۱۹۷۹م کال د راډیو له لارې د یو عادي خبر له مخې اعلانیږي چې نور محمد تره کی د ورپیښې ناروغۍ له کبله مړ شو. نور محمد تره کي د وژنې او مرګ په حقله بېلا بېل او حیرانونکي معلومات شتون لري یعني وئیل کیږي چې نورمحمد تره کی چې کله هم د خپل هېواد څخه د جمهور رئیس په توګه د باندې څو ملکونو (هوانا او ماسکو) په سفر باندې تللی ؤ او کله چې هم له بهرڅخه راستونیږي نو له ستنېدو فقط درې ورځې پس داسې اعلان کیږي چې نورمحمد تره کی د سختې ناروغۍ له کبله له صدارتِ اعظمۍ څخه مستعفي شوی. دا اعلان هم ډېر زیات حیرانونکي ؤ چې درې ورځې مخته یو فعال او تکړه، د بهر له سفر څخه راستون شوی کس څنګه ناګهانه ناروغه کیږي او بیا داسې ناروغي چې علاج نهٔ لري او ددغې ناروغۍ له کبله مستعفي کیږي؟ دا اول سوالیه نشان ؤ چې د افغان اولس او سیاسي وګړیو

Scanned with CamScanner

او ګونډي ملګرو په چاپېریال کښې یې شتون و موند او بېلا بېل شکونو ځنې زیږدنه کوله خو له دې وروسته څو ورځې پس بیا یو اعلان د راډیو له لارې داسې کېږي چې نورمحمد تره کی له ور پیښې ناروغۍ څخه مړ شو. دلته نور هم شکونه پیدا شول چې په ارګ کښې څۀ روان دي. خو د خپلو تر لاسه شویو معلوماتوله مخې به دومره و وایو چې نور محمد تره کی په بنیادي توګه د خلق او پرچم ډلو تر منځ د اختلاف له کبله د بېلا بېلو بحرانونو ښکار ؤ او څکه یې د دولت واګې په خپل لاس کښې نۀ شوې ټینګې ساتلی ولې چې لومړی د خلق او پرچم ډلې تر منځ اختلاف شتون درلود او بیا داسې اختلافات مخ په وړاندې هغه وخت ولاړل چې کله ببرک کارمل چې د پرچم ډلې کس ؤ د نایب صدارت له چوکۍ څخه ګوښه کړل شو او دباندې د سفیر په حېث و لېږل شو اوداسې نور پرچمیان یې سوکه سوکه یا خو له دندو او وزارتونو څخه ګوښه کړل او دباندې ولېږل شول او یا یې ګرفتار کړل په زندانونو کښې وغورځول شول.

خو له دې پس د حفیظ الله امین چې د ببرک کارمل څخه ورسته یې دنایب صدارت پر ځای کښېنول شوی ؤ او د فوځ سیاسي مشرتوب هم ورپه غاړه کړل شوی ؤ له نورمحمد تره کي سره یې سخت اختلاف پیدا شوی ؤ او دا اختلاف هم دا ؤ چې د نورمحمد تره کي ملا یې ماته کړه او تره کی یې پر دې مجبور کړی ؤ چې له صدراعظمۍ څخه مستعفي شي خو دا مجبوري هم نۀ وه بلکې یو جبر او زور واکي وه چې تره کی یې له ټولو ضروري اسنادو لاس لیک کولو وروسته د مرګ خولې ته غورځولی ؤ. په دې بېلا بېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې ور اینبي وو. وژل شوی دی او دغه په خپله د خان د خلاصولو
ښې هڅي کړې دي خو په اخر کښې بې خپله ساه د بندېدو په سبب
ژوند بایللی دی. تره کی چې د ببرک کارمل په ملګرتیا بې غونښتل
چې امین له منځه یوسي خو په خپله د مرګ شومه شو. د غونډې
څخه په دوېمه ورځ بې د ناروغی پر اساس له حکومت څخه د لاس
اخیستلو اعلان کړی دی. د (۹م اکتوبر ۱۹۷۹م کال) باندې و دنیا
ته داسې و ښودل شول چې د ګوند مشر مړ شوی دی.

دلته زیات لیکوالان خو په دې خبره اتفاق کوي چې نورمحمد
تره کي د هم دغه غونډې څخه وروسته بیا چا و نه لیدلو تر څو چې
د مرګ اعلان بې د راډیو له لارې کېږي. اوډېر لیکولان دا ذکر کوي
چې تره کی د ناورغی له وجې نه بلکې د هغه پر خولهٔ او پزه د
بالښت اینبودلو باندې په زور مړ کړل شوی دی او د تره کي خپل
ګوندې ملګرې خو بې په ډاګه وایي چې دا ټول پلان حفیظ الله
امین جوړ کړی ؤ او بیا بې هم دلته وژلی دی. البته په دې حقله څه
پرېکړه نهٔ شي کېدی ولې چې داسې قوي او مستند دلایل نهٔ دي په
مخه راغلي البته دا یوه خبره روښانه ده چې د دې غونډې څخه څو
ورځې وروسته باقاعده د مرګ اعلان کېږي. یعني تر دې غونډې
وروسته بیا چا سره نهٔ ملاو شوی دی او نهٔ کوم ملګري د مرګ تر
ورځې بیا لیدلی دی نو دا قوي امکان دی چې همدلته وژل شوی
وي او بیا وروسته بې د مرګ اعلان کېږي صرف په دې خاطر چې د
اولس او نژدې ملګرو شک بې یقین نهٔ شي. په دې اړه بې
د کورودانې تاج بي بي بیان څهٔ داسې رانقولو:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما ۱۹۷۹م کال د اکتوبر پر ۹مه نېټه د پلچرخي په زندان
کښې واورېدل چې مېړه مې نورمحمد تره کی مړ شوی دی په پل
چرخي کښې درې میاشتې وروسته ماته ووئیل شول چې هغه یوه
شپه د حفیظ الله امین د دریو تنو پلویانو له خوا چې د نورمحمد
تره کي کوټې ته ورغلل د هغوئ په ذریعه زما خاوند په ظالمانه او
وحشیانه ډول سره ووژل شو، دا چې زما مېړهٔ یې چرې ښخ کړ د
ګارډ کوماندان جانداد خان شخصاً د دغه صحنې شاهد ؤ. دی یې
چرې خاورو ته سپارلي دی زهٔ نهٔ پوهېږم" (۲۷)

دا چې د نورمحمد تره کي د مرګ په حقله یې د کور ودانی
کوم بیان دی کېدای شي دا هم څهٔ قوي معلومات نهٔ وي خو مونږ په
لنډه دا وئیلی شو چې نورمحمد تره کی وژل شوی دی او په ۹م
اکتوبر ۱۹۷۹م کال باندې یې د مرګ اعلان باقاعده له راډیو او
ټیلیویژن افغانستان دواړو له لارې شوی دی.

خو له دې ټولو معلوماتو پرته موږ پرېکړه نه شو کولی چې
نورمحمد تره کي څنګه ،چا او چیرې او ولې وژلی دی ؟ دومره
ضرور ویلای شو چې د نورمحمد تره کي او وررسره بیا وروسته د
حفیظ الله آمین وژنه د مکمل یو پلان برخه دي او دا دوه د انقلاب
داسې مخکښان وو چې د کې جي بي او انقلاب ضد قوتونو نه
غوښتل چې افغانستان دې تل یو تاریخي انقلابي هېواد ثابت شي
دا کار د نړیوالو د پاره ډېر دردونکی او خطرناک وو چې
افغانستان دې یو قامي انقلابي ریاست جوړ کړل شي . په دې
پلانونو کښې د ګاوندې هېوادونو هم رول شته چې د نړیوالو
زورورو د پاره د پراکسي (مرسته کونکې) په توګه هر وخت کار

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی دی. خو د دې ټول پلان لوی ذمه وار او مخکښ د روسیې کې جي بي ده چې د دوستۍ په شکل کښې یې د افغانستان د بربادۍ او د انقلاب د ناکامۍ ذمه په غاړه اخیستې ده او پکې بریالیتوب یې موندلی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱.اخګر. بشير. ژباړه: حنيف يوسفي او عبدالاحد نهضت مل. نورمحمدتره کي سياسي، علمي او ادبي ژوند. سورګل فرهنګي کلتوري ټولنه. کال۲۰۱۱م:مخ۲۲

۲.ايضاً. مخ ۲۳

۳.ايضاً. مخ۲۲

۴.ايضاً. مخ۲۲

.http://www.taraki.org/life/۵

۶.اخګر. بشير. نورمحمد تره کي سياسي، علمي او ادبي ژوند.

مخ۲۴

۷.ايضا. مخ۲۶

۸.ګېرس ـ ف ـ ک.مترج. سرمحقق معتمدشينواري. پښتو هنري نثر. پښتو ادبي غورځنګ. کوټه. دوهم چاپ. کال۲۰۱۰م

مخونه۱۲۱ـ۱۲۲

۹.ماما. عزيزالله. پښتو مترقي ادب په لويه پښتونخوا کښې. هيوادکتابتون. کوټه. کال مئ۲۰۱۲م. مخ۱۶۷

۱۰.بخرکي. محمد علم. ويښ زلميان. د افغانستان يو سياسي تحريک ،افغان کلتوري ټولنه. نيدرلېنډ. دوهم چاپ کال ۲۰۰۰م عيسوي. مخ۱۳۸

۱۱.لنډه بيوګرافي. نورمحمد تره کي، د افغانستان د علومو اکاډمی. کال۱۳۵۷هـ ش. مخ۱۴

۱۲.بخرکي. محمد علم. ويښ زلميان. مخ ۱۰۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

اخګر. بشیر. ژباړه: حنیف یوسفي او عبدالاحد نهضت مل. محمدتره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. سورګل فرهنګي نوري ټولنه. کال ۲۰۱۱م.مخ ۲۲

ایضاً. مخ ۲۳

ایضاً. مخ ۲۲

ایضاً. مخ ۲۲

۵ http://www.taraki.org/life .

اخګر. بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند، مخ ۲۴

۱ ایضا. مخ ۲۶

۸ ګیرس ـ ف ـ ک. مترج. سرمحقق معتمدشینواري. پښتو هنري نثر. پښتو ادبي غورځنګ. کوټه، دوېم چاپ، کال ۲۰۱۰م مخونه ۱۲۱ـ۱۲۲

۹ ماما. عزیزالله. پښتو مترقي ادب په لویه پښتونخوا کښې. هیوادکتابتون. کوټه. کال مئ ۲۰۱۲م. مخ ۱۶۷

۱۰ بخرکي. محمد علم. ویښ زلمیان. د افغانستان یو سیاسي تحریک افغان کلتوري ټولنه، نیدرلېنډ، دوېم چاپ کال ۲۰۰۰م عیسوي. مخ ۱۳۸

۱۱ لنډه بیوګرافي. نورمحمد تره کي، د افغانستان د علومو اکاډمي. کال ۱۳۵۷هـ ش. مخ ۱۴

۱۲ بخرکي. محمد علم. ویښ زلمیان. مخ ۱۰۰

Scanned with CamScanner

۱۳. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. مخ۶۹

۱۴. ریان، بشیر احمد، د افغاني باچاهانو لنډ ژوند لیک، صدیقي خپرندویه ټولنه، کال ۱۳۸۷ هـ ش، مخ۱۴۵

۱۵. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کي سیاسي، علمي او ادبي ژوند. مخ۲۵

۱۶. ایضاً، مخ۲۵

۱۷. ایضاً، مخ۲۵

۱۸. ایضاً، مخ۲۵

۱۹. ایضاً. مخ ۲۶

۲۰. ایضاً، مخ۳۷

۲۱. ایضاً، مخ۳۱

۲۲. ایضاً، مخ۳۱

۲۳. بخرکي، محمد علم، ویښ زلمیان. مخ۲۸

۲۴. ایضاً، مخ۲۹

۲۵. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي، علمي او ادبي ژوند، مخ۳۴

۲۶. ایضاً. مخ۳۵

۲۷. پاشا، احمد شجاع، افغانستان، ایک قوم کا المیه، سنګ میل پبلیکیشنز، لاهور، ۱۹۸۹، مخ۴۸

۲۸. اخګر، بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي، علمي او ادبي ژوند، مخ۲۱۴

۲۹. ګیرس، ف، ګ، پښتو هنري نثر، مخ۱۱۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. اخګر. بشیر. نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند
مخ۲۲۲
۳۱. ګېرس.ف.ک. پښتو هنري نثر. مخ۱۱۸
۳۲. اخګر. بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند.
مخ۲۲۳
۳۳. ګېرس.ف.ک. پښتو هنري نثر. مخ۱۱۹
34.http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft7b69p12hHYPERLINK.
35 . The same as above.
36 . The same as above.
۳۷. اخګر. بشیر، نورمحمد تره کی سیاسي. علمي او ادبي ژوند.
مخ۲۱۹
۳۸. شېرګل. دکارګرې طبقې ګوند. مخ۲۲
۳۹. رفیع. حبیب الله. پښتو پانګه، پښتو ټولنه کابل. ۱۳۵۲هـ
ش. مخ۷۸۵
۴۰. ایضاً. مخ۲۲۲
۴۱. تره کی. نور محمد، سمونه: صادق ژړک. دبزګرلور. سریزه
(ش.حصین) پښتو ادبي غورځنګ، کوټه. لومړی چاپ. ۲۰۱۰م.
مخ۱۰

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېم باب:

۲.۱.. د ناولونو تعارف:

د نورمحمد تره کي د ناولونو د تعارف په حقله دومره وئیلی شو چې نورمحمد تره کی په خپل ژوند کښې ټول پینځهٔ (۵) ناولونه په خپله مورنۍ ژبه پښتو کښې لیکلي دي او دا ناولونه د ډېر اهمیت وړ ځکه دي چې په لومړي وار په افغانستان کښې په پښتو افسانوي ادب کښې د یوې نښې اضافي او بنیاد په توګه مخ ته راغلي او چاپ شوي دي.د ناولونو تعارف به دلته مونږ په ځانګړې توګه وکړو.د ناول لیکلو په فن نورمحمد تره کی ډېر پوه معلومیږي ولې چې ناولونه یې په فني توګه مضبوط د ي.د ناولونو ترتیب یې څهٔ داسي دي.

۱.بې تربیته زوی: دا ناول د نورمحمد تره کي لومړی ناول دی بلکې پر دې خبره ټول د پښتو څېړونکي او لیکوالان په یوه خولهٔ دي چې دا په ټول افغانستان (موجوده) کښې د پښتو لومړی ناول دی چې په لومړي ځل لیکل شوی دی او تر دې وړاندې کوم بل ناول تر اوسه مخې ته نهٔ دی راغلی. او له دې پرته ځنې څېړونکي دا هم وایي چې دا ناول د پښتو ژبې لومړی طبعزاد ناول دی.

ددې ناول لومړی چاپ: دا ناول په لومړي ځل په کال ۱۹۴۰م عیسوي کښې په "کابل مجله" کښې په درېو برخو کښې چاپ شوی دی. چې د کابل مجلې برخې په دې ډول دي.لومړی کال لومړی ګڼه (مارچ - اپریل ۱۹۴۰م کال). لومړی کال دوېمه ګڼه (اپریل - مئ ۱۹۴۰م کال) او لومړی کال درېمه ګڼه (مئ - جون ۱۹۴۰م کال) خو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته باندې د دولت له خوا بندیځ لګول شوی دی او بیا نه دی چاپ شوی.

"بې تربیته زوی" نومې ناول په دوېم وار د پښتو ادبي غورځنګ کوټې، له خوا په ښایسته صحافت سره په کتابي شکل کښې په جنوري ۲۰۱۲م کال عیسوي کښې چاپ شوی دی چې دا دی زمونږ مخې ته پروت دی. او ورباندې د پښتو ادبي غورځنګ کوټې له خوا "دغورځنګ یادښت" او بیا ورباندې د صادق ژړک له خوا "د یادونې وړخبرې" تر عنوان لاندې مقدمه لیکلې شوې ده. په دې مقدمه کښې د ناول په حقله هم خبرې شوې دي او د "اوسنی لیکوال" د ه تېروتنه چې د کابل مجلې د نېټې په حقله سمونه شوې ده صادق ژړ ک لیکلې دي:

"چې په "اوسني لیکوال" کښې د کابل مجلې د چاپ کال ۱۳۱۸ ه.ش لیکل شوي دي. خو په اصل دا ۱۳۱۸ م هجري نه بلکې ۱۳۱۹م هجري کال دی"(۱)

په دوېم ځای د پښتو پر لومړي ناول هم دوئ لنډکی بحث کړی دی او دا یې پخه کړې ده چې د پښتو لومړی ناول د راحت زاخېلي ماه رخ (نتیجه عشق) دی او دوېم ناول یې هم دغه "بې تربیته زوی" شمېرلی دی. البته نه دې سره اتفاق کول بحث غواړي. ولې چې د اول ناول پرېکړه کول دلایل او ثبوتونه غواړي. د راحت زاخېلي ناول (نتیجه عشق) د اردو ژبې لیکوال ډپټي نظیر احمد د ناول ژباړه ده. نو ژباړې ته ناول وئیل هم یو سوالیه نشان دی. ولې چې په ژباړه کښې مکان او زمان دواړه د خپلې سیمې نه وي بلکې د نورو سیمو کلتور، ژبه، او ټولنیز روایات او چاپېریال په کښې له

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورايه ښکاري . البته په ادب کښې يوه ښه اضافه بې شکه ورته وئيلای شو په ژباړلي ناول کښې به ضرور د هغې سيمې. ټولنې او کلتوري اقدار موجود وي نۀ ده پښتنو، نو که هر څوک بې و وايي خو هغه ته به د پښتو ناول نۀ و وئيل کېږي. د دې پر ځای که مونږ دا و وايو چې د پښتو ادب لومړی ناول هم دغه بې تربيته زوی دی چې په کال ۱۹۴۰م کښې د کابل مجلې له لارې و پښتوادب ته ډالی شوی دی ښۀ به وي.

بې تربيته زوی نومې ناول که څۀ هم نيمګړی دی خو په خپله چاپي برخه کښې چې په لاس کښې يې لرو په خپل هيئت کښې مکمل ناول دی . دا ناول پښتني چاپېريال رانښيي او يو صفا افغاني چاپېريال را په ګوته کوي. کردارونه يې مکمل پښتني دي ژبه يې مکمله پښتو ده او د افغاني سيمې برخه ده. کوم کردارونه چې په عام اولسي چاپېريال کښې د پښتنو شتون لري. که هر څوک يې په هره ژبه و ژباړي او بيا يې ژباړه څوک لولې نو هم هغه به په نتيجه رسېږي چې دا د پښتنو په چاپېريال کښې ليکل شوی ناول دی . او هم د پښتنو د چاپېريال ستونځې او قيصه په کښې انځور شوې ده. د دې ټولې درې واړه برخې په کتابي شکل کښې پر ۴۳ مخونه باندې ليکلې شوې دي يعني ټول کتاب اول مخ يې د کتاب ټايټل دی، دويم مخ د کتاب پېژندنه ده پر دريم او څلورم مخ باندې "د غورځنګ يادښت" ليکل شوی دی. پر پنځم مخ ترون ليکل شوی دی پر شپږم مخ يې مننه ليکل شوې ده.

پر ۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴ مخونو باندې د "يادونې ور خبرې" ليکلې شوې دي چې دا مقدمه د صادق ژړک له خوا ورباندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې شوې ده. اوله ۱۵م مخ څخه بیا تر ۵۷م مخ پورې د ناول قیصه لیکلې شوې ده. او له ۵۸م مخ څخه بیا تر ۷۴م یعني اخیرنې مخ پورې "ویېپانګه" لیکلې شوې ده. په ناول کښې ګران توري په اسانه پښتو کښې معنٰی شوي او تشریح شوي دي. او دا ناول د پښتو ادبي غورځنګ شالکوټ له خوا د "نورمحمد تره کي داستاني کلیات" کښې هم په ښه صحافت سره په فروري ۲۰۱۴م کال بیا چاپ شوی دی.

۲.څرې: دا ناول په لومړي ځل په کال۱۳۳۵م هجري چې ۱۹۵۲م کال سره سمون خوري چاپ شوی دی دا ناول یو اجتماعي ناول دی خو ټوله قیصه د طبقاتي شعور د خورولو د پاره لیکلې شوې ده. دقیصې او مرکزي خیال له مخې دا ناول یو مکمل د طبقاتي تضاداتو د څرګندونې هېنداره ده. ورسره د حکومتي چارواکو او د منصبدارانو په ضد د مبارزې د پاره د تحریك او پاڅون د پاره پېغام په کښې بیان شوی دی. قیصه یې په زړهٔ پورې او یو مکمل ناول دي.

۳.سپین: دا هم یو ناول دی چې پر ټولنیزه موضوع لیکل شوی دی او خلقي یا اشتراکي مقصدیت لري.چې په ۱۹۵۸م کال کښې لومړی وار چاپ شوی دی. او په دوېم وارپه ۱۳۵۷م هجري کال چې دکال ۱۹۷۸م سره سمون خوري د علومو اکاډمی افغانستان له خوا چاپ شوی دی. دا ناول هم د غورځنګ له خوا په اخرني وار په ۲۰۱۴م چاپ شوی دی چې د نورمحمد تره کي په داستاني کلیات کې چاپ شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د بنګ مسافري: دا ناول په ۱۳۳۷م هجري چې له کال ۱۹۵۸م سره سمون خوري کښې په لومړي وار چاپ شوی دی. د افغان سماجي، سیاسي او ټولنیز شعور د پاره یې کښې پیغام پټ دي. او په دوېم وار بیا په کال ۱۳۵۷م هجري چې له کال ۱۹۷۸م سره سمون خوري د علومو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی.

او دا ناول هم په ټولنیزه توګه یو د طبقاتي شعور خورونکي ناولونو څخه دی چې په کښې د خان، ملک، مُلا، له مذهب څخه ناوړه ګټه اخستل، دولتي خلقو له خوا له اولس سره زیاتوب او په فابریکو کښې د مزدورانو سره د کار او د تنخوا د ستونځو په حقله د مزدورانو احتجاجونه او داسې د یو انقلابي نظر تحریک له پاره په فابریکو کښې د مزدورانو غیر شعوري ډول راپورته کېدل. بیان شوی دی چې خاص قیصه د طبقاتي تضاداتو د رابرسېره کولو غمازي کوي.

۵. سنګسار: دا ناول هم په کال ۱۹۵۸م کښې په لومړي وار چاپ شوی چې یو خلقي نظره ناول دی او په مکمله توګه د لاندینۍ طبقې د ویرولو د پاره د سرکار او د هغوئ د لاس پوڅو منصبدارانو له خوا پر اولس ټیکسونه ږدل او په ولس کښې د سرمایه دارانه نظام څېره ښکاره کول او داسې تل په دارنګه کارونو کښې د مذهب څخه ناوړه ګټه اخیستل په ښکاره توګه بیان شوی دی او د دولتي چارواکو منفي او دروغجني دسیسې په ښه توګه رابرسېره شوې دي په دې خاطر لاندینۍ طبقه په شعوري ډول خبرداره کړل شي چې په اصل کښې سرمایه دارانه طبقه د مذهب پر غم نهٔ ده بلکې مذهب یوازې د خپلې حکمرانۍ د لا پرمختګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاره په کار راوستل کېږي. او په دې ناول کښې د مزدور یا
زیارکښې طبقې د راپورته کېدو د پاره په شعوري ډول قیصه لیکل
شوې ده او دې ته مونږ یو مکمل نظریاتي ناول وئیلی شو.

۲.۲ د ناولونو سماجي او معاشرتي پس منظر:

لکه څنګه چې د هرې ژبې بنیادي افسانوي ادب زیات تر پر
سماجي ستونځو، کړکېچونو او معاشرتي خدوخال باندې لیکلې
شوې وي او اکثره د معاشرتي اصلاح د پاره کرکټرونه او قیصې په
کښې ذکر شوې وي. خو ډېر کم ناولونه داسې وي چې په لومړیو
ادبي هلوځلو کښې سیاسي، نظریاتي یا مذهبي اړخونه لري. نور
محمد تره کي هم خپل د لیك اثر په هم دغه روایت کښې مخ په
وړاندې بیولی دی او خپل اول لیکونه یې په افسانوي بڼه د ناول په
شکل کښې دي او که د افسانې یا لنډو قیصو په بڼه کښې وي په
برملا توګه د سماج او ټولنې اصلاحي شکل لري او په سماج کښې
چې کومې ناخوالې او پېښې د انساني ژوند برخلاف تر سره کېږي
هم هغه واقعات یې په افسانوي ډول په کرکټرونو بدل کړي وي او د
یوه ناول یا افسانې بڼه یې ورکړې وي. د ښکاره او معلوم تاریخ له
لارې داسې ثابتیږي چې د افسانوي ادب پیل یې هم له ناول څخه
کړی دی او په لومړي سر کښې یې لومړی ناول چې د "بې تربیته
زوی" په نامه لیکلی دی. دا لومړی ناول یې مکمل له اوله سره بیا تر
پایه چې څومره برخې یې تر لوستونکو رسېدلې دي په دې کښې
مکمل د سماج په اړه قیصه لري. چې په کښې د یوه بې تربیته زوی
د بې لارۍ او بې تربیته ځوان هلې ځلې او ژوند په حقله قیصه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلې شوې ده. دا ناول له اوله بیا تر پایه سماجي او معاشرتي اصلاحي ناول دی. خو نهٔ شم وئیلی چې د پښتو ژبې ځنو څېړونکو د دې ناول په حقله داسې ولې وئیلي دي چې دا ناول مکمل خلقي نظره یا سیاسي نظره ناول ؤ نو ځکه هغه وخت د دولت له خواورباندې پابندي لګېدلې وه. کېدای شي دغو څېړونکو دا ناول وئیلی نهٔ وي صرف یې د دې په اړه اورېدلي وي چې چونکې نورمحمد تره کی یو سیاسي او خلقي نظریاتي شخصیت ؤ نو ځکه یې دا ناول هم په دې وجه یو خلقي، اشتراکي یا سیاسي نظریاتي ناول بللی وي. خو په حقیقت کښې دا ناول مکمل یو اصلاحي ناول دی. د دې ناول ټوله قیصه او چاپېریال افغاني چاپېریال دی او زمان و مکان یې هم افغاني دی چې په کښې د مقر اولسوالی باقاعده ذکر شوی دی.

له دې سره سره نور ناولونه چې وروسته یې لیکلي دي (څړه، د بنګ مسافري، سپین، سنګسار) څلورسره ناولونه یې له معاشرتي اصلاح سره سره سیاسي نظر په کښې له ورایه ښکاریږي او په خاص ډول یې د اشتراکي نظریې پیروي او پرچار کړی دی.

Scanned with CamScanner

(c) kitabton.com: The Digital Library

۲.۳. په ناولونو کښې د مقامي او سماجي ژوند خد و خال:

د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې د مقاميت په حقله په واضحه توګه د خپل پلرني یا مورني ټاټوبي او خپل هېواد افغانستان ذکر شوی دی او له ورایه دا څرګندوي چې دا ناولونه په مجموعي توګه د افغانستان او د دۀ دکلي او شاوخوا چاپېریال عکاسي کوي او ورسره یې د سماج خدوخال څرګندوي. یعني دا د یوۀ ښۀ ناول خصوصیت هم وي چې په کښې د هغه وطن او سماج تصویرسازي شوې وي. اوس که دا ناولونه په هره ژبه و ژباړل شي نو مقامیت او سماجي خدوخال به یې نۀ بدلیږي او نۀ به لوستونکي په دې اړه د څۀ شک اوشُبې ښکار کېږي. هم دغه وجه ده چې دغسې ناولونو خپل اهمیت له لاسه نۀ دی ورکړی او دا ښیي چې دا ناولونه تر اوسه ژوندي پاته دي او د بیا بیا چاپولو یې اهمیت تر لاسه کړی دی. نظریاتي یا سماجي ناولونه چې په کښې د خپل سماج او مقامیت په ښه توګه ترجماني شوې وي نو هغه هم دغسې ژوندي پاتې کېدلی شي. داسې ډېر ناولونه هم په پښتو ادب کښې شتون لري خو هغوئ د څۀ داسې نیمګړتیا له کبله چې په کښې د خپل سماج خدوخال او یا مقامیت په ښه توګه نۀ وي تصویر شوي نو له وخت تېرېدو سره سره یې خپل اهمیت او معنویت له لاسه ورکړی یعني بایللی وي. او دا داسې څرګندوي چې نورمحمد تره کي پر ناول لیکلو باندې په فني لحاظ ښۀ لاس بري درلود. او د سماجي خدوخال یې ډېر زیات خیال په کښې په ډېره هنري توګه ساتلی دی او لوستونکي بیا بیا هڅوي چې داسې ناولونه ولولې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د ناولونو په ژبه کښې يې د مقاميت خيال ډېر ساتلی دی او په ډېره ساده او کليواله ژبه يې ليکلي دي. تر څو عام افغان پښتون اولس په اسانه توګه کته ترې واخلي او اولس و توانيږي چې د اسې قيصه ليکلو څخه د سماجي ستونځو تصوير په کښې له ورايه ورته و برېښي او د راروان نسل د پاره بلا ګټې ترې تر لاسه کړي. د هم دغه مقاميت او سماجي خدوخال په حقله يې له ناولونو څخه په لاندېني کښې څۀ بېلګې داسې وړاندې کولای شو.

"شپه په لاره بله ورځ قافله د توبې د غرۀ له تنګې څخه راووتله او د هغه غرۀ په جنوبي لمنو کښې يوۀ کلي ته نژدې چې (برښاره) نومېدۀ واړول. په دغو برخو کښې واوره نۀ شته او لمر هم تود غوندې دی چې د ټولو د خوشحالۍ موجب دی. د زياترو څړګانو خورې تمام شوي وو او هم ټول خورا زړۀ خوړي شوي وو. لنګري او هم دا ډول څو نور مخور کسان دغه کلي ته ورغلل چې يو دوه پسونه رانيسي او هغه ونډه کړي. ګڼ شمېر څړګان هم ورغلل چې هلته يو څۀ اوړۀ واخلي او خپل خوری يې کړي". (۲)

دلته په دې پورتني پېراګراف کښې داسې ښکاره ده چې دا سيمه د اوسني ضلع پښين د يوۀ کلي نوم برښاره (برښور) نومېږي او په دغه څړه ناول کښې څړګان چې د غزني له سيمې څخه راروان دي او د مزدورۍ د پاره مخ پر سبوۍ (سبي) روان دي چې د ژمي په موسم کښې دوئ د تودو سيمو و خوا ته ځي او هلته د دوو يا درو مياشتو په خاطر په تودو سيمو کښې مزدوري وکړي تر څو بيا دوئ بېرته د اوړي په موسم کښې خپلو سيمو ته راګرځي او هلته بيا د کرکروندې روزګار پيل کوي. هم دغه رنګه يې په ټولو ناولونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د مقامیت په ښکاره توګه ځرګندونه کېږي او د ناولونو له کرکټرونو یا د هغوئ له سماجي کړو وړو څخه په ښکاره توګه واضحه کېږي چې ناول د یو خاص اولس د سماج، چاپېریال او مقامیت په اړه په ساده او روانه کلیواله پښتو لیکل شوی دی. د دې د پاره مونږ کولی شو چې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه و وایو تر څو راته ځرګنده شي چې رښتیا هم دغسې دي. یعني دا نور ناولونه لکه: "دبنګ مسافري" "سپین" "سنګسار" او ورسره دغه "ځره" وګورئ.

سماجي خدوخال یې هم په ټولو ناولونو کښې ډېر ښکاره او ښوت دی. په ادبي او ډېره ښایسته توګه چې د ناول فني چوکاټ هم په کښې برقرار ساتل شوی دی او په فني حقله یې سماجي اړخ په کښې ځای کړی دی. په دې اړه زه د یوه ناول څخه د نمونې په توګه یو پیراګراف را اخلم چې په ناول لیکلو کښې یې سماجي اړخ څنګه ښکاره کړی دی. او په څومره ښکلي او فني انداز یې د خپل سماج خدوخال ځای کړی دی.

"یوه شپه چې د ګلالۍ مور لږ څه وختي راغله او د شبر مور لیدله، نو د شبر مور ورته و وئیل:

"خوارکۍ! دومره ځغلې او ستړیاوې پر ځان ګالې او له کوره هم ډېره وخته ورکه یې، زه به یو چل در وښیم هغه دا چې د مدیرآغا نوکري خوشې کړه او په کاروان سرایو کښې د مسافرانو کالي راوړه، مینځه یې، هم به دې ګټه ښه شي او هم به لږ هوسا یې، خلقو منتونه به درباندې لږ وي، زه چې یو څه په قوت کښې وم دغه کار مې کاوه خو چې له لاس او پښو و لوېدم، نو شبر هم لوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو او زما پر ځای اوس دی د وڅکو د اوبو د خرخولو په اثر هغومره پیسې راوړي چې ما ګټلې، خورې! نارینه بیا ښهٔ دي هرکار کولای شي خو د ښځو دي خولهٔ وچه شي، پټې سترګې دې هیڅ لاس او پښه یې نهٔ ښوري، خلق ښه وايي چې ښځه پاک الله ناقص العقله پیدا کړې ده، که داسې نهٔ وای نو دوئ به هم خپل ځان په خپله چلولای شوای".

د ګلالۍ مور سم دلاسه ورغبرګه کړه:

"خورې! ته وايې هغه کارونه مې نهٔ دي کړي؟ په دې کار یعني د کالیو په مینځلو خو مې د لاس ټول نوکان بایلودل، خو بیا هم مونږ او وچه ډوډۍ نهٔ سره رسیدلو، له کومه وخته چې میړهٔ مې د ښکاري درې په کار کې ترکاڼې لاندې او مړ شو، نو ما دخلقو د کالیو د مینځلو ته لار ورته کړه، دا څلور پینځهٔ کاله کیږي چې په دې کار بوخته وم، خو که رښتیا درته ووایم په هیڅ کار کې خبر نهٔ شته او هر لورې ته چې مخ کړم هغه راباندې وتړل شي او یا دومره ترې نهٔ راځي چې نهٔ مرم او نهٔ پایم، بخت مې خراب دی سرهٔ زر مې په لاس کښې تورې خاورې شي. په اصل کښې که رښتیا درته ووایم خورې! ورکړه د خدای ده، څنې خلق وینو چې نهٔ یې لاس خوار دی او نهٔ یې پښه خواره ده. خو بیا هم له خوبه خوري او له خوبه څښي، ټکه یوائې پر مونږ خوارانو لوېدلې ده، زهٔ چې ګورم ټول خواران او چوپړ ډهونکي د خدای په قهر اخته دي، یوه یې نهٔ دوې کیږي، دا خوارۍ لا څهٔ کوې؟ میراث خواره مې هم لا نهٔ پسې پریږدي. تل ځي او راځي او وايي چې زهٔ دا لونې پر خپل سر ورنهٔ کړم او د هغو ولور په خپله و نهٔ خورم. کله وايي چې دا نجونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

درڅخه بیایو او په جنوبي کښې بې خرڅوو او یا بې ازاد سرحد ته
ورولو او پینځۀ غرانه په جوړوو. وی خوري! یوه خواري او یو غم
خو نۀ دی چې زۀ بې درته و ژاړم. د مدیر آغا د کورکار یوه ښېګڼه
لري هغه دا چې لوښې مې په نس مړې دي، میراث خوارۀ هم راباندې
ډېر برېښن نۀ شي کولی ځکه له مدیر اغا څخه ډارېږي... (۳)
دغسې د ټولو ناولونو په قیصو کښې د سماجي خدوخال زیات
خیال ساتل شوی دی او په دې اړه چې د نورمحمد تره کي کوم یو
ناول سړی وایي نو د سماجي خدوخال تصویر سازي بې په ښکاره
توګه د یوه مکمل او لرغوني سیمه ایز افغاني سماج ځني تصویر
کېږي او هغه هم په ښه زړۀ راکښونکې توګه ترې برېښي. یعني د
نورمحمد د ناولونو د وئیلو پر وخت بالکل ویونکي داسې
احساسوي چې ګواکې دی په ژوندی ښه یو څۀ اوري اوویني. چې
دا د یوه ښه ناول لیکونکې له خصوصیاتو څخه دي.

۲.۴. د ناولونو سیاسي پس منظر:

د نورمحمد تره کي اولنی ناول "بې تربیته زوی" دی دا یو
سماجي او اصلاحي ناول دی خو دا اخرني څلور ناولونه لکه (د
ننګ مسافري، څړه، سپین او سنګسار) ټول په یوه خاص سیاسي
منظر نامه یا پس منظر کښې لیکلې شوي دي او په وطن کښې د
پادشاهت او سرمایه دارانه نظام او د هغه نظام د لاس پوڅو د
سیاسي او سماجي بد مرغیو او کړنو په خلاف لیکل شوی دی او
په ورایه په کښې د سیاسي نظریاتو پرچار په سماجي خدوخال
کښې شوی دی او ورسره د یوۀ منظم سیاسي تنظیم تبلیغات هم

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي دي. خو دا ناولونه بې سره له دې چې خاص سياسي پس منظر لري خو بيا بې هم د ناول فن او هيئت ته په کښې هيڅ زيان نۀ دی رسېدلی. داسې ناولونه اکثر د لوستونکيو د پاره د غير دلچسپۍ سبب ګرځي او خپل فني اهميت له لاسه ورکړي خو د نور محمد تره کي دغسې ناولونو خپل فن او هنر ثابت کړی دی. يعني که يو ځوک د دغو نظرياتو په حمايت کښې نۀ وي نو هم د ناولونو له هنري ثبوت څخه به انکاري نۀ شي. د يو ښه سياسي تنظيم جوړولو او ورسره د انقلابي يون د پاره په کار کولو کښې مرستندويه ناولونه دي. ځکه خو تر اوسه په پښتو ادب کښې د تره کي دغه نالونو خپل اهميت نۀ دی بايللي. دا ناولونه په نړيواله کچه د مېکسم ګورکي نوبل انعام يافته ناول "مور" د کچې ناولونه کېدای شي. که څۀ هم په فکري حقله بې ځنې ليکوالانو مخالفت هم کړی دی او دا بې وئيلي دي چې چو نکې داسې ناولونه د يوې خاص سياسي نظريې د پرچار د پاره ليکل شوي وو نو ځکه بې اهميت هم نۀ شو پاته. خو د دې برعکس زۀ دومره وايم چې د نن په سياسي منظرنامه کښې که څۀ هم په ښکاره توګه اشتراکي نظريات او سياست وجود نۀ لري خو بيا هم هغه ناولونه ډېر خلق په شوق سره لولي او داسې اخستنه ځنې کوي چې يو سياسي تنظيم څنګه منظم کېدای شي چو نکې د دې نالونو د ليکلو په وخت کښې د افغانستان سماجي او سياسي منظرنامې د يوې ديکتاتورۍ (ډيکټېټرشپ) تر سايه لاندې ژوند کاوه او په افغانستان کښې د يوې کورنۍ يا يو شخص ځلوښت کلن امريت وجود درلود نو ځکه په هغه وخت او حالاتو کښې هم داسې فني ناولونو اهميت لا زيات تر لاسه کولای شو. د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي مطلب دا هم شو چې د نور محمد تره کي سياسي او تجزياتي شعورهم ډېر لوړ ؤ او د خپل هيواد سماجي او سياسي حالاتو باندې يې ښه نظر درلود او د خپل تېز تجزياي شعور په برکت يې د اولس نفسيات هم په ښه توګه پېژندلي وو نو يې داسې کار ته ملا تړلې وه. ولې په ناول ليکلو کښې د خپل سماج سياسي. نفسياتي او معاشي توګه باندې جاج اخستل هم ډېر ضروري وي چې نورمحمد تره کي دا کار کړی دی. ځکه خو دغه ناولونه په هنري ادب ليکلو کښې ډېر مرستندويه ثابت شوي دي.

۲.۵. په ناولونو کښې د سياسي نظريې جائزه:

د نور محمد تره کي د ناولونو تر شا يو سياسي محرک وجود لري لکه څنګه چې د نور محمد تره کي له ژوند او هلو ځلو څخه له ورايه ښکاري چې د نورمحمد ژوند له يوې سياسي مبارزې سره جوخت پاته شوی دی. او زيات تر عمر يې د سياسي فکر پلټلو .خپورولو او خپلولوکښې راتېر کړی دی او ورسره يې د خپل سياسي چاپېريال پر بنا د يوې خا ص نظريې ملګرتيا او پرچار کړې دی. او که مونږ و ګورو چې د نورمحمد تره کي ژوند له پينځۀ کلنۍ څخه په داسې حال کښې پيل شوی دی چې حتماً به د داسې ژوند پيل کونکي انسان چې تجزياتي احساس او د وطن اولسي مينه ورسره زېږېدلې وي نو کوم بلې خوا ته نۀ شي تلای ښې له سياست کولو څخه ځکه خو يې د خپل ژوند د پيل سره سره دغه سياسي شعور ورسره ملګری شوی دی او اکثر ناولونه يې د سياسي نظ ، په پس منظر کښې ليکلي دي. او په ناولونو کښې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې
بې په خاصه توګه د اشتراکیت یا سوشلزم د نظریاتو پرچار کړی
دی او په مکمل ډول یې د دغې نظریې د پاره په شعوري ډول کار
کړی دی یعني په ناولونو کښې یې په شعوري توګه دا هڅه کړې ده
چې په ټولنه کښې طبقاتي توپیر ولې وجود مومي او څه رنګه باید
داسې خام نظریات له منځه ولاړ شي تر څو لاندینۍ طبقه له دې
جنجاله ځان خلاص کړي. نور محمد تره کي د خپل وطن سماجي،
سیاسي. نفسیاتي او معاشي حالاتو دې ته اړ ایستلی ؤ چې د دې
فرسوده او ظالم نظام په خلاف خپلې هلې ځلې د خپل اولس د
راویښولو د پاره تر سره کړي او د دې مبارزې پیل یې له قیصه
لیکلو کړی دی او د خپل سماج یا سیاسي حالات یې په داسې
هنري توګه عکس کړي دي چې رښتیا هم د اولس د را ویښ کولو
یوه فني او د قبلیدو وړ وسیله ګرځیدله. او سوکه سوکه یې خپل
نظریات د هنري نثر له لارې اولس ته را ښکاره کول. چې ښه وسیله
یې ناول یا لنډه قیصه لیکل و ګرځیدله د هم دې نظریاتي حیثیت
لرلو بنیاد یې د دې شي وسیله وګرځیدله چې پښتو هنري نثر یې په
لومړي ځل له حقیقت پسندۍ سره اشنا کړ او ورسره یې تنقیدي
شعور په خپلو هنري آثارو کښې ژوندي ساتلي دي، او دا اعزاز تر
لاسه کوي چې پښتو هنري نثر هم د نړیوال معیار سره اشنا کوي
نور محمد تره کي په خپلو ناولونو لکه د بنګ مسافري، او
سنګسار کښې د خپلې اشتراکي نظریې پرچار په ډېر هنري ډول
کړی دی. او په واضحه توګه یې د سوشلزم پرچار د ځان دپاره او د
اولس د راپارولو دپاره غوره ګڼلی دی. چې د ناولونو له بېلګې څخه
داسې رونبانه کیږي. بیلګه:

دا دوره بې په یوۀ ساعت کښې وکړه او بیا د باندې راووت. په دې وخت کښې دوه درې کسانو کار کونکو چې جامې بې تولې په تېلو غوړې او جامې بې لا څۀ چې خولې بې د ډېرغوړوالي له لاسه تورې اوښتې وې، یو خط د معاون صاحب په لاس کښې کښېښود، معاون صاحب چې خط ته وکتل هغه بې په لاس کې ومروړ او د یوۀ کارګر پر مخ بې ور وغورځاوه او په ترېو تندي بې له ځانه سره و وئیل:

ځئ ورک شئ خدای مو خوار کړه، والله چې توله نړۍ مړه او پته شي که تاسې کارګران خو ماړه شئ. هره ورځ ستاسې یو جنجال وي، کله تنخوا ډېره غواړئ او کله درېشي غواړئ سړی مو په کومه خوا پسې ورسېږي؟ دومره د فابریکې عایدات نۀ وي لکه پر تاسې باندې بې چې خرڅوي، ورک شئ خپل کار کوئ. د ریاست مقام دا خبرې او چټیات نۀ شي اورېدلای که چرې مونږ په خپله دا لازمه و ګڼله البته ستاسې د درېشیو په باره کښې به غور وشي. (۴)..

دلته د "سپین" ناول څخه په دې پورتني پېراګراف کښې د مزدورانو د یووالي او په هغوئ کښې خپلو حقوقو د اخستلو د پاره د ریاست په ضد راوتل او خپلې تنخوا یا د نورو سهولیاتو د ترلاسه کولو د پاره د یو تحریک د پاره مزدوران راپارېدل او خپل حق غوښتل یو سیاسي عمل دی چې داسې تحریکونه په وخت سره د انقلابي مبارزې دپاره په مثبته توګه ګټه کولای شي. یعني د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې زیات تر سیاسي پس منظر وجود لري او د هغه خاصو سیاسي سیمه ایزو حالاتو یا د دولتي چارواکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رویو چې په سیاسي پرمختګ کښې خنډ پاته شوې وي په خلاف په شعوري ډول د ناولونو برخه جوړکړل شوې وي. او ټول ناولونه بې په سماجي پیرایه کښې د سیاسي نظریاتو د راپورته کولو او د سیاسي شعور د راوړلو پرچار شوی دی. او په خاصه توګه د زیارکښې طبقې د رایو ځای کولو او په هغوئ کښې د هغه د دولت د منفي کارونو په خلاف ذهنیت پیدا کول او هغوئ ته په اولسي توګه د خپل حق د غوښتلو د هلو ځلو د پاره پیغام ورکول شوی دی یعني صرف یوازې اولني ناول چې "بې تربیته زوی" نومیږي. کښې د ځوانانو د اصلاح د پاره په کښې پیغام ورکول شوی دی. او نور پاته څلور واړه ناولونه بې د سیاسي نظریاتو او د سیاسي هلو ځلو او سیاسي پس منظر په رڼا کښې لیکل شوي دي او د سیاسي روزنې او مبارزې پیغام ورکول شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۲ د نورمحمدتره کي په ناولونو کښې طبقاتي نظريه:

نور محمد تره کي د خپل ژوند د مبارزې او دخپلې سياسي ژوند په رڼا کښې پر طبقاتي مبارزه يقين کړی دی او ټول عمر يې د طبقاتي فرق او امتياز د ختم کولو د پاره سياسي او ادبي هلې ځلې کړې دي او هر وخت يې د لوړې، جابرې طبقې او مقتدر طبقې په خلاف خپل قلم ګرځندی ساتلی دی . نور محمد تره کي چې له کومه وخته ليك پيل کړی دی .له هم هغه وخته يې ليکل د لوړې طبقې په خلاف، د سماجي انصاف او لاندينۍ طبقې د ګټې او پر مختګ د پاره ليکل کړي دي او په لومړي وار يې په پښتو ادب کښې د داسې مسايلو په خلاف قلم پورته کړی دی چې تر دې وړاندې يې مونږ په پښتو ادب کښې هيڅ بېلګه نه لرو. يعني په فني توګه يې پښتو ناول له رياليزم سره اشنا کړی دی او رښتني حالت يې بيان کړی دی.د نور محمد تره کي په ناولونو کښې د طبقاتي توپير ختمولو، سماجي سمون او علم وتعليم د پاره په ښکاره توګه مبارزه کړې ده. دی له ماشوموالي څخه د طبقاتي جبر او توپير ښکار شوی دی يعني په پينځۀ کلنۍ کښې يې د کور د معاش د پاره مزدوري کوله نوبيا يې تر پنځلس کلنۍ پورې مزدوري کړې او بيا يې مات ګوډ تعليمي سلسله هم د مزدورۍ کولو سره مخ په وړاندې تر لسم ټولګي پورې ساتلې ده. نو ځکه د دۀ په ژوند کښې د طبقاتي جبر او توپير اثرات ښکاره پاتې شوی دی او ښکارې، دی يې دې ته مجبور کړی وي چې دی هم د طبقاتي توپير او ناسموالي په ضد مبارزه وکړي ځکه خو يې په ټولو ناولونو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د لوړې طبقې او د هغوئ ملګرې نړیوال سامراجي قوتونو او سمه ایز (ملاسید خان) ملګرو په خلاف د هغوئ د کردار د رابرسېره کولو د پاره ښه په ښکاره توګه څرګندونه کړې ده. په "څره" ناول کښې د سرمایه دارانه نظام د ناوړه کارونو تر سره کولو په خلاف د طبقاتي مبارزې او د مارکس دا خبره چې:

"(دنیا کے محنت کشو ایک ہوجاؤ)۵"

ژباړه (د نړۍ ټولو زیارکښانو سره یو شئ).

د پلي کولو دپاره بې د مزدورانو د یو کولو او د دې د پاره د پارولو یوه بېلګه په څړه ناول کښې داسې انځوروي:

"داخو جوته خبره ده چې د کار ځای ته به مو تاسې رسوئ. کرایه مو پر تاسو ده، اوس تاسې ظالمان سربېره پر دې چې له خرو سره مو یو ځای په یوه واګون کښې سپروئ کرایه به لا هم غواړئ، زه خو دا وایم چې تاسوسودخواره، د خلقو دښمنان او انسانیت ته په سپکه سترګه ګورئ، که مونږ جلا د خلقو په واګونونو کښې سمدلاسه لېږئ ښه تر ښه، که نه وي مونږ په تاپسې کار نه کوو، هر وخت چې مو روپۍ و موندلې ستا پېشکې روپۍ به هم بېرته درکوو".

د ژېړ ګل دغه رېغ پر حاضرو خلقو او په خلقو کې خورا ژوره اغېزه وکړه او ټول په یوه رېغ ناري کړي:

"ښه وایې سره له دې چې حقیقتاً ټوله نړۍ په مونږ ودانه ده بیا هم تاسې بې انصافه مونږ له خرو سره یو ځای تړئ یا یا مونږ دا ټیټوالي او بې عزتي نه منو. د جمعدار وراره د دې لوئ ډلې

زلمیانو ږغ خورا و ویروه او په بیړه دننه خپل اکا ته وراغد او قیصه یې ورته وکړه.

اکا یې ورته ووئیل: "خدای مو دې د مزدورانو د طبقې له یووالي او اتفاق څخه ژغوري.

د دوئ د یووالي قوت او قدرت تر هر څۀ ډېر دی". (٦)

په هم دغه ناول کښې د یوۀ سرمایه دارانه ریاست هغه عملیات چې د اولس په لوټلو او د خپلو ناوړه ګټو تر لاسه کولو د پاره تر سره کوي او د غلو یا ډاکوګانو په پټه ملا تړ کوي او د شپې له مخې د مسافرانو په قافلو باندې حملې کړي او د ټېکس په نامۀ خلق لوټي. په ناول کښې یې څۀ داسې انځور کړی دی:

"که خدای تاسې مهربانه کړی پر مونږ خړګانو رحم وکړئ او پرې مو ږدئ. څلور میاشتې مو له ډېرو نوکان وهلې دي او څو ګزه رخت مو کورو ته کړی دی. دا راپرېږدئ چې یو یې شو، دعا به درته کوو خدای به مو په هغه جهان کښې جنتونه ځای کړي.

یوۀ ماسل تور شرک په خپېره و واهۀ او هغه بل په لغته پر لېنګو و واهه او د ښکنځلو او پوچ او رد په ضمن کښې یې ورته ووئیل تاسو باغیان یاست حکم نۀ منئ که مو شرعي غم ورکړد وای نو اوس به ولې په دغو خواریو اخته کېداست. درځئ چې لوئ خرڅګیر ته مو په لاس ورکړو په تاسې باندې خو د بند حکم هم راخېژي نو دا ناروا ده چې تاسو به یې کوئ. په اصل کښې ناروا خلق یاست چې په دې لومه اخته شواست" (۷).

یعني دلته په دې ناول کښې که څۀ هم د خړګانو قیصه ده خو په دې قیصه کښې د طبقاتي توپیر او زورورو غلو او مذهبي خلقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملکرتیا سره ترلي شوې ده چې د سماج په زیان او د لاندینۍ زیارکښې طبقې په تاوان کارونه کېږي او یو سرمایه دارانه ریاست د غلو او ډاکوګانو ملاتړي کوي چې غله په هره لاره او شپله کښې په ازاد مټ د خلقو لاره نیولای شي او خلق یا مسافران چې په مزدوریو پسې تللې وي او څه بې د کورنۍ د پاره ګټلې وي هغه څنې واخلي. هم دغه رنګه یې په "سپین" نومې ناول کښې هم د یو سرمایه دار سړي د مړینې پس د هغهٔ د میراث د وېشلو په وخت د هغه د کورنۍ تر میان د ملا ،خان صاحب او صاحبزاده صاحب د منفي کردار او خان د ریاستي لاس لرلو په وسیله پر اولس باندې دغسې زیاتوبونه روا ساتلې او داسې نور کارونه چې د منصبدارۍ له لارې له اولس سره زیاتوبونه کوي.داسې تولنیز کردارونه چې هغه د لوړې طبقې په ګټه کارونه کوي او د لاندینۍ یا زیارکښې طبقې په زیان لوبول کېږي د هغوئ یې په کښې په ښه توګه څرګندونه کړې ده. چې دا هم د طبقاتي نظریاتو د پاره یوه مبارزه ده. یعني طبقاتي شعور خورولو باندې کار په کښې شوی دی.

"سپین مسکی شو او په خورا خوارهٔ ږغ او رونو سترګو چې د خورا ډېر اخلاص بځرکي ترې نه غورځېدل ورته ووئیل:

"صاحبه! که مونږ ستاسې غوندې ښو خلقو او پیرانو په لنګر کښې خپل سرونه کښېږدو نو هم لږ ده. دا ځکه چې زمونږ ټوله شتمني او نېکمرغي هوسا ژوند لکه چې پخوا مې هم ووئیل ستاسو د دعا او مرستې نتیجه ده. خدای دې د خان صاحب او ملا صاحب سیوري هم زمونږ له سره نهٔ کموي. که دغه علماء او باتدبیره خلق نهٔ وای نو هم به مو ژوند تریخ وای دوئ دواړه له ما سره ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي او نهٔ ولاړ، زمونږ د کالهٔ د نېکمرغۍ لپاره هرډول مرسته کوي.
بله خبره خو دا ده چې تاسو هم په خبر یاست چې دوئ دواړه وصیان
شوي دي. ښهٔ دي د ملا صاحب خو اوس ګزاره شکر دی ښه شوې ده
په دې وختونو کښې یې یو دوه ایکړه مځکه هم رانیولې ده"(۸).
د نور محمد تره کي په یو بل ناول چې د سنګسار په نامهٔ لیکل
شوی دی هم مکمل د طبقاتي مبارزې یو نمونه ده او ټول ناول د
خپل سماج د سیاسي او معاشي منډو تړړو د پاره لیکل شوی دی
او په دې ناول کښې ټول ټال د سماجي نا انصافیو، د سرمایه دارانه
حکومت د پرمختګ د پاره د مُلا، ملک، خان، حکومتي ماسلان،
د قاضي، حضرت او نور ټول هغه کردارونه چې د سرمایه دارانه
نظام دفاع کوي او د هغه د غلطو کړنو د تحفظ د پاره کار او زیار
باسي په ضد لیکل شوی دی او ورسره د زیارکښې طبقې په خلاف
د دوئ کردارونه ښکاره کړې دي. او د ناول ټوله قیصه د هغو
ظلمونو او بې لاریو په خلاف ده کوم چې د مقتدرو قوتونو له خوا
مذهب د خپل سرکاري کار په ګټه کارول او مُلا چې د مذهب خاص
کردار دی په خپله غېږه کښې ساتل او د اولس په ضد داسې کارول
چې اولس هیڅ کله د یو تحریك ښه نهٔ کړي خپله او هر ناروا، روا
ګڼل شوې وي. او د خلقو له مذهب سره مینه او بیا له هغې څخه
ناوړه ګټه اخیستل بې ښه په ګوته کړې دي یعنې اولس صرف د
مذهب د سپېڅلې ملګرتیا هر زور او بار پر خان وړي یعني په دې
کښې چې پر شپږ نومې هلک باندې د زندیقي دروغجنه فتوا
لګیږي او بیا یې پلار هم له مذهب سره د مینې په خاطر پر زوی
باندې زور اچوي چې که تا د قران مجید بې حرمتي نهٔ ده کړې نو هم

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه بې منه. خدای رحیم دی رحم به دربانديي وکړي او و به دې بخښي. ولې چې مُلا او قاضي وايي چې تا تر خو جرم منلی نهٔ وي نو توبه دي هم بيا نهٔ قبليږي په دا طرز دوئ شبر په دې راضي کړي چې دهٔ دا کار کړی دی او بيا چې بې ومني نو شبر وايي چې زهٔ اودس تازه کوم تر خو توبه و کاږم خو قاضي ورته په خښم وايي چې ستا نوره سزا سنګسار ده او پرتا د توبې ور وتړل شو او په داسې حال شبر سنګسار هم کړي.

نور محمد تره کي په دې ناول کښې ډېره ښه عکاسي کړې ده.چې داسې ناولونه هر وخت د تېټې طبقې د يووالي او د يوهٔ تحريك د پاره ښهٔ رول لوبولی وي. دا ناول هم د هغو ښو ناولونو په قطار کښې شمار ناول دی کوم چې په اولس کښې د طبقاتي مبارزې درس ورکولای شي. لکه د مېکسيم ګورکي ناول چې د "مور" په نوم ليکل شوی دی.د دې (سنګسار) ناول يوه بېلګه چې د طبقاتي مبارزې څرګندونه په ښکاره توګه ځنې کېږي لنډيز څهٔ داسې دي.

سهار پر لسو بجو چوکچوکه (آوازه) شوه چې شبر قران شريف په غولتون کښې اچولی دی او په دې ترتيب بې ځان د سنګسار وړ ګرځولی دی. ....د شبر لاسونه بې تر ملا ور وتړل.....راځه کنه زمونږ ملګري تول لاړل اوس ته دې خرهٔ ته څهٔ شپېلی وهې اصل زنديق خو په لاس کښېوت.... اوس اوس مُلا صاحب له قومندانی څخه راغی. هغه وايي چې تحقيقات به سبا ته شروع شي،....بيا بې د شبر پلار مخته ورواړاوهٔ.

نور به په زوی پسې نهٔ ګرځي او.....

په دې وخت کښې عبدالفتاح نومي چې د کانو په وزارت کې د سرکاتب په حېث کار کاوۀ او يو له هغو درو کسانو څخه چې د شېر د جرم د اثبات له پاره يې ملا تينګه تړلې وه رانښکاره شو، کوم وخت چې يې مُلا او د شېر پلار يو ځای سره وليدل نو مُلا يې يوې خوا ته کړ او هغۀ ته يې و وئيل:

"له دغه سپينږيري سره مه رغبږه له دۀ څخه بيا پوښتنه کيږي، د دې له پاره چې مونږ او تاسې يې پلار هم په خپلې خوا کړو او د شېر په ضد د دۀ شهادت حاصل او يا لږ تر لږ په دې کېفيت کښې بې طرفه کړو........

د شېر پلار د خپل لمسي له ښخولو وروسته نېغ جمات ته ورغلی چې د شېر په باره کښې معلومات تر لاسه کړي په جومات کښې يې فتاح او د دۀ څو نور ملګري وليدل چې د شېر په باره کښې په ډېرو تودو خبرو بوخت دي. د فتاح چې سترګې پر ونښتلې نو يې پر ږغ کړ:

"د شېر زنديقيتوب ثابت دی اوس تاته ښه موقعه په لاس درغلې ده چې ايمان و ګټې او يا ايمان و بايلې.....نو که غواړې چې د اسلام مقدس دين ته خدمت وکړې نو بايد زوی تر پښو لاندې کړې او د حقيقت په شاوخوا کې شهادت ورکړې!".(۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲.۷ د ناول نګار په حیث پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي مقام:

پښتو افسانوي ادب د ناول په برخه کښې مونږ له تر نورمحمد تره کي له مخه داسې کوم بل لیکوال په مخه نۀ راځي چې پښتو ناول یې له جدید نوعیت سره اشنا کړی وي. او پښتو ناول یې له ریالزم سره اشنا کړی وي. یعني نورمحمد تره کی دی چې پښتو ناول یې په لومړي ځل د یو ښۀ هنري ناول لیکلو سره اشنا کړی دی. ولې تر دې وړاندې په لومړي ځل یو ناول چې د ماه روخ (نتیجه عشق) په نامۀ باندې په ۱۹۱۲ کښې د راحت زاخېلي لیکلی او چاپ شوی دی خو پر هغه باندې لا تر اوسه څېړونکي په اتفاق نۀ دي ولې چې نیم خلق دا ناول د کرکټرونو په حقله د پښتو ناول نۀ بولې او د پښتو لومړی طبعزاد ناول یې هم نۀ بولي. او له دې وروسته بیا پر دې خبره ډېر څېړونکي پر دې خبره متفق دي چې په پښتو ادب کښې دوېم ناول په ۱۹۴۰م کال کښې د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی چې یو اصلاحي ناول دی. خو ځنې لیکوالان بیا د حافظ محمد ادریس "پېغله" نومې ناول چې په کال ۱۹۵۰م کښې چاپ شوی دی، د پښتو ادب دوېم ناول ګڼي او ځنې لیکوالان بیا په دې نظر هم دي چې د پښتو لومړی طبعزاد ناول هم دغه د نورمحمد تره کي "بې ثربیته زوی" نومې ناول دی او دا دلیل وایي چې د دې ناول سیمه، ژبه، لهجه، چاپېریال، کردارونه او قیصه ټوله پښتنې او افغاني دي نو ځکه دا له هره پلوه د ناول په تول پوره دی او د دې ناول په شان تر دې وړاندې کوم بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناول په پښتو ژبه کښې نه دی لیکل شوی چې مونږ ورته یو طبعزاد ناول و وایو. البته د پښتو د لومړي طبعزاد ناول په حقله ډېر بحثونه شوي هم دي خو په دې تېرو بحثونو کښې د رشید احمد څېړنه د کار وړ ده او د تحقیق په اصولو پوره څېړنه یې کړې ده.

رشید احمد په خپل منطقي بحث کښې دا ثابته کړې ده چې د نورمحمد تره کي لومړی ناول "بې تربیته زوی" چې نیمګړی چاپ شوی دی د پښتو لومړی طبعزاد ناول ګڼي او دا ادعا یې ثابته کړې ده چې هم دا ناول لومړی د پښتو طبعزاد ناول دی. زۀ د خپلې دغه تحقیقي مقالې په لیکلو کښې د څېړنې له مخې په دې نتیجه رسېدلی یم چې په دې اړه د رشید احمد و شوي کار ته د قبولیت په سترګه وګورو. او هم دغه ناول د پښتو لومړی طبعزاد ناول و ګڼل شي. هم دغه رنګه د دې ناول پر کومو نیمګړتیاوو چې مخکښې نیوکه شوې ده هغه ګوره چې کوم لامل ولري؟ البته د دې ناول په وئیلو سره او د هغه په فني توګه د ناول په چوکاټ کښې دننه په څېړنې سره به هر لیکوال او نقاد په دې پایله رسیږي چې هم دا ناول د پښتو لومړی ناول دی چې د ناول ټول کړۀ وړۀ، ژبه، منظرکشي، پلاټ، کردارونه، قیصه او ربط د یو ښۀ ناول ثبوتونه لري.چې د هم دغو خصوصیاتو لرلو باندې مونږ هم دا ناول د پښتو لومړی طبعزاد ناول ګڼو.

پښتو افسانوي ادب د ناول په برخه کښې نورمحمد تره کی رښتیا هم یو ځانګړی مقام لري هغه په دې چې هغه په پښتو ادب کښې لومړی لیکوال دی چې د ناول په برخه کښې یې په فني توګه ناول ته ډېره په زړۀ پورې ځانګړتیا ورپه برخه کړې ده او ورسره یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ناول ته ځانګړی اسلوب هم ورکړی دی. دی اولنی لیکوال دی چې په اول وار یې پښتو ناول له آفاقي مفکورې سره اشنا کړی دی او په ناول کښې یې د خپل سماج رښتنې انځورګري کړې ده. د ناولونو ژبه یې ښېځې آفاقي او زړۀ راکښونکې ده. نورمحمد تره کي په پښتو ادب کښې د نړیوالې کچې ناول لیکلو اعزاز په غاړه لري هم دا اعزاز لري چې د طبقاتي توپیر انځورګري، د سماجي بې لاریو او ناوړه دودونو انځورګري یې هم په ښه توګه کړې ده. زما په اند نورمحمد تره کی د پښتو ناول لیکلو په لړ کښې رښتیا هم داسې مقام لري چې دا به هر وخت ژوندی پاته وي د دۀ له ناولونو څخه واضحه ده چې نور محمد تره کی یو ښۀ ناول نګار دی. په دې اړه باندې ډېر څېړونکي هم په یوه خولۀ دي. په داستاني کلیاتو کښې چې د صادق ژړک په زیار او سمونه تالیف شوی دی. "ارواښاد نورمحمد تره کی او د هغۀ پنځونې" تر سرلیك لاندې لیك کښې ش. حصین د تره کي په حقله څۀ داسې لیکي:

"ارواښاد نورمحمد تره کی د خپل وخت له ادبي نړۍ څخه ډېر څۀ لري، د خپلې مورنۍ ژبې په څنګ کښې له دري، انګلېسي او اردو ژبو سره پوره بلدتیا لري. د سیمې او نړۍ د ډېرو وتلو لیکوالو له تخلیقاتو سره پېژندګلوي لري او ډېر په زړۀ پورې څۀ یې له هم دې لارې په پښتو او دري آثار ور زیات کړي دي. د هند د نیمې وچې له شتمن ادبي بهیر څخه ډېر څۀ ورسره دي او د اُروپا (یورپ) د ادبي دنیا له ډېرو ښو او نامتو څېرو سره څېړنیزه پېژندګلوي لري. د ادبیاتو په هنري ښکلا او د ادبي تخلیقاتو په فني اصولو لاس بری دی". (۱۰)

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هم دې اړه باندې عبدالکريم بريالي په ليکنځې نومې مجله
کښې څهٔ داسې ليکي:

اور نورمحمد ترہ کئ نے پشتو ناول کے صنف کو آگے بڑھایا ۔
وہ بنیادی طور پر ناول نویس ہیں، کرداروں کی تخلیق اور منظم
پلاٹ پیش کرنے میں انکا کوئی ہمسر نہیں" (۱۱)

ژباړه: (نورمحمد تره کي د پښتو د ناول صنف ډېر مخ په
وړاندې بېولی دی. هغه په بنيادي توګه ناول نګار دی، د کرادارونو
د تخليق او په مربوط پلاټ پېش کولو کښې د هغهٔ په سرڅوک نهٔ
شي کېدای).

د نورمحمد تره کي د ناولونو په حقله ښاغلی زرين انځور
ليکي چې:

ناول ليکنه د نورمحمد تره کي د قلم هغه پنځونې دي چې په
خاص ډول ورته بايد تم شو. په خپل وخت کښې زمونږ د ټولو
داستاني ليکوالو په تناسب په دې لړ کښې د هغهٔ کار د کميت او
کيفيت له پلوه زيات دی" (۱۲).

د نورمحمد تره کي د ناول ليکلو په اړه طلعت بېګ مصداق په
خپله پي اېچ ډي مقاله کښې ليکي چې:

ک. الف. ليبيديف د لومړي ځل لپاره دا خبره څرګنده کړه چې
په پښتو ژبه د معاصر ناول ليکنې بنسټ اېښودونکی نورمحمد
تره کی بلل کېږي په دغو مقالو کښې د ليکوال (تره کي) ژوندليک
او د نومړي د ناولونو کره کتنه کښل شوې ده. ک. الف. ليبيديف په
روان ادبي بهير د نورمحمد تره کي خدمتونه نهٔ هېرېدونکې ګڼي او

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ادب کښې يې د ناول د ژانر بنسټ اېښودونکې بولي".(۱۳)

پروفېسر کانستانتين لېبېديف په خپله يوه مقاله کښې نورمحمد تره کی د پښتو ژبې بنسټګر ګڼي او ليکي چې:

"نورمحمد تره کی نهٔ يوازې د افغانستان د يو وتلي سياسي شخصيت په توګه نامتو دی، بلکې هغه يو بااستعداد ليکوال او په پښتو ژبه کښې د لنډ هنري داستان او ناول د رامنځته کېدو نوښتګر او بنسټ اېښودونکی دی".(۱۴)

ښاغلی رشيد احمد د نور محمد تره کي ناول "بې تربيته زوی" د پښتو ړومبي طبعزاد ناول په حېثيت ياد کړی دی هغه ليکي چې:

"دا يوه ادبي سمونه ده چې مونږه يې په پرانستي زړهٔ او فراخ ذهن سره وکړو او دا تسليم کړو چې د پښتو وړومبی طبعزاد ناول هم دغه د ښاغلي نورمحمد تره کي "بې تربيته زوی" دی د دې ناول نهٔ خو په چاپ کېدو کښې څهٔ ابهام شته او نهٔ په طبعزاد کېدو کښې، د دې ناول کردارونه، رحيم جان. د هغه مور، نيا او پلار خان بابا سوچه پښتو وايي او په پښتنې ماحول کښې ژوند کوي او د پښتنو دود دستور په کښې ښودلی شوی دی".(۱۵)

دلته مونږ په دې نتيجه و رسېدو چې نورمحمد تره کی په پښتو ناول ليکلو کښې د يو بنسټ اېښودونکي رول لري او په ناول ليکلو باندې يې په فني توګه هم ښهٔ لاس بر دی. د دې خبرو څخه ځرګنديږي چې د نورمحمد تره کی د خپل وخت او ادبي مقاميت په حقله د پښتو يو ښهٔ هنري ناول ليکونکی دی. ولې چې کله هم د ژبې په افسانوي ادب کښې پرمختګ کېږي نو له هغهٔ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنه ادبي پس منظر هم څرګندیږي. خو پښتو افسانوي ادب کښې ناول د ځۀ پس منظر څخه بغېر په ډېره تېزۍ سره فني او هنري پرمختګ تر لاسه کړی دی. او دا پرمختګ مونږ د نورمحمد تره کي په سر ورکوو. ولې چې نورمحمد تره کي په نړيواله کچه د خپل ادب سره سره د نورو ادبياتو هم مطالعه کړې ده. او دا دی چې تر اوسه بې لا ناولونو هم هغسې اهميت لري لکه يو ناول چې په يو خاص چاپېريال کښې وليکل شي او بيا په هم هغه چاپېريال کښې ډېر شهرت تر لاسه کړي. خو د نورمحمد تره کي ناولونو آفاقي حيثيت تر لاسه کړی دی هغه په دې چې دا ناولونه نن هم ځوان پاته شوي دي. په ناول ليکلو کښې افاقيت تر لاسه کول رښتيا هم د ليکوال د پاره ستونځمن او سخت کار دی چې دا کار نورمحمد تره کي په خپل فن او هنر ثابت کړی دی او دا دی زمونږ مخې ته پروت دی او دا پورتني بحث مونږ په دې تنيجه رسوي چې د پښتو لومړی ناول نګار هم نورمحمد تره کی او هم د ښۀ ناول ليکونکيو په قطار کي د سر په ليکوالانو کښې شامل دی. او مونږ هم د رشيد احمد ددې خبرې ملګرتيا کوو چې په پښتو کښې لومړی طبعزاد ناول د نورمحمد تره کي "بې تربيته زوی" دی. بايد دا خبره په پښتو ادب کښې په رسمي توګه و منله شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات. پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، کال فروري۲۰۱۴م.مخ۱۴
۲. تره کي، نورمحمد، څړه، د ښوونې اوروزنې مطبوعه. افغانستان.کال ۱۳۵۷ هج (۱۹۷۸) مخونه ۹۱-۹۲
۳. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات. سنګسار، پښتوادبي غورځنګ، شالکوټ. فروري۲۰۱۴م. مخونه ۵۱۱-۵۱۲
۴. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات. د بنګ مسافري، پښتو ادبي غورځنګ. شالکوټ، فروري۲۰۱۴م،مخ۲۹۶
۵.مارکس. کارل. کميونسټ مينيفيسټو،۱۸۴۸.مخ ۱
۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، مخونه ۲۰۰-۲۰۱
۷.ايضاً، مخونه ۲۲۵-۲۲۶
۸. ايضاً، مخونه۴۵۱-۴۵۳
۹. ايضاً، مخونه۲۲۴-۲۴۹
۱۰. ايضاً. مخونه ۷۱۶
۱۱. ليکنځې، بريالي. عبد الکريم. پښتو ناول، پښتو اکېډمي کوئيټه،قلات پريس کوټه.کال ۱۹۸۷-۱۹۸۸، مخونه ۵۱-۵۲
۱۲ زنځور، زرين، د پښتو معاصر داستاني ادبيات، دانش خپرندويه ټولنه. کال ۱۳۹۳ هـ ش (۲۰۱۴)مخ۱۵۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ژړک. محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات.مخ ۷۴۴
۱۴. ايضاً. مخ ۷۶۲
۱۵. احمد. رشيد، پښتو ناول (سل کاله) ضيا سنز پرنټرز پېښور، کال ۲۰۱۵م مخونه۳۶۱-۳۶۲

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم باب

د نورمحمد تره کي ناولونه په فني حقله مکمل او پوره دي چې په هر ناول کښې يې د فن ډېر زيات خيال ساتل شوی دی. داسې ښکاري چې دی د ناول ليکلو له مخه د ناول په فني لوازماتو خبر او په دې اړه ښه مطالعه هم لري. ځکه خو يې د ناول فني اړخ مضبوط دی او هيڅ فني نيمګړتياوې په کښې نۀ ښکاريږي. تر دې وړاندې يا په دې وخت کښې چې د پښتو نور ناولونه ليکل شوي دي چې په هغو ناولونو کښې فني نيمګړتياوې هم له ورايه ښکاري. البته د نورمحمد تره کي په لومړي ناول کښې هم فني نيمګړتياوې نۀ احساسيږي. يعنې دی پر ناول ليکلو باندې ښۀ لاس بر دی.

دلته مونږ د نورمحمد تره کي د ناولونو د فني توکيو يا فني لوازماتو په اړه بحث کوو چې نورمحمد تره کی په خپل ادبي هنرباندې د ناول دغه فني اړخ ته څومره کتنه کړې ده او څومره يې په خپلو ناولونو کښې ورته ځای ورکړی دی.

۱.۳. قيصه:

قيصه چې د ناول ليکلو د پاره بنيادي عنصر دی تر څو چې له ليکوال سره يوه قيصه نۀ وي نو ناول ليکل مشکل وي او هغه قيصه حقيقت يا و حقيقت ته نژدې نۀ وي نو هم ستونځمنه شي چې ليکوال دې هغه قيصه په يو ښۀ ناول ليکلو کښې بدله کړي. قيصه چې د ډېرو کردارونو لوبېدلو پس منځ ته راځي او دا قيصه ځکه ليکوال ليکي چې په هغې کښې د ژوندي چاپېريال يا د ژوندي سماج د ژوند عکاسي شتون ولري. او دا قيصه د ناول د مرکزي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د پوره او پای ته د رسولو د پاره د پلاټ په وسیله ربط یا تړون مومي تر څو یو بشپړ ناول ځنې جوړ شي. څومره چې قیصه خوندوره وي هغومره ناول خوندور ، زړه وړونکی او دلچسپ وي.

د نورمحمد تره کي ټول ناولونه که مونږ وګورو د قیصې په حقله باندې په زړه پورې او ښکلې قیصه لري. د ټولو ناولونو قیصې بې نبغ په نبغه د انساني ژوند په حقله دي او ځکه زړه راکښونکې هم دي. ولې چې بالکل حقیقت سره جوختې قیصې یې ټاکلې دي. کله چې د نورمحمد تره کي یو ناول یو کس لولي نو هغه بالکل نه شي کولای چې ناول دې په منځ کښې پریږدي یعني نیمی دې و وایي او بیا دې بل وخت بقایا پسې و وایي. د هغهٔ وجه دا ده چې داسې ناولونه په فني حقله مکمل لیکل شوي وي ځکه خو ویونکی له ځانه سره تر پایه په شعوري او عقلي توګه وړي او ویونکی دې ته مجبور کوي چې قیصه تر پایه و وایي چې دا په ناول کښې تلوسه (سسپینس) ثابتوي. او دا د یوهٔ ښهٔ ناول له خوبیانو څخه وي چې قیصه یې جلبونکې او په زړه پورې وي. قیصه یې په ځان کښې دومره زور لري چې هیڅ یو ویونکی دې ته نهٔ پریږدي چې ورباندې دیغت احساس کړي. دلته به مونږ په لنډه توګه د نورمحمد تره کي د هر ناول د قیصې په حقله خپله تجزیه پیش کوو:

(۱) بې تربیته زوی: بې تربیته زوی د نورمحمد تره کي لومړی ناول دی چې مونږ ته په بشپړه توګه هم نهٔ دی تر لاسه شوی خو بیا هم دا ناول په خپل تن کښې بشپړ دی .قیصه یې د ژوند مکمله عکاسي کوي او دا قیصه د یوهٔ ځوان چې رحیم جان نومیږي، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر مور، انا (نیا) او پلار (خان) باندې ډېر ګران وي. خو چې کله ځوان شي نو بیا پر خپل مخ باندې کارونه کوي د هیڅ چا خبره نۀ مني او څوک دباندې (باهر) څۀ ځکه نۀ ورته وایي چې د ده پلار ډېر سخي او تکړه کس دی ټول کلي او دیار ورته احترام لري او خان بیا ځکه څۀ نۀ شي ورته وئیلای چې په کور کښې مور او انا ورباندې خوابدې شي. ټول کلیوال د خان سره خواخوږي کوي او ورته وایي چې دا زوی دي اوس زلمی شوی دی باید وتعلیم ته یې ورواچوي او سبق ورباندې و وایې چې په مستقبل کښې د خان پر ټبر باندې یو ښۀ تعلیم یافته او د قام په ګټه انسان ناست وي. که نۀ وي نو بې لارې به شي اوس یې هم چې نوې ځواني ده لږ نامشروع (غیر شرعي) کارونه ځنې کېږي او د کلي خلق ځنې تنګ شوي دي. پکار دی مخنیوی یې اوس لا وکړې. په دې قیصه کښې ځکه دومره زور او ښکلا موجود دي چې دا د هر انسان د پاره ضروري وي او خواهش یې هم دا وي چې خپل اولاد ښۀ و روزي او د مستقبل د پاره یو ښۀ انسان ثابت، شي. په دې ناول کښې ټوله قیصه دومره ربط سره لري چې بالکل ټوله قیصه د حقیقت آئینه ده. نو ځکه داسې قیصه د یوۀ ښۀ ناول ثبوت هم ورکوي. او ورسره ټوله قیصه په فني حقله هم پیاوړې ده چې دا یوه مکمله د ناول قیصه ده. داسې هیڅ فني کمي په کښې نۀ ښکاري چې سړی ورته صرف یو نکل یا داستان و وایي.

(ب) څړه: په دې (څړه) ناول کښې هم ډېره په زړۀ پورې قیصه انځور شوې ده. دا قیصه د څړه ګانو د ژوند عکاسي کوي چې د تور په نامۀ کردار یې خاص کردار دی. تور چې یو ډېر غریب سړی وي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مور او پلار يې هم ژوندي نهٔ وي او د دهٔ يوه خور د بتکۍ په نامهٔ يو کردار وي او دوئ خپل اکا خړ اکا را لوئ کړي وي. خو دی بيا په مزدورۍ پسې بل ښار ته په ژمي کښې ځي چې نس واړوي او يو څهٔ د خور يا اکا د پاره و ګټي او د کلي له ځړګانو سره چې هر کال په ژمي کښې په مزدورۍ پسې د قافلې په شکل کښې ځي. په ناول کښې د ځړه ګانو د ژوند په حقله هر اړخيزه مکالمې شوې دي چې دا قيصه يې تر پايه پورې په سالمه او هنري توګه رسولې ده. دا قيصه د سماجي ژوندسره سره د سياسي او معاشي هلو ځلو هم عکاسه قيصه ده او ورسره د مزدورانو چې په مزدورۍ پسې بهر ښارونو ته ځي او هلته يو څهٔ ځان ته ګټي خو بيا هم د سرمايه دارانو يا حکومتي خلقو، دغلو پهٔ شمول له دوئ سره کومې ناوړه او له ظلمه ډکې پېښې کېږي چې په ډېره زړهٔ راکښونکې او بې له څهٔ فني نيمګړتياو قيصه تر پايه رسولې ده.دې قيصه کښې مرکزي خيال د لوړې او لاندې طبقې تر منځ د ښکاره توپير په ضد مبارزه ده. او هيڅ ګوندبازي يا سلوګن په کښې نهٔ دي ښکاره شوي چې قيصه بې خونده کړي. دا قيصه يا موضوع آفاقي اړخ لري چې په هر سماج کښې شتون لري او داسې پېښې د سماجي تاريخ په هره سيمه کښې ډېر د اهميت وړ وي. ځکه ليکوال يې د قيصې په ټاکنه کښې ډېر مهارت لري او يوه آفاقي قيصه يې ټاکلې ده.

(پ) د بنګ مسافري: په دې ناول کښې د يوهٔ ځوان چې بنګ نوميږي کليوال زلمی دی قيصه شوې ده. بنګ چې يو غريب ځوان دی د مزدورۍ د پاره له غزني څخه د قندهار په لور په مزدورۍ پسې ځي. د بنګ يوه کونډه مور او دوې خوېندې وي او د دوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله مځکه چې پلار بې په خپله ځنې خرڅه کړې وي او دوئ بې جائیداده پاته شوي وي. او دی له پاوندوو سره په کډو کښې ځې په دې خاطر چې ایکړ هم نۀ شي او په لارې بې خرڅ هم و نۀ شي. او بیا چې کله هلته ورسېږي نو یوه ورځ د وځکیو د پاکولو په کار ولګېږي خو دوېمه او دریمه بیا د وړې په فابریکه کښې د وړیو د مینځلو پر کار لګېږي او بیا سوکه سوکه خورا ښۀ شي. کار بې هم زده کېږي او بیا د ښۀ کار کولو په وجه د مشینانو په چلولو باندې له یوۀ استاد سره په دغه فابریکه کښې شاګرد هم شي. خو د ښۀ کار او اخلاص له کبله بې د فابریکې مشر په خپل کور کښې د خدمتګار په حېث پر کار وګوماري او دی دلته په کار کښې ډېر خوشحاله وي. خو له څو میاشتو وروسته دی بېرته د کور په خوا له پاوندوو سره له هم هغه کانې نومې پاونده سره په ملګرتیا تر کلي راشي او بیا د کانې مور ورته دوې وزې (بوزې) هم په لوغزه(لوغځنې) ورکړي چې د دۀ مور او خوېندې به بې لوېشي او شیدې به ځنې تر لاسه کوي. خو چې کله کورته راشي نو په کور کښې بې هیڅ نۀ وي ولې چې بنګ چې کومې پیسې مور ته رالېږلې وې هغه ټولې سوای خورو (سودخورو) ځنې اخیستې وي او د دۀ له راتګ سره د دۀ دا نورې پیسې او دوه وزې هم سودخوارۀ او د کلي خان صاحب په پورو کښې ځنې واخلي او دوئ بیا لاس او زنه سره کښېنوي.

په دې ټوله قیصه کښې خاص کردار د بنګ وي او په دې قیصه کښې د سودخوارو، د خان د رویې او د بدایانو په خلاف هم ښۀ په سماجي اړخ کښې عکاسي شوې ده. او ورسره بې د موضوع

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوړوالی هم ثابت کړی دی. فني اړخ يې ډېر زيات مضبوط دی.
قيصه تر پايه په سم سمت کښې په ښو کردارونو او مکالمو زيب
تن شوې ده. په ناول کښې د پاوندو د ژوند هم په سالمه توګه
ځرګندونه شوې ده. او د هغوئ په مخ کښې سرکاري خلق، ماسلان
او ملکان چې د پيسو د اخيستلو چمونه يې ښۀ زده وي او
پاوندګان پر دې مجبورکړي چې له دوئ سره مرسته وکړي هم ښه
ژوندۍ عکاسي شوې ده. يعني د زيارکښې طبقې سره چې په
رياستي توګه کوم څۀ کېږي هغه يې هم په کښې عکس کړی دی.

(ت) سپين: سپين ناول چې سپين يې خاص کردار دی او دغه
ناول د سپين په نامۀ شوی دی. قيصه يې څۀ داسې وي. چې يو
شتمن سړی وي هغه مړ شوی وي، د کور بهر خلق ولاړ وي په کور
کښې ځوږ، شر اوشور وي خو بيا يو کس په کښې رغ کړي چې
درځئ مړي ته غسل ورکول شوی دی نو د څۀ شي انتظار دی په دې
منځ کښې مړی واخستل شي او د هديرې ته د وړلو له مخه جنازه هم
وشي او صاحبزاده هم دلته جنازې ته راغلی وي. او تر جنازې
وروسته ملايان، اخوندزاده او صاحبزاده سره راټول شي او د قران
تلاوت پيل شي. په دې منځ کښې صاحبزاده غږ وکړي چې د مړي
تر ښخېدو له مخه اسخات(سخات)بايد راوړل شي او و وېشل شي.
په دې منځ کښې د مړي يو زوی ولاړ شي، هغه دورې پسې ورک
شي بيا بل ولاړ شي هغه هم ورک شي خو د مړي ورور ميرامد اکا
(مير احمد) ورپسې ورشي. هلته پر ميراث باندې دعوی وي او دی
ورشي خښم وکړي او په زور چې يو څۀ لاس ته ورشي بس هغه تر
هديرې و رسوي او د سخات دپاره يې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته چې کله سخات و وېشل شي نو په ټولو خلقو کښې کنګوسې شي چې دا خو سخات ډېر لږ دی صرف خيرات يې راکړ او صاحبزاده هم خفه دی چې مونږ يې هم په عامو خيرات خورو کښې حساب کړي يو، دا خو يې په ښهٔ نظر نهٔ راته وکتل. خو بيا چې کله له هديرې او جنازې خلق بېرته د مړي کورته راشي نو په کور کښې څهٔ داسې قيصه وشي چې ابدار يا صاحب منصب خلق په جلا ځای کښې کښېنول شي او دوباره نور سخات په کښې و وېشل شي.

ميرامد اکا هغه کوي چې د مړي په خلورو وارو ښځو او د هغوئ په اولاد کښې ميراث سم و وېشي خو د دهٔ تر وس وتلې وي او خپلې ورېنداري نهٔ شي راضي کولای چې خبره ورسره و مني. دلته چې کوم زامن يا لوڼې حاضرول په هغو کښې ټولو خپل اکا ته و وئيل چې مونږ ته بايد په يوهٔ نظر وګورې. خو پر دې مهال د مړي د مشري مايني مشر زوی نهٔ دی حاضر چې هغه سپين نومېږي او دی خورا کنجوس او وړی وي خو تکړه او زړَور انسان هم وي او غواړي چې ځان ته لويه برخه يوسي. او د جايداد برخه په خپل نامهٔ ډېره کړي ولې چې دی مشر ځان ته وايي او مور يې هم په دې اړه ورسره ملګري کوي. ولې چې دهٔ او مور يې د خپل پلار په ژوند هم څهٔ داسې هڅې کړې وې چې څهٔ زيات څهٔ تر لاسه کړي.

په دې حقله چې جايداد سم ووېشل شي دوئ ټول ورونه، مېرې او خوېندې په کور کښې سره اخته وي ان دا چې کله کله خو سرونه هم سره مات کړي. ولې سپين په ډېره بې شرمۍ سره غواړي ټول جايداد د ځان په نامهٔ کړي. د سپين د پارولو د پاره د ښپين مور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين ته وايي چې پلار دي ډېر غريب ؤ بيا چې بې زما د ولور دپاره يو څۀ مځکه خرڅه کړه نو زۀ ورپورې بختوره او نېکمرغه شوم دا ؤ چې د دۀ بخت په غرونو وخوت او پرمخ بې ژوند خورا شتمن شو او مالدار شو. بس بيا بې نو و نورو ښځو ته مخ وکړ او يو. دوه، درې ودونه بې نور وغوښتل او زما و ستا بې حال تر دې ځايه و رسوو. سپين هم د مور خبره ورسره تائيد کړه او وئيل بې چې زۀ هڅه کوم چې له خپلو ښۀ خواوو سره مشوره کوم يو لاره به پرې و باسم تر څو ټول جايداد د ځان کړم.

په دې اړه باندې سپين د خان، ملا او صاحبزاده په اعتماد کښې د اخستلو دپاره خپل پلان جوړوي او بيا يوه شپه دخان او ملا صاحب ته دعوت کوي په هم دغه شپه ملا د مړي ټول رخت،کالي او کوټونه له سپين څخه وړي او سپين بيا غواړي چې مُلا د ځان کړي ځکه بې دا شيان ټول ورکړل. او صاحبزاده ته بې د خپل مړه پلار اس ورکړ چې صاحبزاده بې هم خوشحاله کړ او خان ته بيا په مځکه کښې د مرستې ورکولو اسره ورکوي. په دې کار کښې سپين ښۀ بريالى کېږي ولې چې خان او مُلا له دۀ سره ملګري دي سره له صاحبزاده. دوئ يوه منصوبه داسې جوړوي چې د سپين خپله کشره مېره چې يو زوى او لور بې دي هغه هم واړه دي. ځکه چې بيا دى غواړي چې د هغو برخه به هم ځنې لاندې کړي.دلته ملا ورته شرعي لاره ور ښيي او خان بيا د مشرتابه په حېث هر څۀ کوي او خان د کلي پر هر سړي رُعب لري او هر څوک بې خبره د منلو وړ بولي نو ځکه دوئ په برياليتوب سره خپل دغه پلان مخ په وړاندې وړي. له دې سره ملا اوخان، صاحبزاده هم په اعتماد کښې اخستي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي دوئ کوشش کوي چې د سپين اکا ميرامد اکا هم له خان سره ملګري کړي خو هغه ورته و وئيل چې زۀ درسره ملګرتيا ځکه نۀ شم کولای چې زما ورور سره اړيکې ښې نۀ وې.

دا رنګه دوئ اخر په دې کښې بريالي شول چې د سپين په خوښه يې وېش وکړ او هغه ځۀ چې سپين غوښتل هغه يې ورته د دۀ په برخه کښې ورکړل. هغه کونډه چې د سپين کشره مېره وه هغه هم وسپين ته ورپاتې شوه او يو څو وخت وروسته يې هغه کونډه هم پر بل چا خرڅه کړه او په بدل کښې يې پيسې واخيستې، که ځۀ هغې نارې چيغې کړې چې زۀ بل مېړۀ نۀ کوم زۀ د خپل زوی په سر کښېنم خو د پيسو او جايداد په خاطر خرڅه کړه.

له دې پس هم د دوئ د کور حالات ټيک نۀ شو. ولې چې د سپين کشر ورور چې ګردی نومېدۀ هغه له کوره ورک شو او سپين پوره په قرار شو.

دغسې وخت تېرېدۀ نو سپين چې به کله سوچ وکړو چې خان او مُلا د دۀ او د يتيمانو په مځکه او سرمايه خوندونه اخلي په نورو خلقو کښې به يې کله کله داسې وئيل چې خان او ملا زما د ميرو او ورونړو په مال باندې شتمن دي او خوري يې ځني. دا خبرې تر مُلا او خان هم رسېدلې.

"کوم وخت چې به سپين وليدل چې دوئ د دۀ د مېرېزو ورونړو په شتمنۍ کښې بډايان شول نو يو بل ته به يې د دوئ د بې انصافۍ څخه خولۀ وهله، د دۀ په دغو شکايتونو خان غوږ نۀ ابست، خو په پای کښې د سپين شکايتونه نور هم پسې ډېر شول او خان يې په تنګ غوندې کړ، نو يوه ورځ يې ور وغوښت او ورته يې ووئيل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپينه ستا خبرې ډيرې شوې دي، تل هر کس او نا کس ته وايي چې ما او ملا صاحب ستا په حق کښې ظلم کړی دی خو ته بايد و پوهېږې چې ستا شتمني تر پخوا خورا ډېره شوې ده، ستا اکثرو ګرويو او اجاره قوالي او اجاره خطونه نۀ درلودل، ډېرو پوروړو درته پښه و نيوه او پر اصل سر درته پښېمانه شوي، خو دا زۀ او ملا صاحب ؤ چې دا ټول مو درته تابع او ستا حق مو ترېنه حصول کړ".(۱)

له داسې قيصو وروسته ملا او خان خورا پرېشانه هم دي ولې چې په خلقو کښې يې کردار ښۀ نۀ ښول کېږي نو ملا يو ورځ فکر وکړ او خان ته کورته ورغلي قيصه يې ورته وکړه چې دا سپين خو په دوئ پسې خولۀ خلاصه کړې ده او بدنامه وي يې. نو ملا صاحب و خان ته ووئيل چې که داسې چل وشي چې ستااو سپين په منځ دا ماڼی ورک کړو او دا ماڼی په دوستۍ بدل کړو ښۀ به وي تر څو دا قيصه ختمه شي.

"هغه دا دی چې د سپين يوه کمندره غونډې خور ده هغه به ستا زوی (ژړ) ته و غواړو او هم ستا لور (وړانګو) په خپله سپين ته ورکړو چې په دې توګه د دواړو کورنيو په منځ کښې دوستي او ملګري نوره هم ډېره شي او دغه اوسني ټول جنجالونه او سيالۍ به ورکي شي".... خان دغه دوستي نوره هم په ګټه وګڼله".....

ملا صاحب:

کور دې ودان چې زما خبره دې نرمه و منله زۀ به سپين هم دغه کار ته چمتو کړم او ډېره هيله ده چې هغه هم دغه خبره ومني، په دې دوستۍ کښې زمونږ او ستاسې خورا ډېرې ګټې دي که څۀ هم مونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسې د يوې ډلې خلق بلل کيږو او ګټه مو سره شريکه ده او په دغو موقتي خوابديو مونږ نۀ شو سره جلا کېدلای خو بيا هم دغه مازې د طبعيت خړوالی به هم له منځه ووځي، او په دې توګه به پوره خلق او بزګران زمونږ او ستاسې له اختلاف او بې اتفاقۍ څخه ګټه نۀ واخستلای شي"(۲).

دلته ناول ختم شي يعني د قيصې اختتام بې هم په تجسس کښې پرې ايښي دی چې دا هم د يو ښۀ ناول ثبوت ورکوي او خپل پيغام يا مرکزي خيال هم په سالمه توګه تر پايه و رسوي.

(ټ) سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو ډېر په زړۀ پورې ناول دی چې قيصه يې څۀ داسې وي. په کابل ښار کښې يوه غريبه کورنۍ چې په خپل ځای کښې اوسي يو پلار (باباخان) او يو وړوکی زوی چې شېر نوميږي او يوه د شېر مور. د ژمي يخ موسم وي او دوئ چې د خپلې غريبۍ په خاطر مزدوري کوي باباخان سهار وختي ښار ته راشي او د سړک پر غاړه د يوۀ حمام له مخه کښېني او د موڅيتوب کار کوي او ورسره زوی (شېر) هم راولې او په بازار کښې د دۀ مخامخ د سړک پر دې بله غاړه کښېني د وڅکيو اوبۀ خرڅوي او نارې وهي کشمش او کشمش په زړۀ پورې کشمش، او پلار يې بيا د خلقو و پښو ته ګوري چې د چا ګوټ يا څپلۍ څِري وي يا خيرنې وي پالش غواړي. دلته دوئ کله ورته وايي او کله څۀ له پوليس والا څخه هم په تنګ شي چې هغه يې نۀ پرېږدي کله څۀ.

خو چې کله کورته راشي نو د شېر مور (سپينسرې) بيا هره شپه و خپل مېړۀ باباخان (موڅې) ته دا وايي چې زوی مو اوس شُکر لوئ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسي د يوې ډلې خلق بلل کيږو او ګڼه مو سره شريکه ده او په دغو موقتي خوابديو مونږ نهٔ شو سره جلا کېدلای خو بيا هم دغه مازې د طبعيت خړوالی به هم له منځه ووځي. او په دې توګه به پوره خلق او بزګران زمونږ او ستاسې له اختلاف او بې اتفاقۍ ځخه ګټه نهٔ واخستلای شي"(۲).

دلته ناول ختم شي يعني د قيصې اختتام بې هم په تجسس کښې پرې ايښې دی چې دا هم د يو ښهٔ ناول ثبوت ورکوي او خپل پيغام يا مرکزي خيال هم په سالمه توګه تر پايه و رسوي.

(ټ) سنګسار: سنګسار نومې ناول هم د نورمحمد تره کي يو ډېر په زړهٔ پورې ناول دی چې قيصه يې څهٔ داسې وي. په کابل ښار کښې يوه غريبه کورنۍ چې په خپل ځای کښې اوسي يو پلار (باباخان) او يو وړوکی زوی چې شېر نوميږي او يوه د شېر مور. د ژمي يخ موسم وي او دوئ چې د خپلې غريبۍ په خاطر مزدوري کوي باباخان سهار وختي ښار ته راشي او د سړک پر غاړه د يوهٔ حمام له مخه کښېني او د موڅيتوب کار کوي او ورسره زوی (شېر) هم راولې او په بازار کښې د دهٔ مخامخ د سړک پر دې بله غاړه کښېني د وڅکيو اوبهٔ خرڅوي او نارې وهي کشمش او کشمش په زړهٔ پورې کشمش، او پلار يې بيا د خلقو و پښو ته ګوري چې د چا ګوټ يا څپلۍ څړې وي يا خيرنې وي پالش غواړي. دلته دوئ کله له پوليس والا څخه هم په تنګ شي چې هغه بې نهٔ پرېږدي کله څهٔ ورته وايي او کله څهٔ.

خو چې کله کورته راشي نو د شېر مور (سپينسرې) بيا هره شپه و خپل مېړهٔ باباخان (موڅې) ته دا وايي چې زوی مو اوس شُکر لوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی باید ورته یوه نجلۍ وغواړو تر څو د دۀ هم اړخ تود شي او مونږ هم د ګور پر غاړه یو. خو باباخان بیا له نېستۍ سر ټکوي او ورته وایي چې دا خو د شتمنو خلقو کار دی زما و ستا په وس ځۀ پوره دي، هغه ورته وایي چې ولور د عثمان غني له خزانو دی، مونږ به بې صرف سر ور اخته کړو بیا د خدای کار دی خدای مهربانه دی.

پلار یې هم غواړي چې داسې وکړي خو خپل وس اجازه نۀ ورکوي. او خان بابا پر خپل عبادت باندې هم زور ورکوي او زوی ته هر وخت وایي چې زویه لمونځ کوه او ښۀ کوه ناوړه کارونه مه کوه، حرام مه خوره خدای غني دی حلاله به راکړي. او هر وخت د ملایانو خبرې ورته کوي چې نن ملا صاحب داسې وئیل، نن یې داسې وئیل، ته باید لمانزه ته راځې چې خدای ناراضه نۀ شي راځخه.

په دې ورځو شپو کښې یوه ورځ یوه ښځه (کونډه)چې دوې لونې ورسره دي، د دوئ کره راشي د کرایې د پاره په سرای کښې ورسره د اوسېدو د پاره راشي خو بیا کونډه د شېر له وجې لړ نټه وکړي چې دا زلمی هلک دی داسې نۀ وي چې تر منځ مو څۀ بې خونده پېښه را نۀ شي. ولې چې د کونډې لونه هم پېغلې دي. خو البته په دې منځ کښې شېر غرمه کورته راغلی او د کونډې لونه یې هم ولیدلې چې په هغو کښې یوه ګلالۍ او بله ښاپېرۍ نومېږي، په دوئ کښې ګلالۍ له شېر څخه زړۀ یوړو او هم ګلالۍ ورباندې زړۀ و بایللو. خو د شېر په اصرار د شېر مور هغه کونډه دې ته مجبوره کړه چې هغه له دوئ سره په دغه ځای کښې په یوه خونې کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره واړوي. هم دا ؤ چې هغه کونډه اولوڼې بې په لږو شپو کښې د دوئ همسایه او په یوهٔ ځای کښې سره اوسېدل پېیل شول.

دا کونډه ښځه د مدیر اغا چې یو سرمایه دار سړی دی د هغهٔ په کور کښې مزدوري کوي د کور کارونه ورکوي. سهار وختې ځي او بیا بېرته ماخوستن ناوخته پورې د مدیر په کور کښې کار کوي بیا کورته راځي په دې ډول د خپلو لوڼو د نفقه برابروي.

د شېر پلار چې له خپلې غریبۍ څخه فریادونه کوي، په دې وجه شېر هم هره ورځ ورته وایي چې زهٔ اوس لوئ یم کوم بل سم کار باید موندهٔ کړم او تر څو ژوندمو څهٔ خوشحاله شي. خواخر پلار پر دې مجبوره کړي چې هغه اجازه ورکړي او دی بلې خواته په کار پسې ولاړ شي. په کار پسې دلته په کابل کښې یو سرمایه دارحاجي صاحب دی چې په دولتي خلقو کښې خورا لاس رسی لري. په دې ډول شېر د هغه حاجي په سفارښتنه په حکومتي پولیسي څانګه کښې د ماسل په توګه د بل چارواکي پر ځای عېوضي و ټاکل شي.

په دې ماسلي کښې شېر له تنخوا سره سره نوره هم لاس وهنه کوي چې دی د خپلو لویو حاکمانو د پاره ماسلات اخلي نو ځان ته هم ښه ډېره ګټه کوي. او په هغه پېسې چې ډېرې سره یو ځای کړي بیا بې پلار ته راولېږي او دلته بې مور ډېره خوشحاله وي وایي چې اوس به نو ضرور شېر ته ګلالۍ ورغواړم. همداسې وشي چې د شېراو ګلالۍ کوزده وشي. اوس نو شېر نور هم زیات محنت او خواري کوي چې ولور ادا کړي د هغه دپاره ډېرې پېسې و ګټي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته د دې کونډې میراث خوارهٔ هم راشي او کونډې ته وایي ستا د لور ورلور به مونږ ته راکوې ټول که نهٔ وي نوهم نیمي خو به ضرور راکوې. هم دغسې و منل شي چې د ولور نیمی به د کونډې و میراث خورو ته ورکوي.

شېر چې په ماسلي کښې ډېر مشهوره او د هر حاکم او افیسر خورا ډېر خوښیښېږي. نو ځکه افسران پر دهٔ هم ډېر مهربانه وي او خورا ښې پیسې ورکوي. هم دارنګه یو ورځ شېر چې د تکړه او زړور ماسل په توګه په ټول دیار پېژندل شوي ؤ. د یو ملک صاحب پر سیمه ورغلی له هغوئ څخه یې د ماسلاتو غوښتنه وکړه د هغهٔ مزدورانو یا خواریکښانو ورته انکار وکړ او دی یې خورا ښهٔ وډباوه او بیا یې پرچه هم پر کاټ او دی جېل ته ولاړ. چې دا ټولو د پاره د پرېشانی سبب ؤ.

خو بېرته ژر د هم هغه حاجي صاحب په شفارښتنه خوشي کړل شي. له دې وروسته شېر یو کار هم نهٔ درلود خو بېرته هغه حاجي صاحب ته ورغلی او حاجي صاحب له ځانه سره د خپل معاون یا شخصي کس په توګه واخستواو دهٔ به ورسره بکس اخستی ؤ او د حاجي صاحب کارونه به یې په ادب او مهارت کول خو یوه ورځ حاجي ډېر ورته خښمېدلی ؤ او ورته یې ووئیل چې هلکه شېره! په تا کښې دوه لوئ عیبونه دي. یو دا چې دینداري نهٔ کوې او بل دا چې زما د کارو په حقله له خلقو خبرې کوې او ټول خلق راخبر کړې. هغه ورځ هم ما د ګمرک د رئیس د پاره یو سوغات درکړ تا ټول خلق راخبر کړي ؤ او نور غټان په ما خبر شول. چې له کبله یې زما ډېر

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيان وشو. نور ته بايد له ما نه ولاړ شي. شېر چې هر څومره زارۍ وکړې خو حاجي صاحب نهٔ منله.

له دې وروستو شېر مجبوره شواو هغه پخوانی کار يې پيل کړ خو څۀ وکړي بله چاره يې نۀ درلودله. د شېر زوی هم پيدا شي او د دۀ زړۀ په زوی باندې خورا پوره دی چې ښۀ دی خدای زوی راکړ هم دغه د شېر مور خو ببخې له خوشحالۍ وزر کوي چې خدای لمسي ورکړ.

د شېر زوی چې سدوجان يې نوم و رباندې ايښی وي. يو ورځ تېزه تبه شوه. شېر، پلار، د شېر مور اوخواښې په دې اړه ډېرې منډې وکړې چې له يو ملا يا اغا صاحب يا له پيره څخه ورته تعويزات يا دمونه راوړي. تر څو سدوجان جوړ شي. خو هر څۀ منډې تررې چې يې وکړې اخر سدوجان جوړ نۀ شو او يوه ورځ مړ شو. د سدو مرګ شېر ډېر بې حوصلې کړ او ډېر سخت خواشيني شو ناري بغارې په کور ګډې وې اوس به سدو وړې جنازه او هديره به يې کوي خو په دې منځ او رش کښې پوليس راشي شېر تر وستخو ونيسي او په زور يې کش کړي چې ته زنديق شوی يې. د شېر او پلار يې سر نۀ په خلاصيږي چې دا څۀ قيصه ده البته هلته چې بوځي نو بيا ټول خلق ورباندې ټول وي چې دی به اوس اقرار کوي بيا به سنګسار کېږي. خو په دې اړه شېر ته هيڅ معلومات نۀ وي چې پر څۀ يې جېل ته راوړی دی.

د شېر پلار هم ماجت ته پسې و راشي چې شېر مو څۀ کړ هغوئ وايي ته کښېنه ډېره لويه ګناه يې کړې ده قران شريف يې په غلتون کښې غورځولی دی. هغه مهال چې د شېر زوی مړ شو او شېر د

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

سدوجان تر سر کوم قران شریف ایښي ؤ هغه یې له ډېرې خوابدی
بهر په غولتون کښې غورځولی دی.
شېر د خپل جُرم په سبب پوښتنه کوي چې زۀ مو ولې راوړی یم
څۀ ګناه مې کړې ده؟ دلته فقیر محمد نومې کس ورته وایي: دی
(فقیر محمد) سهار وختي لمانځه ته جمات ته روان وي چې د شېر د
کور په غولتون کښې یې د قرآن پاڼې په غولتون کښې دباندې
پرتې لیدلې وي او ورته یې وئیلي دي دا تاپه خپله په کښې اچولې
دي. شېر او پلار که یې هر څومره قسمونه او لوړې وکړې چې دا
کار شېر نۀ دی کړی خو هیڅ وس یې نۀ وي. او برسېره پر دې د دوئ
دا هڅه ده چې د شېر پلار پر شېر ګواه جوړ کړي چې شېر دا کار
کړی دی نو شېر به توبه و کاږي او خدای به هم خوشحاله شي.
شریعت به هم پر ځای شي.

دا ټوله کش واکش اوۀ ورځې وچلېدو خو اخر د شېر پلار په
دې اومېد راضي شو چې شېر باید دا جرم ومني او بیا به یې خدای
توبه قبوله کړي تر څو دا مسله ژر ختمه شي. د شېر په پلار اقرار
وکړي او شېر پلار و شېر ته هم ووایي چې زویه ته یې و منه بیا توبه
وکاږه خدای مهربانه دی. دا خلق خواران دي ټول و پرېشانی ته
اچولې دي.

هم دارنګه د شېر پلار ولاړشي چې د سدو د کفن او دفن کار
وکړي. یو څوک هم نۀ ورسره ځي او ورته وایي دا د زینديقې زوی
دی د دې جنازه مونږ نۀ کوو خو دی اخر په خپله مجبور شي ولاړ
شي سدو پټ کړي. او په دې هیله راشي چې شېر به اقرار وکړي او
بیا به راخلاص شي. په دې توګه شېر هم د پلار له لارې مجبور کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي اقرار وکړي او د اقرار وروسته ورته وايي چې زه اودس کوم غواړم چې توبه و کاږم خو قاضي صاحب ورته وايي چې نور نو پر تا د توبې ور بند شو. ته باید سنګسار شې. په دې ډول دوی سنګسار کړ. د ناول پای پر دې ټکيو کېږي:

"په دې وخت کښې يو پوه زلمی دوو نورو پوه ډوله زلميانو ته و وئیل: "دغه خوار او بېوزله د دې د پاره قرباني شو چې د خپلې پاچهۍ ستنې په ټينګې کړي."

له دې دوو کسانو څخه يوه پوليس ته رغ کړل چې دغه پوه زلمی و نيسي، خو هغه د خلقو په لويه ډله کښې ننووت او ځان يې له دوئ څخه نيهام کړ".(۳)

۲.۳. پلاټ:

پلاټ په لغوي معنی کښې د مځکې و يوې ټوټې ته وئيل کېږي. خو په ادبي اصطلاح پلاټ د ناول په بنسټيزو لوازماتو او عناصرو کښې يو عنصر دی چې د ناول په جوړلو کښې بنيادي کردار لري پلاټ په ناول کښې د وړو وړو قيصو و ټړون ته وئيل کېږي چې دا ټړون ښايسته او زړه راکښونکی ربط په ډېر منظم ډول ولري. او په دې توګه د ناول ټوله قيصه ښايسته او زړه وړونکي جوړه شي. يعني د وړو وړو قيصو يا واقعاتو و زنځيرجوړېدو ته پلاټ وئيل کېږي.

د نور محمدتره کي د ناولونو د پلاټ په حقله به د هر ناول په ځانګړي توګه د پلاټ نمونې راواخلو تر څو دا څرګنده شي چې د تره کي د ناولونو پلاټ څنګه دی؟ زما د مطالعې له مخې د نور

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد تره کي د ناولونو پلاټ ډېر مضبوط او منظم دی . او بالکل سړی دا نهٔ احساسوي چې دا وړې قيصې يا واقعات په ناولونو کښې ناڅاپه راغلي وي يا د حادثې له وجې وي بلکې داسې احساسېږي چې په ناولونو کښې پر پلاټ باندې ډېر برلاسيتوب لري او ټولې وړې وړې قيصې چې پېښېږي نو هغه له لومړې سره د تجسس په نتيجه کښې رازېږي او يو فطري رنګ لري. پلاټ ته فطري رنګ ورکول رښتيا هم د ښهٔ ناول نګار کار وي. ولې چې پلاټ کله هم مات شي نو پر هغه ځای د ناول ويونکي ديغت او بې ترتيبي احساس کړي چې دا د يو ناکامه ناول ثبوت وي خو د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې هيڅ داسې مواد په نظر نهٔ راځي. يعني دا يې په ناول کښې د پلاټ مضبوطوالی ثابتوي. او په ټولو ناولونو کښې يې د پلاټ له لارې تجسس موجود دی او ويونکی سم دم له ځانه سره تر پايه وړي. چې د پلاټ ښهٔ والی ثابتوي.

۱. بې تربيته زوی: د پلاټ يا د واقعاتو د تړون په حقله "بې تربيته زوی" يو ښهٔ ناول دی او په دې ناول کښې د واقعاتو تړون يعني د پلاټ د ښهٔ جوړولو باندې په سمه توګه او په شعوري ډول ورته پام شوی دی. ناول نګار په دې ناول کښې د فن هم خيال ساتلی دی او فني نيمګړتياوې په کښې نهٔ ښکاري. قيصه يې تر پايه تجسس لري چې دا يې د ناول د ښهٔ پلاټ ثبوت دی . خو دا چې د پښتو ژبې اول ناول دی او بيا د ناول په برخه کښې د وخت او عصر په تناظر کښې ورته و کتلي شي نو داسې ناول په لومړي وار د يو ادب برخه جوړېدل د ښهٔ ناول په برخه کښې شمېرل کېدای شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واقعاتو ترون او د پېښو د پېښېدلو طرز بې فطري دی، حادثاتي نهٔ دی. يعني سړی داسې احساسوي چې دا نوې واقعه چې پېښه شوې ده نو دا به هرومرو دغسې کېده. د واقعاتو فطري ترون د ښهٔ پلاټ ثبوت وي.

"يوه ورځ بې پر ببېيو باندې له يوه يتيم هلک سره جنګ او هغه بې وزله يې په يوه لوئ کاڼي پر ککرۍ و ويشت او سر يې ورمات کړ، هغه په چيغو او نارو کورته ورغلی مور چې يې د خپل زوی سر مات او مخ يې په وينو لړلی وليد. خورا په قهر او خنبم او غضب سره يې خپل زوی تر لاس ونيو او د رحيم جان کره ور رهي شوه.

د رحيم جان پلار پر کټ باندې پښې غزولې او او د خپل زوی د اصلاح کولو په فکر کښې ډوب تللی ؤ. چې کونډه او زوی يې دواړه سره راتلونکي وليدل له ځايه راپورته او په خورا اضطراب سره يې د هلک وخواته وکتل او د دهٔ له موره يې پوښتنه وکړه، چې خير دی د زوی سر دې ولې په وينو لړلی دی، چا وهلی دی او ښه يې ولې ګرځېدلې او ډول يې پر څهٔ الوتی دی، خير څهٔ پېښه ده؟ دا خوارکۍ دوه ګامه له دهٔ څخه ارته ورله ټوله کښېنسته او له شرمه بې شونډان نهٔ شو سره پورته کولای. هلک ورته راوړاندې اوپه ژړه غوني او ريږدېدونکي ږغ سره يې ورته و وئيل چې:

رحيم جان په دې راز ووهلم، دهٔ چې د خپل زوی نوم واورېدو پر له و پېچل شو او تر سر يې څرېکې ووتې، د بدن ټوله وېښتان يې له ستني جګ جګ ودرېدل، پټه خولهٔ ولاړ، هلک تر لاس ونيو پر سر يې لاس ور تېر او بيا يې پر مخ ښکل کړو د سر ټپ يې په تودو اوبو ښهٔ پاک ورپريولی او نوکی آيډين يې پر واچول، پنبه يې پر

کښېښوه او ور وې تاړه، بیا یې یو څو خوږې په جېب کښې ورواچولې او مورته یې هم یو څۀ ونیول او د زړۀ ډاډ یې ورته ورکړ.»(۴)

دلته په دې پورتني پېراګراف کښې د ناول په قیصه کښې یوه نوې پېښه رامنځ ته شوې ده او څۀ رنګه چې د کونډې زوی وهل شوی دی او بیا هغه په څنګه هنر سره د ناول د قیصې برخه جوړه کړل شوې ده. ربښتیا هم سړی داسې احساسوي چې دا یو فطري عمل دی او دې نوې پېښې د ناول فن ته هیڅ زیان نۀ دی رسولی. له دې معلومېږي چې لیکوال د وړو وړو پېښو او واقعاتو د رامنځ ته کولو ښۀ فني مهارت لري او د ناول فني لوازمات هم په نظر کښې ساتي. صرف قیصه پر مخ نۀ وړي چې بس قیصه پوره کړي او د فن برخه په کښې ماته وي.

۲. څړه: په دې څړه نومې ناول کښې خورا یوه خوندور قیصه په ډېر هنري انداز را اخیستل شوې ده چې ټوله قیصه مخ په وړاندې داسې انداز لري چې هیڅوک نۀ شي کولای چې دا ناول د وئیلو په وخت په منځ کښې پرېږدي. ولې چې د ناول قیصه ټوله د خپل پلاټ له وجې دومره خوندوره او زړۀ راکښونکې لیکل شوې ده چې فني نیمګړتیا په کښې نۀ احساسېږي. د پلاټ مضبوطوالی د ناول فن ثابتوي. یعنې په ټول ناول کښې له لومړي سره د قیصې پیل او بیا پرمخ قیصه بیول او بیا قیصه پای ته رسول. د ښۀ مضبوط پلاټ له وجې کېږي. ولې چې کومې وړې وړې پېښې د ناول برخه جوړې شوې دي. هغه په داسې هنري انداز را اخیستلې شوې دي چې په هغې کښې فطري رنګ برېښي او هیڅ څوک دا نۀ احساسوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه واقعه بې ځایه په کښې منډل شوې وي او د هغې واقعې د پېښې څهٔ اثرات په روانه قیصه کښې نهٔ وي انځور شوې یعنې د واقعاتو ترون بې ډېر قبلونکی انداز لري. داسې قطعاً نهٔ احساسیږي چې ګواکې دا پېښه غیر فطري رنګ لري. د واقعاتو د ترون یوه بېلګه بې څهٔ داسې ده:

د لاړښونکي خوږو خبرو او د ټوپک والا ؤ زړوتیا دغه جرګه خورا ښهٔ خوشحاله کړه. او په ډېرو خوږو هیلو سره ولاړل. په دې مرکه او جرګه کښې دا هم فیصله شوه چې څړه ګان به وروسته له دې پر لوړ ځای اور نهٔ بلوي او څو چې بې وس وي په ژورو ځایو کښې به دوئ دغه کار کوي.

ګهیځ وختي د څړه ګانو قافله په بسیاري پټه خولهٔ او بې له کومې لوړي ځوړي و لېږدېدله. د ورځې یوولس نیمې بجې به وې چې څړه ګان او یو څو خره بې چې مونږ بې قافله بولو د غرهٔ په یوه تنګي راکښېوتل، ټول پټه خولهٔ روان دي داسې چوپه چوپیایي ده چې ته به وایې چې سړیو او خرو ساوي نولې دي او هیڅ ځرپ نهٔ اورېدل کېږي.

لومړی تر هغه چې قافله په تنګي راکښېوزي نو دواړه ټوپک والا په بیړه یو د تنګي یوې خوا ژی ته او بل بې بلې خوا ژی ته وختل او هلته یوې لوئ په ځای د (هشه) ږغ واورېدل شو، خو سره له هغه هم که چرې د سړي او یا خره پښه به له کومې ډبرې سره و منښتله سمدلاسه به د ټولوغوږونه بک شول او سترګې به یې هغې خوا ته واوښتلې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تنګی ښځه اوږد غوندې دی څره ګان تقريباً ۵۰ دقیقې نور هم په تنګي کښې لاړل، له دوئ سره سم غټو او ژورو باندې ډواړه نوېک والا روان دي، دوئ کله ډېري ته ځانونه نیام کړي او کله ښکاره سي، په همدغه وخت کښې ؤ چې د چورلی ږغ شو او په سم دلاسه ورپسې په يوه پلا درب شو، ټول تنګي له دوده ډک شو چغ وېغ جوړ شو، د خرو انګارې د سرو له زګېروي سره يو ځای شوې، او هیڅ خواته د ځغاستي لاره نهٔ شته ، څوک د (الله اکبر)نارې وهي، څوک سوکه سوکه د (الا الله) کلمې وايي" (۵).

له پورتنی ټوټې څخه چې د څره ناول څخه مو رانقل کړې ده دناول د پلاټ اندازه کولای شو، چې دا ناول څومره په فن پیاوړی دی. په څومره هنري انداز د يوې نوې پېښي د رامنځ ته کېدو فن د ناول نګار په نظر کښې دی او په شعوري اندازد ناول فن په نظر کښې ساتي او يو فطري رنګ بې ورکړی دی چې قاري دا احساس نهٔکوي چې ګواکي دا نوې واقعه په زور را اخستل شوې ده.

۳. د بـنـګ مسافري:د دې ناول پلاټ هم مونږ د ناول څخه د يوې ببلګې په را اخیستلو سره معلومولای شو. د دې ناول پلاټ خو ببخي ډېر خوندور او لا زيات په فني تول پوره پلاټ دی، او سره له دې چې په دې ناول کښې ورې ورې قيصې هم ډېرې دي او په ډېر هنري انداز بې ترتيب هم ډېر پیاوړی دی او بالکل يو ډېر په زړهٔ پورې پلاټ بې ورکړی دی. چې دا د ناول نګار په ناول ليکلو کښې فني مهارت او لا پرمختګ ثابتوي. په دې کښې هم د واقعاتو ترون لا خوندور او په زړهٔ پورې، زړهٔ راکښونکی او له تلوسې ډک پلاټ دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"بله ورځ د پونده کلي د کلات او د جلدک ترمنځ واړول، مانښام ډم ډول واهه او په داسې طرز يې وواهۀ چې ګواکې سبا کلی مېشت دی او نۀ کډه کېږي.

سهار معلومه شوه چې کلی په رښتيا نۀ بارېږي دليل اوعلت يې دادی چې هغه څو کسه سوداګر راغلي دي کوم چې په ځنو پوندو باندې يې ډ وړيو روپۍ پاته دي، په تېره بيا کانی نسبتاً ډېر پوروړی غوندې دی.

بنګ ور ځنې پوښتنه وکړه کانې ورته و وئيل:

"په دې خبرو پسې سر مه ګرځوه دا تل هم داسې حال وي، په ژمې پونده له هر څۀ څخه خلاصيږو، يعني شومه مو خلاصه شي، کالي مو پکار وي، نغده پېسه ورکه شي، نو په هم دغه وخت کښې سوداګر خورا ډېرې پېسې يعني رېګ ته راشوه کړي او زيات تر خلق د ډېر مجبوريت د لاسه له دوئ څخه روپۍ په وړيو باندې د سلم په ډول اخلي، البته ښکاره خبره ده، د نرخ په باب کښې خو خولۀ د سوداګر وي او هر څۀ چې لاس وپښې ازادي شي، سکوَلونه وشي، د ژمې تعين شوی نرخ خورا کښته وي او مونږ د خپلو وړيو يوه برخه په ازاد نرخ خرڅه کړواو نور يې مجبوراً سوداګرو ته خپل (سلم) په حساب کې ورکوو"(٦).

۴.سپين: د سپين ناول پلاټ په فني حقله باندې يو ښۀ مضبوط او خوندور پلاټ لري، په دې ناول کښې پلاټ ته په فني توګه پوره پوره کتنه شوې ده. په ناول کښې د وړو وړو قيصو تړون رښتيا هم په ډېره هنري توګه شوی دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان په داسي حال کښې چې له ډېرې خوشحالۍ په کالو کښې نه ځايېده مُلا ته و وئيل:

"دغه کاربه شرعي مشکلات لري، نو خپل خپلوان بې ډېر دي، ستا صداقت، ښۀ سړيتوب او دا چې د خلقو له حق خوړلو ځخه دي بد راځي ستا دوستانو ته به معلوم وي، نو که هغه ستا په امانت دارۍ باندې شهادت ورکړي، نو البته شريعت خو تل په دغه ډول صادق وصي پسې ګرځي که له ما څخه څوک پوښتنه وکړي نو زۀ به وروسته له هغه چې شاهدان تېر شي فتوي ورکړم، شاهدان مي ځکه و وئيل چې خبره پر شريعت برابره شي."

خان صاحب:

"شاهدان خو به د يوې روپۍ شل تنه درته راولم. د دوئ څۀ کمې دي خو چې خپلو بزګرانو ته ووايم د شريعت لار خو به را برابره کړي، راغلو دې ته چې د ګوند رضايت په کار دی، دا هم دومره ګران کار نۀ برېښي که د خدای تعالی او ستاسو او د صاحب نظر وي نو باور وکړه چې هغه په يوه چړوک کېږي.

خان لومړی دې مسئلې ته ځير نۀ ؤ، خو چې وروسته بې ښۀ چرت په کښې وواهۀ نو بې د خپل وصايت د امکاناتو موضوع ښۀ تر سترګو رونه وبرېښېدله او له ځان سره بې فېصله وکړه چې لومړی تر هر څۀ يو څو پوروړې ورته پورته کړي او پای کښې د دۀ له مقصد سره مرسته وکړای شي".(۷)

۵.سنګسار: سنګسار نومې ناول د نورمحمد تره کي هغه شاهکار ناول دی چې هيڅ يو نقاد يې پر فني اړخ باندې تر اوسه هيڅ نيوکه نۀ د کړې. بلکې په دې حقله ټول نقادان په دې حق کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې "سنګسار" ناول د نورمحمد تره کي هغه ناول دی چې په کښې هيڅ کمی نهٔ شته بلکې د ناول په ټولو لوازماتو او شرايطو پوره ناول دی. د دې ناول پلاټ په ټولو ناولونو کښې مضبوط او د يو نړيوال معيار لرونکي ناول دی. په دې ناول کښې دا هم ثابته ده چې ناول نګار د ناول ليکلو په فن باندې پوره پوره لاس بری تر لاسه کړی دی. معنٰی دا چې ليکوال د ناول په برخه کښې تر اخره ښهٔ رياضت کړی دی په کښې بريالی شوی هم دی. د دې ناول په حقله بې نقادان داسې هم وايي:

"په دې ناول کښې ناول نګار ډېر ښهٔ تيکنيک استعمال کړی دی. يو خو هغه قيصه ښه په زړهٔ پورې راښکونکي انداز کښې په وړاندې بيايي. په قيصه کښې د لوستونکي د دلچسپي برقراره ساتلو د پاره هغه په مينځ مينځ کښې د بيلابېلو کردارونو په خولهٔ مکالمې ادا کوي او قيصه هم داسې مخ په وړاندې روانه وي او څهٔ نيمګړتيا په کښې نهٔ محسوسيږي. د دې مکالمو چې کردارونه يې ادا کوي خوند لا زيات شي چې متلونه هم د دليل په توګه راوړي"(۸)

دا ناول د مېکسم ګورکي ناول "مور Mother" نومې ناول د کچې ناول دی يعني ډېر لوړ ناوليز معيار لري. زهٔ (راقم السطور) هم په دې نظر يم چې نورمحمد تره کی يو ښهٔ بريالی ناول نګار دی او پر ناول ليکلو باندې ښهٔ مضبوط عبور لري. په پښتوادب کښې د پلاټ په حقله ډېر کم ناول نګاران دي چې په ناول کښې د ښهٔ پلاټ ليکلو باندې په فني توګه ګرفت لري، چونکه پلاټ د ناول ډېر ضروري عنصر، که پلاټ کمزوری شي نو د ناول نيم خوند ګار شي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو نورمحمد تره کی په دې کښې پوره بریالی دی چې ښهٔ ناول ولیکي او و دې ناول ته که مونږ د پلاټ ناول ووایو نو هم هیڅ بېځایه خبره نه ده.

"ادې له لوړې مې سترګې عین غین کېږي ستا چای جوشه چې را اېشي نو تورې هېلۍ به سپینې شي، ماته لږ څهٔ ګوله ډوډۍ راکړه"

مور بې په غړنده ږغ ورته و وئیل:

"ډوډۍ به چا راوړه! پلار خوارکي خو دې په متې ځان راوه رساوهٔ، هغه تاته معلوم دی چې شپېلغي (شبکور) دی ورسره، زویه وغورځه له دغه نزدې نانوايي څخه درې سړې ډوډۍ راواخله"(۹)

له دې پورتني مکالمیز جملو څخه دا څرګنده شوه چې د ناول پلاټ څومره مضبوطوالی لري او د کوم معیار مکالمه ده. یعني داسې ثابتوي چې په دې ناول کښې پلاټ ته په فني توګه پام شوی دی.

۳.۳.کردارنګاري:

کردار نګاري چې په قیصه ایز ادب (افسانه، ناول، ډرامه) لیکلو کښې ډېر مهم رول لري او یو بنیادي عنصر بې دی، یعني چې کردار په کښې نهٔ وي نو په دې پورته دریو کښې د یوهٔ هم لیکل ناشونې دی. په قیصه ایز ادب کښې ښهٔ کردار او زړهٔ راکښونکي کردار هغه وي کوم چې په ژوند کښې ژوند مومي او و ژوند ته ژوند ورکوي. ځنې کردارونه چې هغه ژوندي خو وي خو کردار بې

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ وي هغه په کردار نګاري کښې ښهٔ رول هيڅ کله نهٔ لري. د کردار نګارۍ په حقله پوهان داسې وايي چې:

"د ادب په اصطلاح کردارنګاري هغې فن يا هنر ته وائي کوم چې يوه قيصه (ناول، ډرامه، داستان) کښې د کردارونو د اعمالو د تهذيب او ترتيب او افرادو د سيرتونو او اطوارو د ذهني او نفسياتي تنظيم د پاره استعماليږي" (۱۰)

د يوې ښې قيصې ليکلو د پاره ضروري ده چې کردارونه يې ژوندي وي، حقيقت ته نژدې وي، رول يې مثالي، او ورسره د يو کردار په رول کښې يو ښهٔ تسلسل موجود وي، د کردار نفسياتي، ذاتي، اجتماعي يعني هر اړخيز شکل بايد څرګند وي او داسې نهٔ وي چې يو کردار په اول سر کښې د ښهٔ خوبې انسانې رول لري خو بيا د قيصې په منځ يا پای کښې بلا وجه بد جوړ شي ولې چې دا د فطرت مخالف عمل وي، کردار چې په لومړي سر کښې کوم رول د ناول نګار له خوا په لاس ورکول شوي وي بايد تر پايه هم هغسې پاتې شي، چې دا به د يو ښهٔ ناول ليکلو ثبوت ورکوي، د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې هم و کردار ته ښخي ښهٔ کتنه شوې ده او بالکل په هيڅ ناول يا افسانه کښې يې د کردار رول مړ نهٔ وي بلکې په ژوندۍ بڼه قيصه پرمخ بيايي، او دا د ښهٔ کردار ثبوت دی چې کردارونه يې ژوندي پاته وي او تر پايه پورې هر کردار ښهٔ، غړند. پر ځای پاته، د قيصې برخه او د مخصوصو اقدارو په حساب د ژوندي کردار پاتې وي. د نورمحمد تره کي د ناولونو په برخه کښې مونږ په دې نتيجه رسېږو چې د کردارونو لوبېدل يې په ښهٔ فني يا هنري ډول تر سره کړي وي. يعني د کردار په لوبېدلو کښې هيڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمی نهٔ احساسیږي او نهٔ یې داسې په یو ناول ځوک ثبوت ورکولای شي چې د کردار له وجې به د ناول فن ته زیان رسېدلی وی. د هم دغه ښهٔ کردارونو له وجې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه پر پښتو ادب ویونکو باندې غالب اثر لري، او داسې کله هم نهٔ دي شوي چې د دهٔ په ناول وئیلو کښې د فن کمزوري احساس کړي، یا بې ځایه ډېر تند کردار لوېدلی وي یا دغسې بې ځایه ډېر سست کردار ادا کړل شوی وي. ټول ناولونه یې د ښهٔ کردارنګارۍ لوئ ثبوت دی مونږ به صرف د یوه یا دوو نالونو څخه بېلګې راواخلو:

"بیا سم د لاسه پر ډوډۍ بسم الله و وئیل شوه، کوم وخت چې د ډوډۍ خوړل خلاص شول،نو ښځې ډېرې وریږې په غوریو کښې پاته شوې.

ناظرورته و وئیل:

"که مو زړهٔ غواړي، نو تاسې کولای شئ چې دا پاته ډوډۍ او حتٰی غوري هم له ځانه سره یوسئ"

یوهٔ ملا ورته و وئیل:

"کور مو ودان! شریعت مو روښانه کړ خدای دي داسې کورونه هیڅ وخت نه ورانوي، غوري او ډوډۍ څهٔ کوو چې وړو یې، یو د خدای دوست به وایي چې کور مي تر تا جار نو هغه بل خو به وانښکي (پړي) نهٔ ورته اچوي" دې ملا لا خپله وینا نهٔ وه بشپړه کړې چې قابچې یو پتنوس چې شین دسمال پر غوړېدلی و راوړ او د ناظر مخې ته یې کښېښود. ناظر په تلوار دسمال ترېنه ایسته کړ او د دسمالو پینځهٔ غوټې په کښې ښکاره شوې.

ناظر ته بیره چې لږ څهٔ مضطرب غوندې هم ؤ، و وئیل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

"ستاسې خوښه ده! چې غوري او وريژې نهٔ وړئ نو دا دی هر يوه ته شل شل افغانۍ ورکول کېږي"(١١).

په دې پورتنۍ بېلګه کښې که مونږ وګورو نو د ناظر او مُلا يې چې کوم کردار څنګه ښکاره کړی دی او د هغوئ د نفسياتي سوبې مطابق يې ډېر په زړهٔ پورې تمثيل کړی دی چې د ښې کردارنګارۍ لوئ او ښکاره ثبوت دی.

د يو بل ناول بې تربيته زوی څخه يې د کردارنګارۍ په حقله يوه بېلګه را اخلو، بې تربيته زوی د نورمحمد تره کي داسې ناول دی چې نقادانو ورباندې ډېر تنقيد هم کړی دی چې فني اړخ يې کمزوری بللی دی، البته د کردارنګارۍ په حقله بېلګه داسې ده چې نيمګړتيا په کښې نهٔ احساسيږي. او له فطرت سره ورته حقيقت ته نژدې رول لري.

"دا په منډه راغله او د خوني په وړهٔ کښې چې يو لاس يې ويوهٔ لوري ته او بل يې و بل لوري ته د وړهٔ لګولی ؤ، و درېده او سرېې ور ننه يوست، که ګوري دی پر خپل کټ باندې اوږد، اوږد غزېدلی او لاس يې پر سترګو باندې ايښی او سترګې يې سره ورغلې دي، خور يې په وچ او تېره ږغ سره ورته و وئيل چې:

"رحيم جان لالا ته يې؟

د دهٔ سترګې سره روڼې شوې، سر چې يې راپورته او د وړهٔ و خواته يې وکتل که ګوري ببو کمکۍ خورکۍ يې ده، څو ښکنځل يې ورته وکړ او ويې وئيل چې:

زغله ورکه شه، وخوب ته مې پرېږده، دا له وړهٔ څخه را پرشا او يو ګړی د انګړ په منځ کښې و درېده، څرنګه چې د کوچنيانو خوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او عادت وي بېرته راغله او د خونې په ورهٔ کښې ودرېدله چې د دهٔ سترګې سره ورتلې، دې بيا په هغه راز رېږ چې خندا هم په ګډه وه ورنارې کړې چې:

رحيم جان لالا ستړي مشې، د دهٔ بيا سترګې سره وسخېدې او له ډېرې خواشينۍ او خښمه له کټه راڅوړ او په نجلۍ پسې ولټول. (۱۲)

دلته په دې پورتنۍ مکالمه کښې هم د کردار د لوبېدلو حقيت سره جوختوالي ثابتېږي، عين د يوهٔ ماشوم رول په حقيقي ژوند کښې دغسې وي او هم دغسې د يوهٔ بې تربيته ځوان او نامنوني ځوان غصه او قهر دغسې وي لکه څنګه چې بې تمثيل شوی دی.
دلته د رحيم جان کردار په ډېره سالمه توګه له لومړي سر څخه بيا د ناول تر پايه په ټوله قيصه کښې زړهٔ راکښونکی لوبول شوی دی. او هم هغسې د رحيم د نفسياتي او سماجي سطحې په مطابقت سره راوړل شوی دی. هيڅ بې ځايه قهر او رحم بې نهٔ دی په کښې ځای کړی چې دا هم د ناول نګار د ښهٔ کردارنګارۍ ثبوت ورکوي.

په دغه توګه د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې و کردارنګارۍ ته په ځانګړي توګه پاملرنه شوې ده او په هيڅ يو ناول کښې بې د کردارنګارۍ بې خوندي نهٔ ده راغلې او په هنري ډول پر کردارنګارۍ باندې ښهٔ لاس بری لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۴. د کشن ژبه:

د کشن چې په پښتو کښې مونږ ورته د قیصه ایز ادب ژبه او ژبې کارونه وایو، په ناول کښې باید ژبه یوه هنري ژبه وکارول شي، د ناول د ژبې او د عام نثري ژبې باید فرق واضح وي، یعني هنري په دې معنی چې کوم کردار وي د هغه کردار د علمي سویې، نفسیاتي یا سماجي کچې سره ورته کردار هم وي. یعني د ناول نګار خپل علمي توري د یوه بې سیواده کردار د پاره و کاروي نو د ناول څخه فني اړخ له مینځه ځي.

د نورمحمد تره کي په ټولو نالونو کښې بالکل هنري ژبې کارونې ته په جدي توګه پاملرنه شوې ده. یعني د ناولونو ژبه یې هنري ده او ساده، کلیواله د افغاني چاپېریال ژبه یې کارولې ده چې اولس په اسانۍ سره په پوهېدلی شي، او سمه دمه فطري ژبه کارول شوې ده. په هیڅ یو ناول کښې یې داسې ژبه نۀ ده کارول شوې چې په کښې داسې به برېښي چې د کردار سویه یو شی وي او ژبه یې هغسې نۀ وي. د ناول په وئیلو سره یې مونږ په دې نتیجه رسېږو چې د ناول ژبه یې هنري ده او که نۀ، د بېلګې په توګه:

څو دقیقې وروسته دود لړ شانته خپور شو، او شاوخوا ورسو ښکاره شوه، په دغه وخت کښې یو هیبتناک رڼغ واورېدل شو چې وئیل یې (ځای پر ځای هیڅوک باید و نۀ ښورئ که نۀ وي خون به مو په خپله غاړه وي) کراره کراري وشوه، ته به وایې چې ټول شیان بېرته عادي حالت ته راوګرځېدل، د ویرې څادر پر ټول ساکښو خپور شو، څنې بې سده شول او څنو هېښ کتل، یو څو ثانیې وروسته بیا رڼغ شو.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړ شئ! يو د بل لاسونه سره وتړئ. هيڅوک په هيڅ نهٔ پوهېدل، د ټوپکانو په يوه پلا درب ټول کانهٔ کړي دي او سد بې له پره تري نه ايستلی دی.

نور سوکه يوهٔ بل ځړه ته چې له ښي مټ څخه بې وينو داري وهلې ووئيل:

د غلو غدی، خو وختله خدای دې خبر کړي"(۱۳).

هم دا د يو بل ناول څخه يې بېلګه را اخلو چې په کښې د ژبې وهنر ته رښتيا هم کتنه شوې ده او دايې ثابته کړې ده چې نور محمد تره کي په ناول کښې د هنري ژبې کارونه باندې هم ښهٔ پوهيږي:

"مړی خو پخوا لا پرېمنځل شو، نو ولې جنازه نهٔ راباسئ؟"

اخنداده صاحب د دغه معمر سړي خبره پرې کړه او د مرحوم ژړغونکي ورور بې ورته و وئيل:

"کتاب وايي هر څومره چې مړی ژر ښخ شي، ثوابونه بې هغومره ډېر وي نو تلوار پرې وکړئ دا به د مرحوم د روح د ارامی د پاره خورا ښهٔ کار وي"(۱۴).

له دې پورتنيو بېلګو دا ثابته شوه چې د نور محمد تره کي په ناولونو کښې يوه په زړهٔ پورې، ساده، روانه او هنري ژبه کارول شوې ده. کومه ژبه چې يوه ناول ته اړتيا لري او د ناول خوند يو په دوه کوي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۵. سسپېنس/تلوسه:

سسپېنس چې په پښتو کښې ورته تلوسه یا غوټه توری کارول کېږي. دا هم د ناول هغه مهمه برخه ده چې لوستونکی له ځانه سره وړي او ویونکي هر وخت په داسې کېفیت کښې پرېږدي چې هغه پر مخ باندې د ناول وئیلو ته لېواله ساتي، او تلوسه لري چې مخته به کوم څهٔ کېږي، کوم کېف به مخته راځي؟ هم داسې لوستونکی په تجسس کښې ساتي.

"تلوسه یا غوټه د ناول هغه برخه ده، چې لوستونکي ته په لسګونو پوښتنې پېدا کوي او ناول له خپل اصلي حالت څخه و باسي: یعني داسې یوه غوټه لوستونکي ته مخې ته ږدي، چې لوستونکی بې هم په حل نهٔ پوهېږي او هم هڅه کوي، چې د پوښتنې ځواب ځان ته پېدا کړي". (۱۵)

د نور محمد تره کي په ټولو (بې تربیته زوی، څړه. د بنګ مسافري، سپین. سنګسار) ناولونو کښې تلوسه یا سسپېنس په هنري انداز کښې شتون لري او رښتیا هم د ناول په لیکلو کښې د تلوسې یا سسپېنس پېداکولو هم ښهٔ هنر لري، یعني لکه په سپین ناول کښې چې د یوې منصوبې په توګه د سپین او د هغه د وروڼو او میندو او خویندو د جایداد باندې د قبضې کولو د پاره خان، مُلا او صاحبزاده ډېر زیات سرګرمه وي او غواړي چې د هغه په جایداد او سرمایه کښې خپله ښه ونډه واخلي، دغسې چې بیا په پای کښې سپین پښېماني هم کوي او ارمان کوي چې داسې باید مه وای شوي. دغسې ټوله قیصه تر پایه ښه له تلوسې ډکه قیصه

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستونکی تر پایه په تلوسه کښې ساتي له ځان سره يې وړي
وي او چې دا د يو ښهٔ ناول ثبوت دی.

هم دغه رنګه د نورمحمد تره کي په يو ناول "سنګسار" کښې
هم د موخي (باباخان) او د هغه زوی د ژوند ټوله قيصه تر پايه پوره
له تلوسې ډکه وي او پای خو يې ښځي په ډېر الم باندې ختميږي او
چې ناول ختم هم شي نو بيا هم تلوسه په کښې موجوده پاتي شي،
او په دې ناول کښې هم په دولتي توګه چې د روشنفکرۍ او
انقلابي نظرياتو په خلاف کوم سازش کېږي هغه له تلوسې ډکه
قيصه پر مخ بيايي او د لوستونکي مجبوري وي چې تر پايه يې په
يو وار ولولي.

د نورمحمد تره کي په "خړه" نومې ناول کښې هم د تلوسې د
پاره پر قافلو باندې د غلو او ډاکوانو حمله او دغلو ټوله قيصه چې
د هغه له وجې ټول مسافر څرګان د ويرې او وهم ښکار شي او دغه
وهم او ويره تر پايه د ناول د تلوسې برخه فعاله ساتي، يعني
نورمحمد تره کی په هر ناول کښې په ډېر پياوړي انداز د تلوسې په
برخه کښې بريالی ثابت شوی دی.

"د بنګ مسافري" نومې ناول کښې بيا د مزدورانو د تحريک او
له هغوئ سره د فابريکې د خاوندانو، جبري سلوک او بيا د بنګ
خپله په ژوند کښې پر مختګ کولو احساس او بېرته د کورپه خوا
راتګ له خويندو او مور سره زښته مينه، د سود خوازو او خان
پورونه اداکول، دا ټوله قيصه مخ په وړاندې له تلوسې ډکه ساتي
او لوستونکی له ځان سره ځکه وړي چې لوستونکی هر ساعت په
دې تلوسه کښې وي چې، پرمخ باندې بنګ څنګه خپل ځان په کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کښې ګړندی جوړوي، او د کور ساتنه په دې بابت کښې، د سودخوارو ترېټه تړي، یا خان سره څۀ کوي او یا هغه د کوچیانو له ژونده خوند اخلي داټوله قیصه له تلوسې ډکه وي او ترپایه ناول په بریالیتوب سره تر تکمیل کوي، او دا خوبي به بیا ښېله ده چې د هر ناول اختتام به پر داسې ځای کړی وي، چې سسپېنس په کښې موجود پاته شي. چې دا د یوۀ ښۀ هنري ناول لیکلو فن ثابتوي.

۳.۲..تصادم/ واقعه نګاري:

تصادم چې واقعه نګاري هم ورته وئیل کېږي، د نورمحمد تره کي په ټولو ناولونو کښې واقعه نګاري وجود لري او د هم دغسې واقعاتو له وجې ناول مخ په وړاندې ځې، او په ناول کښې د واقعاتو یو بل سره د تړلو ښۀ مهارت لري کوم ته چې پلاټ وئیل کېږي، په هر ناول کښې به هڅه کړې ده چې واړه واقعات په هنري ډول سره و وډل شي.

یعني په "څړه" ناول کښې پر قافله باندې د غلو حمله، او له دې پس بیا په کوټه کښې د سیوۍ و خواته د تګ په وخت له هغه سېټ سره پر کرایه باندې د مزدورانو نۀ منل، او دغسې نور واړۀ واقعات په ناول کښې واقعه نګاري ثابتوي او هنري ډول به ثابتوي.

په "سنګسار" ناول کښې خو ښېخي زیات واړه واقعات مخته راځي. لکه د شبر له ګلالۍ سره مینه. د شبر له حاجي صیب سره تعلق بیا د هغه په وسیله عیوضي ماسل جوړېدل، بیا جیل ته تګ، بیا ورپسې، د سازش واقعه چې شبر د قرآن پاڼې په غولتون کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول الزام، بیا د هغه پلار مجبورکول چې په شېر اقرار وکړي، بیا د شېر اقرا او وروسته سنګسار کول. بیا په پای کښې د دوو تعلیم یافته زلمیانو له خوا افسوس په سازش سر خلاصېدل. دا ټول واقعات په ناول کښې راوړل شوي دي او د ناول نګار واقعه نګاري بې ثابته کړې ده.

په "سپین" نومې ناول کښې د مالدار سړي مرګ، بیا د هغه له مرګه پس پر میرات باندې جګړه منځ ته راتلل او داسې بیا د خان دوو کسانو سره خواله کول او هغه دوه د سپین په ضد پاروُل او داسې نور واقعات د دې ناول واقعه نګاري ثابتوي.

په "بې تربیته زوی" نومې ناول کښې، د رحیم جان، بې لارې کېدل. د کونډې زوی وهل، له کلي ورکېدل. بیا ماشومه خور وهل، ورسره خپله مور په تسي کښې وهل، او داسې ورې ورې قیصې د دې ناول ښایست جوړېږي او د دې ناول واقعه نګاري په ښهٔ توګه تمثیلوي.

په "دبنګ مسافري" نومې ناول کښې هم پر واقعه نګاري باندې ښهٔ لاس برې لري، د بنګ له کوره په مسافري پسې تلل،د کلي د جمات زوړ مُلا فارغ کول او نوي ملا راتلل، د سرسایې مسئله جوړول، د بنګ له کوچیانو سره ملګرتیا، له کانې سره ښه ټینګه یاري جوړول.په لارې له کوچیانو سره سوداګرو ستونځې پیداکېدل.بنګ مزدوري کول، په فابریکه کښې د ماشینکار په توګه کار پیلول، د مزدورانو د فابریکې په خلاف احتجاج کول، د بنګ د ښهٔ کار پر بنیاد د سېټ په کور کښې پر کار ګمارل. دلته په کلي د دهٔ مور څخه د پیسو اخیستلو په وخت د سودخوارو تر میان

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړه کېدل بیا خان د هغې حل ایستل، ټول داسې واقعات دي، چې ناول یې مخ په وړاندې بیولی دی، اوپه ناول کښې واقعه نګاري مضبوطه ساتلې ده.

۳.۷.منظرکشي:

د نورمحمد تره کي په ناولونو کښې منظرکشي ته په ډېر ښایسته انداز پام شوی دی. او منظر کشي چې د ناول ټول ټال ښایسته او زړه راکښونکي حالت منځ ته راوړي، په دې حقله نورمحمد تره کي ښهٔ برلاسیتوب لري. او رښتیا هم په هر ناول کښې منظرکشي په سمه توګه ځای کړې ده. کومه چې د لوستونکي د پاره د دلچسپۍ سبب ګرځي او لوستونکي تر وتازه ساتي او دیغت نهٔ احساسوي.

"د زېړي ماځیګر خوا ده، وریځ سپین وبره شوه، هر چاته دا یقین شو. چې دا وریځ به نن شپه واوره اوروي. دهر چا غوږ په هوا دی. د واوري سوړ سیلاو لګیږي.ټول ځړه ګان تر تیاره ماښام پورې د بوټو په راوړلو بوخت ؤ. نو ځکه تور ډوډۍ ناوخته پخه کړه.

سرې ماښام واوري په اوربدلو پیل وکړ. او ځپ ځپ اورېدله. که څهٔ هم خورا لوئ لوئ اورونه هر چرې بلېدل او ځړه ګان خورا پر ټول وو او ځانونه یې تودول، خو هیڅ ځوږ نهٔ و،چا دا نهٔ وئیل چې دلته هم خلق شته"(۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منظرکښۍ په باب "د بنګ مسافري" نومې ناول کښې هم ښهٔ منظرکښي شوې ده او خورا لوستونکي له ځان سره وړي او یو زړهٔ راکښونکي حالت یې پیدا کړی دی. د بېلګې په توګه:

"ښو رغو، ښکلیو ببدیاګانو چې په تنکیو وښو پټ دي او د هر لیدونکي زړهٔ له ورایه، وړي، په بنګ کښې خورا ژوره خوښې ایجاد کړه.

په تېره بیا پر شینکي اسمان باندې د اوورو سپین ټاکران چې ځني برخې یې سور وبره اوښتې دي او تا به وئیل د پېغلې نجلۍ بارخوګان دي"

پاکي هوا اوپراخ آسمان د بنګ زړهٔ نور هم ورپورته او د یوې ګړۍ لپاره یې هر څهٔ هېر کړل او خپل راتلونکي ژوند ته یې په خورا باور او هیلو وکتل او دزړهٔ له کومې یې یوه غړانګه وځکوله" (۱۷).

یا په بل سپین نومې ناول کښې هم منظرکښي داسې په زړهٔ راکښونکي انداز کړې ده چې لوستونکي مجبوروي چې تر پایه یې ولولي.

"په کلي کښې خورا لوئ شخول دی هرې خوا ته ځوړ دی ځوک یوې خوا ته په ببړه درومي او ځوک بلې خواته ځغلي، ځوک د چا په خبره ښه نهٔ پوهېږي او هر یو سرګردانه ښکاري.

د یوهٔ ښکلي چمبرله مخه چې له کلي څخه لږ وتلی دی یوه لویه ډله خلق ناست دي، چا سر کښته اچولی دی، ځوک بیا د خپل اړخ له سړي سره ورو – ورو پسېږي او یو څهٔ ورته وایي، په دې ډله خلقو کښې زیات تره سپین پګړي دي چې له نورو شاوخوا کلیو څخه راغلي دي، د چا ږیرې شناوې دي، د چا تکې سپیني او اوږدې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د چا ږیرې ببیا توري دي، دا یوازې د تورو ږیرو څښتنان دي.
چې سرونه یې نهٔ دي ځړولي او څهٔ په هسکه غاړه ګوري په دې ډله
خلقو کښې چوپه چوپاییٔ ده چې یوازې کله کله بنهاري اوربدل
کېږي او هم د ځینو تسپو د ټکهاري په اثر ارامه فضا لږ څهٔ سره
ووهل شي او هم کله کله له ناستو کسانو څخه کوم یو ارمېږي و
کاږي، او لږ څهٔ په زوره ووایي توبه خدایه توبه"(۱۸)

په "سنګسار" نومې ناول کښې یې هم منظرکشي په هنري ډول
ځای کړې ده او دا هغه ناول دی چې د نړیوالې کچې ناول دی د
منظرکشۍ بېلګه یې داسې ده:

"په ځنو کوڅو کښې پانډیان ولاړ دي او کوم سپین کالي او
معتبر غوندې د دربشیو والا خلق په پینځهٔ پولۍ د چکړو له هغو
ډنډواو ولاړو اوبو څخه په شا پورې باسي چې په هغو کښې
تېرېدونکي تر بجلکو پورې ننوزي، ځنې ځایونه خو د اوبو ډنډونه
تر ځنګانه حتی تر ورانه پورې وي، هر څوک چې له شوربازار او
شاوخوا کوڅو څخه د پل خشتي د ماجت په واټ راننوزي نو یوه
ژوره ساه واخلي او په زړهٔ کې د یو ډول بریالیتوب احساس وکړي
او څهٔ هم د دې ځای د کوڅې سره پټ دي او کوڅهٔ یې نسبت د
تېرېدونکو شمېر ته خورا تنګه ده خو ببیا هم ختې او چکړې په
کښې لږې وي او هغه هم هغه ختې دي چې خلقو په پښو کښې له
شاوخوا څخه له ځان سره راوړې دي"(۱۹)

په "بې تربیته زوی" نومې ناول کښې یې د منظرکشۍ هڅه کړې
ده او دا هڅه یې هم ښه بریالۍ هڅه کړې ده.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایستادې او به د ځنې سیندو د ګډون په اثر لکه د غزني رود او د زرمت رود ، سره یو ځای کېږي، او به یې ترویې او د څښلو نه دي، خو دښکار دپاره خورا ښهٔ ځای او په پسرلي ببخي ډېر او هر ډول مرغان له ښا وخوا ملکو ورته راځي نږدې غاړه یې ښرنه ده او هم یې پر غاړه خورا لوړه او ګڼه سارمه شنهٔ کېږي چې د نژدې کلیو ګورمونه اورمې په کښې څري د لمر لوېدو و خواته یې په غتو او ژورو کښې یو څو خورا ګڼ کلي پراته دي چې «ګوړې ناوه» یې بولې. د دې ځای اوسېدونکي لکه مقر نور خلق کاریزونه او څهٔ هم د بادامو باغونه لري. (۲۰)

دلته د دې ناول «بې تربیته زوی» په منظرکشي بې منظر کشي په بریالیتوب ترسره کړې ده خو څهٔ د سیمې په حقله یې حقیقي ښه بیان کړې ده او دا ځای او سیمه په رښتیا هم دغسې دي. نو ځکه یې و منظرکشۍ ته څهٔ زیان هم رسولی دی . منظرکشي په ناول کښې د ناول نګار خپل فن دی چې هغه باید و حقیقت ته نژدې بې شکه وي خو په رښتیني توګه دغسې نهٔ وي ولې که په رښتیني توګه هم هغسې نو هغه بیا د جغرافیې په سیمه ایز لیکلي شکل تاریخي ښه لري. او لوستونکی د هغې سیمې له حقیقت سره اشنا کوي. خو د ناول منظرکشي صرف د دې دپاره وي چې په لوستونکي کښې تلوسه، پېدا کړي، او زړهٔ وړونکي حالت ته یې ورولې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.۸..کلایمېکس/پای:

کلایمېکس چې د ناول اخیرنی ته وئیل کېږي په دې برخه کښې ناول پای ته رسول کېږي خو د ناول پای ته رسول په بنیادي توګه دوه ډوله لري چې یو یې داسې وي چې ناول له تلوسې سره پای ته ورسېږي او تلوسه هغسې پاته شي، او لوستونکی دې ته پرېږدي چې دوئ دتلوسې پای څنګه احساسوي او دوېم د ناول پایله پر یوه پرېکړه وشي او هغه کومه تلوسه چې له پیل څخه راروانه وي هغه غوټه خلاصه کړي او تلوسه ختمه کړي ورسره ناول هم ختم شي.

نورمحمد تره کي خپل ټولو ناولونو کښې پای د تلوسې سره پرېښی دی او دایې یو خاص اسلوب خپل کړی دی چې ناول پر تلوسه باندې ختم شي اود ناول لوستونکي سره بیا هم تلوسه پاتې شي چې مخته څهٔ کېدل به وي، خو د ناول تکمیل یې هم کړی دی. دا د یو ښهٔ ناول لیکونکي مهارت ښکاره کوي چې په ناول کښې تر پایه تلوسه ژوندی پاته وي او پر تلوسه باندې ناول پای ته رسوي. خو کوم پېغام چې مقصد وي هغه په سالمه توګه تر پایه په کښې ورسوي. دا د یو ښهٔ ناول نګار په صفت کښې راځي.

خو لومړی ناول چې درې ټوکه یې چاپ شوی دی هغه هم که څهٔ د لیکوال په خپلو خبرو چې وایي دا ناول نورې برخې هم لرلې البته اوس به نهٔ وي، نو معنی دا چې دا ناول نیمګړی دی، خو بېرته د قیصې او خیال یا مفکورې په حقله دا ناول خپله مکملتیا ښکاره کوي. او پېغام یې په صحیح توګه مکمل په کښې ساتلی دی . او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هڅسې تلوسه په کښې احساسیږي ولې چې دا ناول نیمګړی هم دی
خو بیا هم د فن او هنر له لارې مکمل ناول بللای شو.

۳.۹..فلسفه حیات:

فلسفه حیات یا مفکوره یا مرکزي خیال دا ټول یو شی دي، په
کوم کښې چې د ناول ټول ټال مرکزي مقصد یا لیکوال په کښې د
کومې مفکورې لاندې ناول لیکلی وي. د نورمحمد تره کي ټولو
ناولونه کښې د وخت او حالاتو په مطابقت سره ډېره زورروره
مفکوره ورکول شوې ده، یعني هر ناول یې ځانته مفکوره لري او
داسې مفکورې انتخاب کول هم د یو ښهٔ ناول نګار صفت وي. د هر
ناول مفکوره یې د ژوند سره اړوند ده او په ژوند کښې یې له مهمو
اړخونو سره تړلې او دژوند د ستونځو د راښکاره کولو د پاره په
زړهٔ پورې فلسفه حیات په ناولیزه ژبه رانغښتي دي. د ښو ناولونو
خوبي هم دا وي چې یوه ښه مفکوره ولري بغیر د ښې مفکورې یا
خالي وخت تیري د پاره مفکوره ورکول د کمزوري ناول نخښه وي.
هر ناول نګار چې ناول لیکي نو یوه موخه یا مقصد یې ضرور
وي، خو اکثر په ناولونو کښې د انساني ژوند سره اړوند د ژوند د
لا ښهٔ والي د پاره د ژوند ناخوالې،بدې پېښې، بد روایات، د
بداخلاقو یا داسې نورو شیانو په ضد د انسانانو د روزنې د پاره
لیکل کېږي. خو د نوې دنیا سره د انساني رویو، ذهنیتونو،
نفسیاتو، رومانوي،جنسیاتي، سیاسي، نظریاتي، سماجي یعني
هر اړخیز ناولونه لیکل اوس عام شوي دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کي هم په دې حقله خپل قلم تاند ساتلی دی او د خپلو ناولونو موخه د انساني ژوند او په خاص ډول د افغاني ژوند د ستونځو عکاسي ده او په کښې سماجي، روزنيز، سياسي فکر او د انسانانو د پوهولو د پاره ناولونه ته مخه کړې ده. د دهٔ په پنځو واړو ناولونو کښې بېلابېل موضوعات چې يو بل سره جوخت تړون لري ليکل کړي دي. په لنډه توګه به د ټولو ناولونو موضوعاتو باندې خبره وکړو:

۱.بې تربيته زوی:: د دې ناول موخه يا مقصد د يو بېلارې او بې تربيته زلمي په حقله دی چې مقصد بې و سماج ته دا پېغام ورکول دي چې بايد پلرونه په اولادو باندې تعليم وکړي او ښهٔ تربيت يې وکړي چې سبا و سماج ته يوښهٔ زلمی ور په برخه شي. يعني د اولاد تربيت باندې زور ورکول شوی دی او د بې تربيته زوی نتيجه يې بده ښکاره کړې ده.

۲.ځړه:په دې ناول کښې د مزدورانو سره زياتوب،او د غلو،ملکانو،سرمايه دارانو او رياستي حکمرانانو سره يووالی او د هغوئ له خوا پر ولس باندې ظلم په ګوته شوی دی او ورسره د مزدورانو د تحريك د جوړلو پېغام په کښې دی او يو بله خبره چې د پښتنو د وطن جغرافيه هم په کښې ښکاره شوې ده او د ډيورنډ د کرښې په کښې د نهٔ منلو پېغام موجود دی.

۳.شپين:په دې ناول د ميراث پر وېش باندې د ناجايزه وېش کولو په خلاف پېغام موجود دی او و ولس ته د تعليم پېغام ورکول شوی دی، چې بايد هر ځای دخانانو او "ملا سيدخان" خبره نهٔ ومني بلکې په خپله علم حاصل کړي چې بيا داسې ستونځې نهٔ وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴.دبنګ مسافري: په دې ناول کښې هم د مزدورانو د تحریك په حقله پېغام موجود دی او صنعتي جبر په خلاف لیکل شوی ناول دی چې په صنعتونو کښې د مزدورانو سره څهٔ کېږي، او دا پېغام و مزدورانو ته ورکول شوی دی چې مزدوران باید د خپل بنیادي حق و پېژني چې دوئ مزدوري کوي او مزدورۍ د پاره مخصوص وخت او اجرت ولري. کوم چې فاربرېکیان ورسره ظلم کوي او وخت ډېر وي او مزدوري کمه ورکوي، دغسې د مزدورانو د پاره دخپل حق ور پېژندلو پېغام موجود دي.

۵.سنګسار: په دې ناول کښې بیا د هغو ملایانو، بډایانو په ضد پېغام موجود دی کوم چې د هر وخت د سرمایه دارانه ریاست د پاره خپل قبایلي او مذهبي ورکړل شوي منصبونه غلط کاروي. او د ولس پر ضد یې کاروي تر څو دحاکمانو ملاتړ وکړي او ولس د حکمرانانو په خلاف مبارزه و نهٔ کړي. او اولس ته دا پېغام ورکول شوی دی چې اولس باید په هر څهٔ کښې د ملا او خان رول نهٔ ومني، بلکې ولس باید علم تر لاسه کړي تر څو خپل علاج هم په ډاکتر باندې وکړي. تش په تعویذاتو څهٔ نهٔ کېږي. د حکومتي سازشونو په ضد په کښې ښهٔ پېغام پټ دی.

□□□

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات. سپین، پښتوادبي غورځنګ، شالکوټ، کال فروري۲۰۱۴م، مخ۴۵۶

۲. ایضاً مخونه ۴۵۷-۴۵۸ .

۳. ایضاً، مخ ۲۵۰

۴. ایضاً، مخ۲۲۴-۲۲۵

۵. ایضاً، مخونه ۱۲۰-۱۲۱

۶. ایضاً. مخونه ۲۵۹-۲۶۱

۷. ایضاً. مخونه۴۱۳-۴۱۷

۸. احمد، رشید، پښتوناول سل کاله. ضیا سنزپرنټرز پېښور، ورمبي چاپ،۲۰۱۵م کال،مخ۷۸

۹. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، مخ ۴۷۳

۱۰. اعظم، محمداعظم، ډاکټر، پښتو ادب کښې کردارنګاري، پښتواکېډمی پېښور، لومړی چاپ کال۱۹۹۳، مخ۲۸

۱۱. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، مخ۴۸۷

۱۲. ایضاً. مخ ۲۷۲

۱۳. ایضاً، مخ۱۲۱

۱۴. ایضاً، مخ۳۵۳

۱۵. سیدي، نظیم، سید، څېړنیار، ناول په څنګه لیکو، مومند خپرندویه ټولنه-جلال آباد، دوېم چاپ کال ۱۳۹۱المریز، مخ۹۲

Scanned with CamScanner

۱۶. زړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، مخونه ۱۸۰-۱۸۱

۱۷. ايضاً، مخ۳۴۳

۱۸. زړک، محمد صادق. د نورمحمد تره کي داستاني کليات، مخ. ۳۵۲

۱۹. ايضاً، مخ. ۴۲۱

۲۰. ايضاً، مخ. ۲۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم باب:

نورمحمد تره کي له ناول سره سره په پښتو افسانه لیکلو کښې هم ښه نوم لري چې د ناول په شان یې افسانې هم په لومړي ځل په بېلابېلو مجلو او جریدو کښې چاپېدلې او په کتابي شکل کښې د بېر ناوخته باقاعده چاپ شوې دي.

نورمحمد تره کي پښتوافسانه له نوي، ځانګړې سبک او ریالزم سره اشنا کړې ده. دۀ په خپلو افسانو کښې د خپلې خاورې د انسانانو د ژوند ،سیاسي، سماجي،معاشي،اخلاقي جبر او د ریاست د ناروا په خلاف خپل قلم تاند ساتلی دی . د خپل وطن د انسانانو د ژوند حقیقي حالت یې بیان کړی دی. په افسانو کښې یې اصلاحي رنګ موجود دی . افسانې یې د طبقاتي تضاداتو مظهر دي او د خپل سماج یې ښه عکاسي کړې ده.

د افسانو ژبه یې ساده او پسته ده، منظرکشي ته یې ځای په کښې ورکړی دی. د افسانو پلاټ یې هم په فني توګه مضبوط پلاټ دی . یعني د افسانې چې کوم فني لوازمات دي، د هغو لوازماتو یې ښۀ خیال په کښې ساتلی دی . افسانې یې هیڅ فني کمی نه لري.

نور محمد تره کي زیاتې افسانې لیکلې دي خو زمونږ تر لاسه في الحال صرف ۱۳ افسانې په چاپي بڼه کښې راغلې دي.

په افسانو کښې یې د خپلې سیمې خدوخال او مقامیت له ورایه ښکاري چې دا هم د ښې افسانې لیکلو هنر دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.۴. نور محمد تره کي د افسانو تعارف:

نورمحمد تره کی چې د پښتو په لنډه قیصه لیکل کښې خورا
ښۀ نوم لري، او د پښتو فکشن د دوهمې دورې سرخېل یادیږي، د
ناول تر څنګ یې په پښتو ادب کښې د لنډې قیصې په برخه کښې
هم ځان نۀ دی سپمولی، او ورسره یې دا اعزاز هم په برخه دی چې د
دوهمې دورې سرخیل دی او یعني پښتو افسانه یې په ترقي
پسندانه رجحاناتو پسوللې ده. نورمحمد تره کي چې څومره
افسانې لیکلې دي دا تر اوسه مونږ پوره معلومات نه دي تر لاسه
شوي البته چې څومره افسانې یې چاپ ته رسېدلې دې هغه صرف
۱۴ افسانې دي چې د پښتو ادبي غورځنګ،کوټې، له خوا د
محمد صادق ژړک په زیار چاپ شوی دی.خو په هغو کښې هم یوه
(کله به وي) افسانه نۀ ده البته د افسانې په نامۀ چاپ شوې ده چې
دا بحث به د دې باب په جلا برخه کښې راشي. د نورمحمد تره کي د
لیکنو په حقله یو بهرني لیکوال ګ -ف-ګېرس په خپل، پښتو
هنري نثر، نومې اثر کښې داسې لیکي:

"په کال ۱۹۴۲ کي دۀ (نورمحمد تره کي) په پښتو ژبه ډېر آثار
د چاپ لپاره تیار کړل، چې موضوعات یې اخلاقي وو، د دې جملې
نه (د کامیابۍ وسیله)، (د ارادي قوت)، د اطفالو د رزوني
لارې"(۱).

له دې سره لیکوال دا هم وایي چې ښایي دغه آثار د انګلېسي نه
ترجمه وي. خو که ترجمه هم وي نو د دې له عنواناتو داسې ښکاري
چې دا قیصه ایز عنوانات وي. او ژباړه شوي وي. خو په چاپي بڼه
کښې لا زمونږ تر لاسه نۀ دي راغلي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد تره کي په افسانه لیکل پیل په هم دغو کلونو کښې کړی دی هم دغه لیکوال په مخ باندې لیکي چې:

"په کال ۱۹۵۱ کې تره کي دوه اثار ولیکل دا اثار د موضوع، محتویاتو او ژبې له حېثه په ښکاره سره د دهٔ نورو اثارو نه امتیاز او تفریق لري، لومړی اثر "د غوايي لاندې" او دوهم "دا دی خدمت" دی"(۲)

یعني دلته ثابته شوه چې د دوېمې دورې له پیل څخه بلکې وړاندې بې هم څهٔ لیکل پیل کړي دي. او د دهٔ دیوې مرکې له مخې هم داسې معلومیږي چې دی وايي ما باقاعده لیکل د امپراتورۍ په خلاف له ۱۹۴۲ څخه را وروسته پیل کړل.

نورمحمد تره کي په ۱۹۴۲م عیسوي کال کښې د ویښ زلمیانو په نامهٔ د ادبي او سیاسي پوهانو یو تنظیم مهم او سرګرم غړی پاته شوی دی او د هم هغه تنظیم له لارې بې خپل نظریاتي او سیاسي پرچار په ادبي بڼه کښې کاوه، که څهٔ هم د دوئ پټ دریځ سیاسي ؤ. او د شاهي امپراتورۍ پر ضد مبارزه کول وه. ځکه خو د نورمحمد تره کي په افسانوي ادب کښې د لاندې او لوړې طبقې توپیر زیات په ګوته شوی دی. نو د ترقي پسندۍ د نظریاتو پرچار د افسانوي ادب له لارې خپورول هم د دهٔ په برخه شوی دی. خوتر دې وړاندې لومړی لنډه قیصه بې په کال ۱۹۴۹عیسوي کښې لیکلې او چاپ شوې ده.

د نورمحمد تره کي چې کومې افسانې زمونږ لاس ته راغلي دي هغه د بزګر لور په نامهٔ مجموعه کښې د صادق ژړک په زیار چاپ شوی دی. خو یاده دې وي چې د "موچي" په نامه هم د نور محمد تره

کې د افسانو ټولګه چاپ شوې ده چې پکښې ۱۳ لنډې کیسې
چاپ شوې دي . او دغه دیارلس قیصې په بزګر لور نومې ټولګه کې
چاپ شوې دي خو یوه قیصه پکښې اضافه شته کومې ته قیصه نه
شو ویلای البته یوه لیکنه ضرور ده .چې تفصیل به یې مخته راشي.

په دې مجموعه(بزګر لور) کښې ټولې ۱۳ لنډې قیصې او ۱ یوه
لیکنه چاپ شوې دي او دا لیکنه چې " کله به وي" سرلیک لري لنډه
قیصه نۀ بلکې یو لیکنه ورته وئیلای شو او موضوعات یې په
لاندیني ډول دي:

1: د غوایي لاندی، 2: دبزګرلور، 3: زه او زما ورور، 4: د نوي
کال خوب، 5: دا دي خدمت، 6: موخي، 7: د کورګټه د لاهور ګټه،
8: زما برخه، 9: څوړه جوړه شوه، 10: یو کوندري او درې ډوله
خواړه، 11: کله به وي، 12: څرنګه بډای شوک؟، 13: دسمټ مور
او پلار، 14: په پای کښې بډای شوم."(۳)

خو له دې پرته نورې قیصې به شاید ترلاسه نۀ شي ولې چې په
دې باندې ش- حصین خپله څرګندونه څۀ داسې کوي:

"یوه یادونه کوم هغه دا چې د اروابناد نورمحمد تره کي د
قیصو، لیکنو او ژباړو لوئ راټولونکی د هیواد وتلی ادیب،
ژبپوه، د افغانستان د علومو اکاډمۍ علمي غړی اروابناد سر
محقق دوست شینواری ؤ، هغۀ د " انقلابي پلوشې" مجموعه
راټوله او چاپ ته وسپارله، دغه مجموعه په دولتي مطبوعه کښې
چاپ او خپرېدو ته چمتو وه. چې حفیظ الله امین د اروابناد
نورمحمد تره کي په هیلو او ارمانو منګولې ور ښخې کړې او د
هغۀ ارمانجن زړۀ یې له خوځېدو وغورځاوۀ، له دې کار سره سم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"انقلابي پلوشو" له منځه وړلو امر وشو او هغه يې د اور په لمبو کښې وسوځلی، د انقلابي پلوشو يو ټوک د همدغې مطبوعې يوه وطن پال کارګر چې نوم يې اوس زما په ياد نه دی د اور له لمبو څخه و ساته او نه پوهېږم چې څنګه زما تر لاسو راو رسېده او په جلا وطنۍ کښې مې له لاسه ولوېد"(۴).

له دې پورتنۍ حوالې څخه داسې معلومېږي چې د نورمحمد تره کي نورې لنډې قيصې هم شايد وې خو تر چاپه په سالمه توګه نه دي رسېدلې.

اوس به راشو د نورمحمد تره کي د افسانو به په لنډه توګه تعارف وکړو چې په لاندينې ډول دي:

۱. د غوايي لاندی: دا قيصه د يو غريب بزګر د ژوند په حقله ده چې بزګر له بزګرۍ څخه څومره غنم د خپلې شومې د پاره واخلي، په هغو کښې ټوله شومه څنې ولاړه شي يعني د مُلا، پښ، سودخور، او دخان د کور غم او سړي غم په مد کښې يې ورکړي دي، مور، ماينه او ماشومان يې بې له څه دغۍ پاته شي، او دی پرېکړه وکړي چې ولاړ شي يوې تودې سيمې ته چې مزدوري وکړي او د خپلو ماشومانو د پاره د خپلې يوې (واهۍ) غوبيي حلال کړي چې مور، ماينه او ماشومان يې ژمی پرې تېر کړي تر څو دی بېرته وراستنيږي، له دې پس دی ولاړ شي په مزدورۍ پسې او هلته شپږ مياشتې مزدوري وکړي چې کله کورته راستنيږي نو ۴۲۸ افغانۍ يې ګټلې وې خورا خوشحاله کورته راروان شي. خو چې کله هم د کور په انګړ راننوځي. نو چې ويني لور او ماينه يې چغې کړي، دلته ورته څرګنده شي چې مور او هغه نور ماشومان يې په ژمي

کښې لا د سکاروي له کبله مړۀ شوي دي، په دې مهال کښې بې د کلي ملک ور و غواړي او ورته وايي چې ستا د مور او ماشومانو کفنونه چې مې ورکړي وو او ورسره مې ستا د کور غم او سړي غم په بدله کښې ټولې ۲۴۲افغانۍ جوړيږي، ورکړي، او چې کومې پيسې نورې ورپسې پاته شي د هغو په مد کښې بې محکمې ته بوځي بندي بې کړي.

۲.د بزګرلور: په دې قيصه کښې يو بزګردی او يوه لور چې بختوره نوميږي تر اختر يوه ورځ له مخه د خپلو ښايستو کاليو، او دلاس سره کولو د پاره د نکريزو په ارمان او ورسره غواړي چې ښه غلمينه ډوډۍ بې پلار ورته راوړي، په خوشحالۍ سر ده خپله دريا(تنبل) وهي چې پلار بې راننوت، دا پورې و ننبته چې باباجانه! د خان د لور ډير ښايسته کالي (کپړې) ؤ چې خان ورته راوړي وو، او دوئ هر وخت ښۀ خوراکونه کوي، ته بې ولې ماته نۀ راوړې، هره ورځ قول کوې چې ښه غلمينه ډوډۍ به په راخورې، او ښايسته کالي به راوړې او نکريزي به راوړې، اوس دي يو شی هم نۀ دی راوړی سبا اختر دی، آيا زۀ پر تا نۀ يم ګرانه که څنګه؟

پلار بې له غربوه ډک ستوني باندې ورته و وئيل زويه! هغه خو بې لري، پيسې لري، زۀ خوار غريب بې له کومه کړم؟

دا ماشومه بيا پوښتنه کوي چې د هغۀ له کومې خوا دي، پلار ورته وايي چې هغو ته خدای ورکړې دي.

دلته دا ماشومه نورې پوښتنې کوي. خدای بې مونږ ته ولې نۀ راکوي، چرې دی خدای؟ راځه ! مونږ به هم ورشو را به بې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مهال کښې د خان ناظر راننوت، بزګر ته یې و وئیل، خدای مو خوار کړه تاسو بزګران خو د چا پور هم نهٔ ادا کوئ، سلا بلا وربان‌دې لغتې وګرځوي او و یې وهی، ماشومه هم چغې وهي ژاړي، له څهٔ وهلو پس ناظر ورته و وئیل چې که دي دا ماشومه لور نهٔ وای نو ددې په خاطر خلاص یې، درځه اوس دستي خان ته په خپله در پېش شه.

چې کله یې را ولې نو ناظر دی بهر کښېنوي او خان ته ورشي ورته ووایي چې په دې پورې خو یو شی هم نهٔ شته یو ښهٔ شی پورې شته چې ُهغه د دهٔ یو وړه لور ده او خورا ښکلې ده البته را لویه به شي. خان دستي ورته و وئیل ورشه مُلا را و غواړه. مُلا راشي او خورا نصیحت شروع کړي او ورته وائي چې د بل مسلمان پور اداکول شرعي عمل دی، باید پور ادا کړې، خو بزګر ورته وایي چې زهٔ هیڅ نهٔ لرم څنګه وکړم، خان ورته په غصه و وائي زهٔ خپل پور غواړم، خامخا یې غواړم اوس دستي پر دغه ځای یې غواړم. په دې منځ کښې خان ووځي...

دلته ناظر و بزګر ته خبرې پیل کړې چې خدای خوار کړې ته داسې وکړه د خان په پښو ور ولوېږه، خان زړهٔ سواند انسان دی یوه ښه لاره به درسره وباسي، او نور که نهٔ وي دغه لور دي ورکړه، ښه په نس به هم مړه وي او ښهٔ پوښ به یې وي خورا خوشحاله به وي، زهٔ او مُلا به کوشش وکړو چې خان در رضا کړو.

دلته د خان میرزا هم راغلی او و بزګر ته یې ووئیل چې په تا باندې ټول پور ۳۵۰۰ افغانۍ دی.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزګر پر له سوځي چې نۀ نۀ، دا کار نۀ شم کولای چې لور به و بدبختۍ ته ورکوم او ټول عمر به يې په اور کښې سوځوم. څنګه يې پر درو بنو ورکړم، او بل دا چې ما خو ټولې ۱۲۵۰ افغانۍ پور وړۍ ؤ دا زياتې څنګه شوې، ناظر ورته وايي ولې دا ۱۴ مياشتې چې دي وړې وې د هغو ګټه نۀ حسابې.

دلته مُلا او ناظر څۀ په نصيحتونو او زور باندې په بزګر باندې د لور د ورکولو خط وکاږي او په زوره ورباندې ګوته د لاسليك په توګه ولګوي. او دا ماشومه لور د خان په نامۀ او ملا خپل د خوني يا نوکل دسمال ډک په شا کړي ولاړ شي، او په دې سهار چې اختر هم دی بختوره، په ژړا راروانه کړي او ورته وايي چې د انا کره دي بيايم. هلته به نښۀ کميس،او نښۀ خوراک درکړي. او بزګر له دې وروسته بيا په يوه کنده کښې ځان واچوي، او دا معلومه شي چې لور بختوره يې هم خورا په ظلم کښې شپې او ورځې تېروي، په دې خاطر چې يوه ورځ به د دې ظلمونو بدل اخلي.

۳. زه او زما ورور: په دې قيصه کښې د دوو ورونو د ګډ ژوند قيصه ده چې مشر ورور هر وخت د خپلې مشرۍ په لټه کښې وي او وايي چې زۀ مشر يم پر کشر ورو باندې دا فرض دي چې د مشر ورور ښۀ خاطر به کوي، او دا خبرې مور او پلار هم ورسره تايد کوي او ورته وايي چې مشر ورور خو د پلار درجه لري، پکار دی هره خبره يې څوك ومني.

په دې کښې وخت تيرېږي مشرهيڅ کار يا خواري نۀ کاږي ټول کار او ګټه کشر ورور کوي، که غنم کري، که منجاريتوب کوي او که نورې نغدې پېسې ګټي دا ټول و[illegible]شر ته ورکوي. او ټول

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصارف يې د مشر په لاس او اختيار دى، خو وخت تېرېږي پلار او مور يې دواړه مړهٔ شي له هغه وروسته هم هغسې حالات وي، نو يوه ورځ کشر و مشر ته وايي چې لالاجانه! که ته هم دغسې خواري راسره وکاږې نو مونږ به ښې پيسې وګټو او ژوند به نور هم خوشحاله شي.

لالاجان ورته غصه کوي او وايي ته لا تر اوسه په مشر او کشر نهٔ يې پوه شوى، مشرانو کله خوارى کولې، کشر ورور هم ځان ملامت وګڼي، دا مي لکه چې بد کار وکړ آينده به يې نهٔ کوم.

خو له دې پس هم د مشر ورور هغسې رويه وي، بيا څهٔ وخت تېر شي کشر ورور د خلقو خبرې اوري چې مشر ورور يې په ښار کښې مځکه اخستې ده، او دهٔ بيا يوه ورځ ورته و وئيل چې ته پخپله مځکې اخلې، او بل دا چې ستا ماينه او بچيان ښهٔ په نس ماړهٔ او په تن پټ دي، خو زما بچيان داسې دي لکه د يتيم اولاد، نهٔ په نس ماړهٔ دي او نهٔ په تن پټ، و ماته وايې د کور مصرف زيات دى؟ مشر ورور يې شړک په چپلاخه ووهي او ورته وايي د مشرانو قدر دې لکه چې لا نهٔ دى زده کړى، کشر ورور بيا ځان ملامت و ګڼي.

خو څهٔ وخت وروسته مشر ورور يو ښهٔ موټر هم اخستى دى چې خپلو بچيانو ته هوا خوري په کښې ورکوي، دلته د کشر ورور يقين هم کېږي خو بيا هم خپلې پلټنې کوي، او په دې نتيجه رسېږي چې مشر ورور يې له هغو پيسو کومې چې کشر ورور ګټلې له هغو څخه بچت کړې دى په سود يې ورکړې دي اوس يې په هغو باندې، مځکه او سراى جوړ کړى، او موټر يې اخستى دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسې حال کښې کشر ورور پرېکړه وکړه ومشر ورور ته یې
ېر ورځ و وئیل چې تا خو ماته دورغ وئیل، تا خو ټولې پیسې
پرځای، مځکو او موټر باندې ورکړې دي، زهٔ نور له تا سره نهٔ
اوسېږم وماته وېش را وکړه.

مشر ورور ورته وایي څه ورک شه، یو حساب دي نهٔ شته ، یو
ماینه او بچیان دي درسره بوځه نور هیڅ دي نهٔ منم، خو کشر
خامخا غواړي چې حساب وشي، خو په دې وخت بیا مشر خپل یو
څو یاران را وغواړي خپل کشر ورور ښهٔ په و ډبوي او بیا ورته
وایي چې ارام کښېنه کنې نور دې نو و محکمې ته په لاس ورکوم
چې بندي دي کړي. دلته ارام کښېنه د کورنۍ عزت مه خرابوه. دی
دا پرېکړه کوي چې بس په هیڅ کار نهٔ لري، له ورور جلا ژوند کوي
خو ورور برخه ور نهٔ کړه، خو دی له پرېکړې ډېر زیات مایوسه شو
چې تر دې خو هغه جېل ښهٔ ؤ چې تللی وای دلته خو د خلقو او ورور
له پېغورو هم نهٔ یم خلاص او ژوند مې خراب دی.

په دې لنډه قیصه کښې لیکوال په خپله ګله
۴.د نوي کال خوب: په حقله د نوي کال څخه هیله
دی او د خپلو هغه سپېڅلیو ارمانونو
لري او په خوب کښې د خپل هغه نفسیاتي هیجان لرې کوي، او
خوب ویني چې داسې به نو څنګه وي چې زمونږ په وطن یا هېواد
کښې، به د مطبوعاتو د چاپولو اجرت ورکول کېږي او په دې اړه به
باقاعده یو قانون جوړېږي چې د هغهٔ له مخې به هر څوک کولای
شي چې په ازادانه توګه خپل نظر او دریځ د مجلو، اخبارونو،
کتابونو له لارې څرګند کولای شي، او په دغه توګه د مثبت فکر
خورونکیو ته یوه ښه موقعه په لاس ورتلای شي. او په دغه خوب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې لیکوال پر مخ د اخبارونو له لارې، د هېواد پر سیاسي او سماجي او معاشي مسایلو په اړه خبرونه لولې دا خبرونه، د ناروا او رشوت خورو د سزا، د بودیجې، د پرمختیایي کارونو، د برق داسې نورو بنیادي اړتیاوو په حقله خپرونې نشر کېږي، خو په دې مهال کښې د دهٔ پرمخ یو څاڅکی د اوبو نښلې او دی راویښ شي هغه د کوټې چت څڅېږي چې د هغهٔ څاڅکي له کبله راویښ شي یعني ټوله قیصه د مطبوعاتو د ازادي تر لاسه کولو د پاره یو پېغام لري.

۵. دا دي خدمت: په دې قیصه کښې یو زلمی چې ډېر غریب او در به دره دی په لڅو پښو سره غرمه ته سره ګرمي کښې خپل د غنمو لو کوي ولې چې غنم یې هم خپل او په خپله مځکه کرلي دي، خورا په همت او خوشحالۍ سره لوکوي، خورا نېستمن هم دی او ورور یې هم په ژمي لا مړ شوی دی. چې هغه د دولت د محصلاتو او نورو لارو چارو منډې ترړې هم د دهٔ پر غاړه دي، نو دی څکه په اول سهار کښې د دولتي محصلاتو کارونه کوي او بیا ناوخته لو ته راځي.

د دهٔ په کلي کښې یو څو کسان بډایان هم شته چې د رشوتونو له لارې یا ګران خرڅولو له کبله ښې ډېرې نغدې روپۍ لري، ولې چې خپل ماموریتونه لري، دې بډایانو چې به د دهٔ او نور غریبانانو و لږ محنت ته وکتل نو نهٔ به یې شو وربانډې پېرزو او غوښتل به یې چې په یو چم له چمو پر دوئ دغه هم زهر کړي او دا مځکې ګروي څنې واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ورځ چې دا زلمی د بر سترې له لو څخه کورته راغلو نو دهٔ لا لور ایښې نهٔ وُ چې د خان یو کس ورباندې رېغ کړ چې خان بې دستي غواړي.دی هم دستي ورغلی، خان ورته و وئیل چې د محلې مرکز ګودام دار د څلورنیمو منه غنمو غوښتنه کول له پروسږ درباندې پاته دي دا ور وړه، دی غریب هم پرېشانه سهار وختي بې هغه غنم په شا کړل او درې څلور ورځې پس بېرته راغلو خپل لو بې پیل کړ. ماښام چې له لو څخه کورته راغلو نو ماینې ژړل او ورته بې ووئیل چې یو چړګ وُ هغه مو هم هغه کس ته باندې کړ .چې سړي ستا جلب راوړی دی . او د اس د پاره اوربشې هم غواړي.

دهٔ چې دا خبره واوریده اعصاب بې خطا شول او چې را و ووت که ګوري نو ملک سره ناست کس دی چې د دهٔ جلب بې راوړی دی. دهٔ و وئیل چې هی لو چاته پرېږدم، ملک ورته و وئیل خیر دی ستاد کور زېرمه به زهٔ کوم، او که مځکه په ګروي ورکوې نو ماته بې راکړه، او ملک دستي له ۳۰۰۰ افغانۍ وراوړې او ورسره بې د ګروي اقرارنامه هم په ولیکله د دې دپاره بې مُلا راوغوښت هغه بې په ولیکله او دستخط بې کړه. او ملک ورته و وئیل دا خو د دین،دولت خدمت دی پر مونږ وطنوالو ټولو باندې فرض دي. چې د دهٔ د ولاړو. غنمو او آئینده کال حالت چاته بیا معلوم نهٔ شو او د دهٔ هم خبر نهٔ شو معلوم چې څهٔ شو.

۲:موخي: په "موخي" نومې لنډه قیصه کښې د یوهٔ موخي قیصه ده، د قیصې لندیز بې څهٔ داسې دی، موخي په بلزار کښې د سړک پر یوه څنډه ناست دی او خلقو و پښو ته ګوري، چې یو څوک ورته موچنې یا څپلۍ وراوړي په وه بې ګنډي، په داسې حال کښې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی چې ښه درېشي يې کړې ده ځو نور کسان هم په پسې دي.
راروان دي، په دوئ کښې يوهٔ ږغ کړل چې خان چې کومې موچنې
ورته راوړي وې هغه به دغه موڅي ته راوړو چې ښهٔ تلي پر و وهي.
اداري ته ولاړ هلته يې يو سپاهي ته موچنې ورکړې چې تلي پر
ووهي. موڅي هغو باندې ورته تلي و وهل، هغه کس مفتي ؤ چې
موچنې يې ولېدلې خوند يې ور نهٔ کړ، سم دلاسه يې حکم وکړ چې
ورشئ دا خدای خوار کړی موڅي راولئ چې د دې جزا خو ورکړم،
سپاهي ورغلی سم دلاسه يې و واهه او رايې وست، موڅي ورته و
وئيل چې زما شيان پراته دي ورشه موچنې راوړه، هغه کش کړ په
زور يې بوتلی، مفتي ته يې پېش کړ، مفتي سم دلاسه پوچ رد ورته
وئيل پيل کړل او ورته يې و وئيل زهٔ به د دې ايداد درکوم.
موڅي په ژړغوني ږغ ورته و وئيل چې د دوو افغانيو دغومره
کار وي که دې نه وي خوښ زهٔ خپل تلي بېرته ځني اړوم تاسو يې بل
کوم ښهٔ موڅي ته يوسئ، پر دې خبره مفتي نور په خښم شو، ورته
يې و وئيل زهٔ به د دې ايداد ورکړم. موڅي چې بېرته راغلو غواړي
خپل شيان راواخلي او کومې بلې څنډې ته ولاړ شي خو ددهٔ پر ځای
هلته ځو طالبان ولاړ دي سم د لاسه يې وواههٔ او ښکنځل يې ورته
وکړه، خو موڅي هم ښکنځل پيل کړل، دوئ سم دلاسه مفتي ته
ورکش کړ، او مفتي قاضي ته ور پېش کړ، هلته يې دا عريضه
ورباندې وکړه چې د خولې او سر کفر يې ورته وئيلی دی،
او طالبانو د قاضي په مخ کښې ګواهي ورکړه هم دارنګه موڅي
۳۹ دُرې وهلو باندې سزا شي او ورسره يې پر خره سپروي په ټول
ښار کښې به يې مخ ورتوروي او ګرځوي به يې. له هغه وهلو يو ځهٔ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت پس هغه موخي مړ شو. او بیا به دکاندارنو او خلقو وئیل چې دا د علماو ښېراوو داسې خوار کړ.

۷: د کور ګټه د لاهور ګټه: په دې قیصه کښې د یوهٔ مالدار زمیندار او د خان قیصه ده چې دوئ خورا ښهٔ ډېر غنم اخستې دي او خورا ډېرې پېسې لا هم ورسره دي او اوس غواړي چې دا پېسې په کوم داسې کار کښې بندې کړي، نو د دې زمیندار سړي په کور کښې ماینه او زویان بې دا پرېکړه کوي چې په ټولو پیسو غنم واخلي او ګودامونه په ډک کړي، چې په پسرلي کښې بیا په ډېره لوړه بیه خرڅیږي، هم دغسې کېږي او دوئ د خان په پیسو پسې هم حال کوي چې هغه بې هم په غنم کښې بندوي او بیا په پسرلي کښې بې په ښه لوړه بیه خرڅوي، هم دغسې وشي. چې کله پسرلی راشي نو خلق له لوږې مري د دوئ د کورو مخته خلق په نارو چیغارو بوخت وي غنم غواړي خو دوئ تر هغه غنم نهٔ ورکوي چې نرخ پرې دغسې نرخ په لوړه بیه پرې شي او دوئ غنم خورا په ښه بیه کړي. خرڅول پیل کړي چې تر نیمي زیات غنم په لوړه بیه خرڅ کړي بیا بې زویان هر یودځان دپاره د نوي ماډل موټران اخلي.دلته دا زمیندار خپلې ماینې ته وایي چې رښتیا بې وئیلي دي: د کور ګټه د لاهور ګټه ده.

په دې منځ کښې یو بل غریب زمیندار چې مجبور شوی دی پر دوئ باندې خپله مځکه خرڅهٔ کړي ولې چې دوئ مځکښې هم ورسره بد وضعیت کړی ؤ خو هغه نهٔ وه منلې اوس مجبور شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو چې کله بیا د پیسو وخت پوره شي نو ناظران پر خلقو ګرځي په خورا شدت سره له هغه پوروړو سره سلوک کوي کوم چا چې غنم په پور وړي وي. په دې کښې نیمی بندیان کړل شول، نیمو سترګې نهامې کړې.

خو یوه زلمي و دې غریبانانو ته و وئیل چې په تېښته او جېلونو باندې دا ستونځې نه حل کېږي مونږ باید سره یو متې شو تر څو دبداریانو خلاف څه متحرک شو.

۸.زما برخه: په دې قیصه کښې د یوه غریب سړي زوی چې د مني په پای کښې مړي او د کلي سپین ږیري ورته وایي چې تېر کال چې هغه بل زوی مړ شوی وو نو هم اسقاط او خیرات دې نه و کړ، نو اوس په کار دی ښه خیرات او اسقاط باید وکړي، خو دا چې هر څومره هڅه وکړه چې ځان له دې بچ کړي خوناکامه شو، او مجبور شو او ولاړ د کور د خُلې اوړه یې خرڅ کړل اسقاط یې وکړ. خو اسقاط هم هغه څو کسانو مشرانو په خپل منځ کښې سره و وېشلو، بیا یوه ورځ یو بل کس چې په ښه سړي شهرت لري پر برابر شو او ورته یې و وئیل زما د اسقاط برخه دې نه د راکړې دا هم سم دلاسه یو څه پیسې له یو چا په سود واخیستلې او ور یې کړلې. خو د زوی له څلوېښتمې وروسته یې په کور کښې هیڅ نه وو نو یو ورځ د خان کره دی او ماینه ورځې چې د هغه د ماینې تکري څاک وغوټه کوي د هغه په وسیله په سم نیمي زیات قیمت هغه ورته غنم په سلم ورکوي، که څه هم هغه غنم د دوی درې میاشتې ژمی نه کېږي خو دی بیا په مزدوري. پسې نه ځي د اوازه وه چې د کلي کاریز به کاږي، خو په دې ژمي کښې د دوی قسمت ښه په دې وو چې په ژمي

Scanned with CamScanner

ږوکمه بډایان په مرضونو اخته ؤ مړهٔ شول د هغو په خیراتو او
قاطو د دوئ ښه ګزاره کېده او ځان یې سلامت تر ژمي را و
ښتلو.

په دې خیراتو کښې یو ورځ یوې ۹ کلنې نجلۍ د زړهٔ له کومې
عا کوله،

"خدایه دا نېستې ژر تر ژره له مونږ نه واخلې او مونږ په نس
اړهٔ او په تن پټ کړې" (۵)

پلار بې و وئیل چې یقین دی د ماشومانو دعا قبلېږي ستاسو
په دې خواهش کښې په میلیونونه کوچنیان او بېوزلي درسره
ملګري دي او درسره آمین وایي.

۹. ځوړه جوړه شوه: په دې قیصه کښې د یو زلمي چې خمټ
نومېږي قیصه ده چې خورا غریب دی، دی او ماینه بې مشوره کوي
چې له پوروړو هم ځان نِهام کړي کوم بل کلي ته ولاړ شي چې هغه
کلي د ښو مځکو په نامهٔ شهرت لري او د بزګرۍ د پاره ښهٔ کار په
کښې پیدا کیږي، په دې کښې خمټ له یو بل چا څخه خر د کال په
پور اخلي او قیمت به بې ورکوي، دوئ خپله کډه بار کړه دوه
ماشومان یو ماینه او یو دی روانیږي په دې حال کښې یو پوروړی
وراځي، و هغه پوروړي ته په پور کښې هغه خونه ورکړي په کوم
کښې چې دوئ اوسېدل، دوئ چې کوم کلي ته ورځې په هغه
دبزګرې ځای نهٔ موندل کیږي، بیا دی او ماینه دواړه له خان سره
مزدوري پیل کوي، دی خورا ښهٔ تکړه او د ښهٔ وضعیت ځوان دی له
مُلا سره په جماعت کښې سبق هم پیل کوي او خواري هم کوي، له
دې سره دی نور کتابونه هم وایي خورا ښه زدکړه کوي. خو د خرخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نۀ لرلو له وجې نور سبق نۀ شي وئیلای او په یوه اداره کښې کار پیل کوي، خو بیا یې په هغه هم سمه ګزاره نۀ کېږي او دا مشوره کوي چې باید په ګلیو کښې ولاړ شي د یو بډای سړي ماشومانو ته سبق وئیل شروع کړي، بیا یې هم داسې وکړل چې د یو بډای ماشومانو ته د ۷۰ منو غنمو په بدله د کال د پاره ورته سبق وئیل پیل کړل، او دغه غنم یې موراو پلار ته هم و لېږل چې هغوئ په ټول عمر نۀ ؤ لیدلي.

په دې منځ کښې دی خورا ښۀ ژوند کوي او خوشحاله دی، د له هغه پخوانۍ ادارې څخه څۀ پیسې پښکې اخیستې وې یو څو باقي پاته وې، کلي ته یو لیک رالېږل شوی ؤ چې د هغې ادارې له خوا وو. هغه د کلي مُلا چې سم نۀ په پوهېدو، د هغه و مور ته یې وئیلې ؤ چې د نمبرې یې په پیسو ورته یادې کړې وې، او مُلا وئیل چې دا خو ټول کلی به خوار شي ولې چې دا خمټ خدای خوار کړی په اربونو قرض داره شوی دی، په ټول کلي نۀ ادا کولای. دلته د خمټ مور ځای پرځای بې سوده شوه. کلی ټول پرېشانه دی او ځوره ده څوک کډې باروي او څوک څۀ کوي، خو په دې منځ کښې یو بل زلمی چې له مکتب څخه تازه فارغه شوی دی، هغه خبر شو نو مُلا ته ورغلی هغه لیک یې و کتلو چې په هغه کښې صرف ۱۵ افغانۍ پور لیکلی دی .دلته ټول کلی بېرته خوشحاله شو خېراتونه یې وکړل او تسلې یې وشوه.

۱۰. یو کُنډري اودرې ډوله خواړۀ: په دې قیصه کښې یو خوار غریب خو تکړه سړی دی، چې ټول کور یې اتۀ کسان دي له ماشومانو سره.مځکه یې لږ وه او انبارونه به یې په شا ور وړل لږ څۀ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

به بې برابرول خو د دې سړې لړ مځکه وه، د هغې مځکې د ابادولو
دپاره بې فیصله وکړه چې بادام په ولګوي او پنځو کلونو پورې
اوبهٔ پر اوړو وروخېژوي تر څو ښهٔ وضعیت د ځان برابر کړي. په دې
توګه دی په دې کښې بریالی شي چې د بادام باغ بې د فصل قابل
شي.

له دې وروسته په کلي کښې خان صاحب او ملا صاحب غواړي
چې دا باغ پر یو چم له چمو ځنې تر لاسه کړي او دی دغسې پرېږدي
خو دی په هیڅ شکل دې ته نه دی تیار.

بیا یو ورځ پر دهٔ باندې عریضه کېږي او د پور تور ورباندې
لګېږي چې پور نهٔ ادا کوي او له مقرراتو سره سم محکمې ته جلب
کړل شي، خو هغه څوک چې دی بې جلب کړی و، هغه د دهٔ کره
مېلمه شي او دهٔ ورته د مېلمه په خاطر یو څهٔ غلمین اوړهٔ پوره کړل
ډوډۍ بې ورکړه. په ډوډۍ کښې ماښام د مېلمه خواته غلمینه، د
خان وخواته جوارینه او ځانه بې اربشینه ډوډۍ کښېښودله.

له بده مرغه د مېلمه لاس اوربشیني ډوډۍ ته ورځې او مېلمه
په غصه شي چې درې ډوله خواړهٔ په یوه کوندري، په دې توګه د
مېلمه د قهر او جزا مورد هم وګرځېد. په دې توګه باندې د دهٔ خلاف
داسې دسیسه جوړه شي او دی مجبور کړي چې له باغه لاس
پرېمنځي، او دغسې د دهٔ باغ چې هغوئ ځنې واخلي او بیا بې تر
خانه پورې ټول سره وه وېشي. بزګر له ډېرې مجبورۍ دا کلی
پرېږدي او بلې خواته ولاړ شي، له ډېرې مودې ببرته خپل کلي ته
راشي ډېر سپینږیری شوی وي، او یوه لور او زوی بې پاته شوي
وي نور ټول مړهٔ شوي وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دۀ زوی پوه او لوستی زلمی وي او هغه دا هڅه کوي چې هغه کسان چې د دۀ دپلار غونډي بې وسه کړل شوي او بې وزله کړل شوي وي، هغه سره را یو متې کړي او له هغو خلقو څخه بېرته خپل جایدادونه او کسات واخلي. خو دوئ ورپورې خاندي.

۱۱.ځرنګه بډای شوم: دا قیصه د یوۀ حاجي صاحب د ژوندقیصه، په هغه کښې د خپل غربت او بېوزلي ورځو ګپه کوي او ورته وایي چې زۀ له کلي ولاړم له یوۀ ټیکدار (پښن) سره مزدور شوم چې د ورځې ۴ افغانۍ مزدوري یې ورکوله، پر کلو به ګرځېدل او دا خواري به یې کوله خو یو ورځ کوم بل کلیوال ورباندې برابرېږي چې دا کار پرېږده درځه زمونږ یو کلیوال ښاغلی فلانی چې ستا ماما هم دی، لوئ مامور جوړ شوی دی چې ډېر کلیوالان یې پر ښو ښو ځایو باندې ځای کړي دي، درځه زمونږ به هم یو چاره وکړي. او له هغه مامور سره له ملاوېدو وروسته دی په ګمرک کښې مقرر شي، هم دغسې ښې پېسې په لاس ورشي او خورا په کښې بډای شي، ولې چې تنخوا ما سیوا هم پیسې ټولوي، بیا دغه پیسې په خپل یو کاروبار کښې بندې کړي، نو خورا ښه سرمایه داره شي.

یو ورځ نابېره د هغه شخصي مُلا صاحب ورته وایي چې خدای هم د دنیا لار در سمه کړه او هم ددین، خو سر له دې چې دا دومره سرمایه او پیسې لرم هم ناارامه یم او زما دا ناارامي د هغو بې وسه او اوېره خلقو له لاسه ده کوم چې په جېب کښې یو غران نۀ لري او په مونږه را پسې وي. دوئ تل راته وایي تاسو دا ټول څۀ په ناروا توګه له خلقو راټول کړي دي. خو مونږ ورته وایو، مونږ ته خدا:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

راکړې ده. اوس نو ته ووایه چې کومه ډله او طبقه ګرمه ده؟ او حاجي صاحب هیڅ جواب نهٔ کړي ور او لمانځه ته ولاړ شي.

۱۲. د سمتې مور او پلار: په دې قیصه کښې هم د یو خوار او ستړي بزګر او دهغه د مابینې د ژوند او خواریو قیصه ده، او سمتې د دوئ ماشوم زوی دي، چې د دوئ د کور له مخه هر وخت سودخواره ناست وي پورونه او سودونه ځنې غواړي خو دوئ خپله د بزګرۍ خواري کوي، په دې کښې دوئ په دواړو د خپلو غنمو لو کوي چې سمتې یې په یوه کوچنۍ سیاله (د سابې ځای) کښې ایښې وي او مور یې د غنمو وږي ټولوي او کله راشي چې سمتې ژاړي نو دا ورته خپلې شېدې ورکوي خو هغه د ډیرې ګرمۍ له وجې سمتې بېرته را قی وهي، په دې حالت باندې چې کله د سمتې پلار راشي و یې ویني ډېر غربو نیولی شي او تر برداشت یې وځې، خو د سمتې مور د سمتې و پلار ته تسلي ورکوي خدای مو دي له نورو بدبختیو ساتي، خدای به سمتې را لوئ کړي بیا به مو ماشومان هغوئ به خواري کارې خدای به مو حالت بدل کړي، خو د سمتې ورته وایي چې زمونږ رنګه خلقود پاره ماشومان زېږول ښهٔ کار نهٔ دی. او ورته وایي تر دې بد تري نهٔ شته زما خو تر وس او برداشت وتلی دی دا حالت، ځو به له دې کلي به کومې بلې خواته مزدوري به کوو. دوئ خپل غنم واخیستل چې ټول ۲۲ منه غنم باقي ورپاته شي، دوئ هغه په مځکه کښې پټ کړي چې سودخواره یې نهٔ ووینې، خو په دې وخت چې یو سودخور دی خلق لرې هغه ورباندې عریضه وکړي او دی محکمې ته ځنې بوځي دلته د سمتې مور ورته وایي چې "دغه دې تر بد بتري".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. په پای کې بلهای شوم: دا قیصه د یوهٔ غریب ځوان چې کروړ نومیږي د خوارۍ او بلهای توب قیصه ده. چې په خوارۍ او مزدورۍ په سې په لڅو پښودوه نیم سوه میله سفر کوي لوئ ښار ته ځي هلته له یوهٔ پښ سره په نس مزدوري کوي خو یوه ورځ بې هلته لاس ماتیږي هغه پښ چې د یوهٔ لوئ صاحب لاس ورباندې پروت دی، دی پر سړک غورځوي بیا یو ځلمی راځي دا وایي، چې اې خلقو تاسو وینئ چې زمونږ په خلقو چې د محنت له کبله بې دنیا ښایسته وي د هغو انسانانو سره داسې وضعیت کیږي بیا بې روغتون کښې لاس ځنې پرې کیږي، دی نور هم پریشانه شي چې په دوه لاسه مې مزدوري نهٔ شوای کولای نو په یوهٔ لاس به څهٔ وکړم. یو چا ورته و وئیل چې پر پښ باندې عریضه وکړي کیدای شي څهٔ درکړي، خو تر دې له مخه دی پر پښ عریضه وکړي کروړ بندي، خو له بنده د خوشي کیدو پس د خپل کلي په لور روان شو په لارې بې یو څو سرې ځري(د کیږې څخه وتلې تراډې)، تهوکران سره راټول کړل او یو ځای د لارې پر غاړه کښېناست ځان بې د زیارت ملنګ جوړ کړ چې خلقو به یو غران یا لس انې ورغورځولې او دهٔ دا د یوهٔ شهید قبر بللی او وئیل به بې دا د دهٔ خیالي ورنیکهٔ دی. په دې توګه باندې په څهٔ وخت کښې دهٔ ډېرې پیسې وګټلې او خورا ځایونه بې واخیستل او جوړ بې په کرایه بې هم ورکول خورا بډای سړی شو.

۱۴. کله به وي یوه لیکنه اوکه لنډه قیصه: دا یو پارونکی تحریر کیدای شي البته دې ته لنډه قیصه هیڅ کله نهٔ شو وئیلای ولې چې نهٔ په کښې کردار شته، نهٔ په کښې پلاټ او نهٔ په کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعه نګاري يا نور د لنډې قيصې لوازمات. البته دا يو د خوارانو، بې وزلانو، او مزدورانو د راپارولو د پاره ښه سياسي مبارزه وزمه تحرير يا ليك دی چې په کښې د ټيټې طبقې د انسانانو د رايو مټي کولو ښهٔ په زړهٔ پورې پېغام پټ دی. اودا ټول پېغام د ليکوال د سياسي مبارزې برخه کېدای شي. البته يوه ادبي ټوټه يا قيصه نهٔ ده. او دا دليکوال د ټيټې طبقې په استائيتوب يو لوئ ارمان دی.

دا ليکنه چې د بزګر لور نومې د قيصو ټولګه کښې د لنډې قيصې په نامهٔ چاپ شوې ده، خو صادق ژړک په دې اړه داسې ليکي:

"د تره کي صاحب د لنډو قيصو په مورد کښې يوه بله خبره دد يادولو وړ ده چې تېر کال په ۲۰۱۳م کې په روسيه کې د افغانانو فرهنګي ټولنې له خوا د "موښې" په نامهٔ يو کتاب په پېښور کې چاپ شو، دغه کتاب د ښاغلي ډاکټر شېر حسن حسن په اهتمام چاپ شوې، په دې کتاب کښې ټولې ديارلس(۱۳) لنډې قيصې راوړل شوې دي چې ټولې "دبزګر لور" په کتاب کښې چاپ شوي دي او يوه لنډه قيصه "کله به وي" ليا په "موښې" کتاب کښې کمه ده، يعني نهٔ ده په کښې چاپ شوې، ګنې د نوموړي تر اوسه پورې زمونږ لاسونو ته څوارلس(۱۴) لنډې قيصې راغلې دي"(۶)

خو ددې په اړه يو بل ليکوال اسير منګل صاحب هم داسې څرګندوي:

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"کله به وي، کي د افسانې نه زيات واعظانه رنګ ښکاري افسانه نګار غواړي چې د هغه ملک او وګړي د لوږې، ناپوهۍ او جبر نه وژغورلي شي" (۷)

يعني اسير منګل هم په شک کښې دی او ورته وعظ بې وئيلي دي.خو ما چې د خپلې پلټنې په لړ کښې دا قيصې لوستې او کتلي دي په دې قيصو کښې دا يوه ليکنه ده هم ورته قيصه وئيل شوې، خو دا قيصه نۀ بلکې يوه ليکنه ورته وئيلای شو، او دا چې په "موخې" نومې کښې هم دغه يوه ليکنه "کله به وي، تر سرليك لاندې کومه چې په "دبزګرلور" نومې کښې د قيصې په نامۀ چاپ کړل شوې ده خو په "موخې" کښې نۀ ده چاپ هم دا لامل به بې وي چې دا لنډه قيصه نۀ بلکې يوه ليکنه ده.

۴.۲: د افسانو پس منظر:

د نورمحمد تره کي ټولې لنډې قيصې چې تر اوسه چاپ شوې دي او زمونږ په لاسونو کښې دي، د ټولو پس منظرتقريباً يو شی دی او ټولې قيصې په يوۀ طبقاتي سماج کښې ليکلې شوې دي، او دطبقاتي توپير پر ضد په کښې د بډايان، رشوت خورو، سودخورو،ملکان، ملايانو او خانانو د ناروا عمل په خلاف مبارزه شوې ده. او د يوه غيرطبقاتې سماج د جوړولو تبليغات په کښې شوي، له دې سره سره د خپل وطن او سيمې سماجي او ټولنيز ژوند په کښې په ډېره ښايسته او زړۀ راکښونکي انداز عکس شوی دی. مونږ کولی شو چې دلته د هري افسانې د پس منظر رابرسېره کولو

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاره جلا جلا بحث وکړو او یو ځغلند نظر پر ټولو افسانو چې نورمحمد تره کي لیکلې واچوو.

"د غوايي لاندى" په دې لنډه قيصه يا افسانه کښې د يوه غريب سړي د ټول ژوندد محنت سيله چې په چل ول د سامراجي خلقو له وجې د بل د کور شومه جوړيږي او دا غريب له يو نفسياتي کشمکش او سماجي بې انصافۍ سره مخ کيږي او مجبورکيږي د خپلو بچيانو او کورد وګړو د ګټې سيله د بل په نامهٔ کوي، يعنې په دې کښې مکمل د لاندينۍ طبقې د ځورولو پېغام پټ دى. دا قيصه يو سياسي او طبقاتي پس منظر لري.

"دبزګرلور" په دې افسانه کښې چې کومه کيسه يا د کيسې مرکزي خيال عکاس شوى دى هغه د يوغريب او د يو شتمن سړي د ماشومانو د ارمانونو او خواهشاتو تر منځ واضح توپير عکس کوي چې و ټولنه ته د يو نفسياتي کشمکش ورکولو سبب ګرځي. دا پس منظر ليکوال دې ته مجبور کړى دى چې د خپل سماج داسي نفسياتي او سماجي نيمګړتياوي په هنري توګه د افسانې په شکل کښې تصوير کړي او د خپل ولس مخې ته يې کښېږدي. تر څو ولس ته په اسانه او ساده ژبه دسماجي او نفسياتي توپير زيانونه ور په ګوته کړي. او له داسي سماجي او نفسياتي مسلو څخه خپل د سماج انسانان وژغورې او يو ولسي شعور ورته روښانه کړي.

"زه او زما ورور" دا قيصه يو مکمل د سماجي بې انصافۍ پس منظر لري خو ورسره طبقاتي توپير په کښې نازله کيږي او د دې طبقاتي او روايتي توپير له وجې ليکوال دې پس منظر مجبور کړى دى چې په هنري نثر کښې داسي موضوع خپله کړي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"دنوي کال خوب" دا قیصه ټول یو سیاسي پس منظر لري او ورسره د یو انسان د سیاسي ارمانونود تر پایه رسولو او خواهش پس منظر خپلوي. چې داسي قیصې هم د سماجي او سیاسي توپیر د رابرسېره کولو په اند لیکل کېږي.

"دا دی خدمت" دا قیصه د سیاسي، سامراجي او طبقاتي کشمکش پس منظر لري، ولې داسې فکرونه چې یو انسان مجبور کوي چې د بل د پاره خپله خوله توی کړي او دی بې له څۀ لاس ترزنه کښېني د سامراجیت یو نړیواله فارموله کېدای شي چې انسان په سماج کښې د مجبوریانو ښکار کړي او خپله ناوړه ګټې ترلاسه کړي.

"موخي" دا قیصه د ریاستي منصبدارانو او د هغوئ د عدالتي نظام په پس منظر کښې لیکل شوې ده چې و ټول سماج ته خپل ناروا عمل روا ثرګند کړی او دغسې ریاست د خپلو ناوړه کارونو د خوندي ساتلو هڅې کوي.

"د کورګټه د لاهور ګټه" په دې قیصه کښې یو سماجي محدود نفسیاتي پس منظر لري چې څوک د خپل ځان د تر حده محدود پاته کړي نور نو نه په سماج کار لري او نه په ریاستي پرېکړو خپل کار مخ په وړاندې بیایي.

"زما برخه" دا افسانه یو ښه پس منظر لري چې په ټولنه کښې د سودخورو کوم کاروبار وي، په دې کښې د سود ورکولو او سود اخیستلو د زیان پس منظر بیان شوی دی چې ګوا کي سود د سماج د پاره یو ناسور دی او و سماج ته د سود په ضد مبارزې یو پیغام پېش کړی دی.

Scanned with CamScanner

·ځوړه جوړه شوه· په دې قیصه کښې د ناپوهۍ او د ړندې عقیدې پس منظر بیان شوی دی، یعنې په سماج کښې بغیر له تحقیقه د یو چاخبره منل او پر هغه عمل کول زیان رسونکی عمل کېدای شي پکار دی چې انسانان هر وخت د ژوند په حقله ویښ او بیدار وي چې څوک یې په ناپوهۍ کښې غلط نه کړي.

·یو کندري اودري ډوله خواړه· دا قیصه هم د انسانانو تر منځ د حېثیت پس منظر لري چې د حېثیت توپیر راڅرګندوي او سماج ته د داسي کولو زیانونه ور په ګوته وي، یعنې پکار دی انسانانو ته په یو برابر حېثیت و کتل شي نه د یو بېل بېل حېثیت کوم چې له انسان څخه د انسانیت عنصر لري کړي.

·څرنګه بډای شوم· دا دشتمن جوړېدلو د پاره یو خاص پس منظر لري چې په هغه پس منظر کښې د جایز او ناجایز ګټې کولو توپیر په کښې نه کېږي. یعني سماج ته داسي انسانان په ګوته کوي چې په هغې کښې کوم انسانان د خپلې ګټې د پاره هر څۀ کوي خو انساني ظرف له منځه وړي او دا یو سامراجي دسیسه هم کېدای شي چې په سماج کښې د ریاست له خوا داسي انسان تیارول کېږي.

·د سمڅ مور او پلار· دا قیصه هم د غربت، محنت، مزدورۍ او د ژوند سره د کشمکش پس منظر لري، چې خواري یو انسان وکاږي خو په پای کښې یې ګټه بل انسان ته ځي، داسي ماحول په سماج کښې پېدا کول هم یو طبقاتي جنګ دي چې انسانان له شعوري محنت او پوهنې راګرځوي او په خپل ځان یې اخته کوي او تل د دوئ محنت بې نتیجې روان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پای کښي بډاى شوم" دا قیصه هم یو ریاستي غیرذمه وار حالت په پس منظر کښې لري چې یو انسان د خپل ژوند د ښه جوړولو د پاره محنت او مزدوري کوي خو په دې سترې ژوند کښې و دې ته آخر مجبور کړل شي او په ناجایزه او غلطه توګه د پیسو ګټلو پیل ګوي.

دا ټولې قیصې خپل پس منظر لري چې لیکوال د هغه پس منظر نتایج منفي یا مثبت ګڼلې وي او مجبور شوى وي چې د داسي پس منظرونو څرګندونه په خپل هنري نثر کښې وکړي. تر څو سماج او ټولنه په دې آګاه کړي چې په سماج کښې څۀ روان دي او د کومو نفسیاتو لاندې روان دي او ولې روان دي.نورمحمدتره کي داسي پس منظرونه په سالمه توګه په هنر ښایسته کړي او یو ښکلي پېغام بې ټولنې ته ورکړى دى چې ټولنه څنې برخمنه پاته شي.

۳.۴.موځي یوه افسانه که ناولېټ:

نورمحمد تره کي چې د پښتو ادب په افسانه لیکلو کښې یو وتلى لیکوال دى او د پښتوافسانه یې نوى تنقیدي ریالزم او ترقي پسندانه فکر سره اشنا کړې ده، د پښتو ادب د افسانې د دویم دور لومړى افسانه نګار دى. په افغانستان کښې لومړى د پښتو افسانه نګار دى.

نورمحمد تره کي خورا ډېرې قیصې لیکلې دي خو مونږ یې تر دې وخته صرف ۱۳ لنډې قیصې (افسانې) په لاس کښې په چاپي بڼه کښې لرو.په دې لنډو قیصو کښې یې یوه د "موځي" په نامۀ هم لیکلې ده چې زمونږ څنو محترمو نقادانو ورته ناول یا ناولېټ

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

وئيلي دي، زهٔ غواړم چې دلته دا سپينه کړم چې آيا دا رښتيا هم يو ناول يا ناولېټ دی او که يوه افسانه ده.

د نورمحمد تره کي د "موڅي" نومې لنډې قيصې په حقله ښاغلي حنيف خليل په خپل کتاب کښې دعوي کوي چې دا يو ناول يا ناولېټ دی .دی په دې اړه داسې ليکي:

"څلورم ناول يې د سنګسار په نامهٔ يو کال پس چاپ شو. دې نه پس يې يو وړوکي ناول يا ناولېټ د "موڅي" په نامهٔ چاپ شو"(۸).

نهٔ شم وئيلای چې حنيف خليل په کومه وجه دې ته ناول يا ناولېټ وئيلي دي، داسې ښکاري چې حنيف خليل دا قيصه په خپله لوستې نهٔ وي بس هسې يو چا ورته وئيلي وي يا يې د سنګسارنومې ناول قيصه له دې سره ګډه کړې وي، ولې چې په "موڅي" افسانه او "سنګسار" ناول دواړو کښې موڅي کردار شتون لري ځکه په کښې تېروتي وي.

خو موڅي چې په اصل کښې يوه افسانه ده، چې لنډيز يې مونږ په تيرو صفحو کښې بيان کړی دی.

د موڅي افسانې د ثبوت د پاره به د افسانې نومونه هم را واخلو تاسو به يې ولولی چې آيا دا رښتيا هم افسانه ده که نهٔ، لکه:

"ژړ سپېره مخ د عمومي بازار د پليو لارې پر يوهٔ لانده ځای لمر ځريکې ته ناوامېنده غوندې ناست دی، هر څوک تېرېږي دی يې وار د واره پښو ته ګوري چې ګوندې کېږ يا بوټونه يې خيرې وي چې دهٔ ته يې د ګنډلو د پاره ورکړې، پر دوو تلو چې ځنګونونه يې د خولې ته رارسېدلي دي او خپله زنه يې د دواړو ځنګونو په منځ کښې ايښې ده، په دې چې نن سارهٔ لږ ډېر دي خورا خوشحاله دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هره ګړۍ لمر ته په خورا مینه سترګې وراړوي خو پلوشې يې سترګې ور بربښوي او بېرته يې پټې کړي په دې وخت کښې يو سپين کالي سړي چې خورا اوږد قميص يې اغوستی دی او تکه سپينه پګړۍ يې پر سپينه رخچينه تړلې ده راغی، په دۀ پسې څلور پينځۀ کسه سپين کالي نور هم سته د موڅي حد ته چې راغلل نو سم دلاسه يې پښه ونيوله او يوه يې بل سړي ته مخ و رواړاوه او ورته وې ويل:

"لا...... خان چې وربښميني کېږۀ (موچني)راته راوړي دي هغه بايد دغه موڅي ته ورکړو چې ښۀ تلې پر ووهي".ملګري يې ورته و وئيل: "ښۀ دی".(۹)

دلته مونږ ته ښکاره شوه چې دا يوه مکمله لنډه قيصه ده، ولې چې، خيال، پلاټ، کردارونه او نتيجه يې ټول د يوې لنډې قيصې دي، او په کښې يوازې يوه قيصه تر پايه يوې نتيجې تللې ده، او په وئيلو کښې د لنډې قيصې په موده کښې وئيلې کېږي، او په يوۀ وار وئيلو سره ختميږي، او د لنډې قيصې په چوکاټ کښې ليکلې شوې ده.

کردارونه يې مختصر او لږ دي، جملې يې لنډې لنډې دي او مکالمه يې د لنډې قيصې ده. او په دغه اختصار باوجود يې پېغام ډېر واضحه او د لنډې قيصې په فن پسوللې ده.

خو ناولېټ بيا څکه نۀ شو ورته وئيلای چې:

١. يو خو دا ټول خصوصيات يې د لنډې قيصې دي.

٢.ناولېټ تر ناول کوچنې تر افسانه لوئ وي، يعني الفاظ، کردارونه، واقعات يې تر ناول لږ او تر افسانه زيات وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.په ناولېږ کښې قیصه د ناول په شان پراخ چاپېريال لري خو افسانه لنډه تنګ چاپېريال لري.

۴.د ناولېږ منظرکشي ډېره ضروري ده خو په افسانه کښې د منظر کشي نۀ وي نو د لنډې قیصې حېثیت له لاسه نۀ ورکوي.

۵.ناولېږ که د ناول په برخه کښې شمېرل کېدای شي خو چې قیصه څۀ پوره وي او صرف د اختصار له وجې ورته ناولېږ وئیل شوي وي. خو لنډه قیصه په ناولېږ نۀ شي بدلېدي.

۶.د ناولېږ چوکاټ لږ پراخ وي او لنډه قیصه لکه څنګه چې له نامۀ بې څرګنده ده هم دغسې په واړه چوکاټ کښې لیکل کېږي.

کومو لیکوالانو چې و دې ته ناولېږ وئیلي دي، دهغه څۀ نور عوامل کېدای شي چې په لاندیني توګه بې خدشه وي:

۱.چونکه د نورمحمد تره کي یو ناول چې د "سنګسار" په نامۀ چاپ شوی دی، ډېر مشهور ناول دی په هغه کښې هم د یوۀ موځي (باباخان)او د هغه د زوی (شېر) قیصه ده چې په کښې ملایان او قاضي، مفتي او سرکاري ماسلان د دوئ په خلاف یوه دسیسه جوړوي او د هغې دسیسې له مخې موځي پر دې مجبور کړل شي چې خپل زوی (شېر) پر دې مجبوره کړي چې د قران په غولتون کښې د غورځولو اقرار وکړي، او په داسې شکل آخر د موځي زوی شېر سنګسار کړل شي. او د خلقو په ذهنو کښې داسې ور اچوي چې ګواکې دا دولت یو اسلامي دولت دی چې د اسلام پر شرعي توګه پرېکړې کوي او خلقو ته د اسلام خلاف د عمل سزا ورښکاره کوي.خو په اصل کښې دوئ د خپلو غلاوو او رسوتونو د مخنوي د پاره داسې کارونه کوي ولې چې (شېر) تر دې مخه د ماسل په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار کړی ؤ او هرڅۀ ورته معلوم وو، نو دوئ لکه د استخباراتو زوړ یو ملګری چې په اخر له مخه باسي.د ناول بېلګه:

"ګهیځ له معمول سره سم زوی او پلار ورورسته له لمانځه څخه خپل – خپل شیان واخیستل او پر هغه پخواني ځای باندې کښېناستل، دوئ دواړه خپل لاسونه په تخرګ کي نیولې او کنجلک (غونج) پر دوو تلو ناست وو.

د شېر د پزې سر د سړو له لاسه سوربخون شوی ؤ.

شېر د پلار په اشاره نږدې سماوار چې ته ورغی او دوې چاینکي چای او یوه ډوډۍ یې څنې راوړه یو چاینکه یې پلار ته او بله ځان ته کښېښودله.

لمر ښۀ راوغوړېدۀ او د دوئ دواړو هډوکي یې ورتاوده کړل،ځکه چې د حوت د میاشتې لمر خورا تودې او په زړۀ پورې پلوشې لري، نو د خلقو فعالیت او تګ راتنګ هم وار په وار په واټ کښې پسې ډېرېږي.

په دې حال کي یو سپین کالی غوندې سړی د شېر د پلار تر مخ ودرېد او له هغه سره یې خبرې شروع کړې، شېر دا سړی ښۀ پېژاند او حیران شو او چرت واخیست چې دا سړی زما له پلار سره څۀ کار لري؟ او ولې ورسره ګونېږي؟ ځکه چې د هغۀ خو خورا ښې روسی کلوښې په پښو دي او سپینې هزارګۍ جرابې یې چې پوندې یې په څرمن کښې نیولې شوې دي په پښو دي او دا خو ګنډل نۀ غواړي"(۱۰).

۲. دلته په "موځي" نومې لنډه قیصه کښې هم د یوۀ موځي د ژوند لنډه غوندې قیصه ده چې دا موځي د مفتي، قاضي، طالبانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ماسلانو له خوا په ناجایزه توګه په عدالت کښې محکمه کړي او په سزا يې ورسوي او بيا هم له هغې څخه دی مړ شي، بيا خلق او دکانداران دا خبره کوي چې دا د علماوو ښېراوو داسې انجام ته ورساوهٔ.

هغه څوک چې ورته ناولېټ يې وئيلي دی هغه ليکوالان يا خو خطا شوي دي، او يا يې دغه "سنګسار" ناول او "موځي" لنډه قيصه ډېر وختي وئيلي دي او بيا يې قيصې ورځنې سره ګډې وډې شوې وي. چې ورته ناولېټ يې وئيلي دي او يا کومه بلهٔ سهوه ځنې شوې وي. دا هم کېدای شي چې ډېرو ليکوالو د شفاهي روايت له کبله دا تېروتنه شوې وي، ځکه چې دا دواړه ډېر وروسته چاپ ته راغلي دي، په لومړي سر کښې د ليکوالو په تره کي باندې د ناول نګار خيال کېدهٔ. لکه عبد الکريم بريالي چې د نورمحمد تره کي وه دوو لنډو قيصو ته ناول وئيلی دی، محترم عبد الکريم بريالی په خپله يوه ليکنه کښې داسې ليکي:

"بزگر کی لڑکی، اور بيل کی لاندی، ميں پلاٹ کی ساخت کو ہنر مندی کے ساتھ پيش کرکے حقيقی ربط کی مثال قايم کی ہے يہ ناول قسط وار شائع ہوئے ہيں"(۱۱).

ژباړه: (د بزګر لور او د غوايي لاندی، د پلاټ په جوړښت کښې په هنرمندی سره پېش کړل شوي دي يو حقيقي ربط ورکول شوی دی، دا ناول قسط وار چاپ شوی دی).

يعني دا خو ښکاره ده چې په دغه پورتنيو کښې يو يې تربيته زوی نومې ناول دی لنډه قيصه نهٔ او دا نور دوې د بزګر لور او د غوايي لاندی، لنډې قيصې دي ناولونه نهٔ دي خو بريالي صاحب ګوره ولې ورته ناولونه وئيلي دي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنې دا خو اوس واضحه ده چې قیصه زمونږ مخ ته پرته ده چې دا یوه مکمله افسانه /لنډه قیصه ده.

په دې حقله حنیف خلیل په خپله بیا په خپل یو بل کتاب کښې وروسته ورته افسانه هم وئیلې دي، خو په هغه کښې يې د خپلې تېرې سهوې ذکر نهٔ دی کړی.

"افغانستان میں فکشن اور پشتو افسانہ پاکستانی افسانہ نگاروں کے بعد لکھا گیا ہے۔ افسانے کے کچھ ابتدائی نمونے نور محمد ترہ کئ (افغانستان کے صابقہ صدر) کے ہاں ملتے ہیں۔ "موچی" کے نام سے ان کے افسانے کو طوالت کی وجہ سے ناول بھی سمجھا گیا لیکن اسکي ساخت افسانے کی ہے"(۱۲).

ژباړه: (په افغانستان کښې فکشن او پښتو افسانه د پاکستاني افسانه نګارانو څخه پس لیکل شوی دی.د لنډې کیسې څهٔ اولنی نمونې د نورمحمد تره کي (د افغانستان پخواني صدر) په شکل کښې تر لاسه کېدای شي. د هغهٔ د "موچي" په نامهٔ لنډې کیسې ته د اوږدوالي له کبله ناول هم وئیل شوی دی. لاکن د دې جوړښت د لنډې کیسې دی).

که څهٔ هم حنیف خلیل صاحب دلته خپله پخوانۍ خبره رد کړې ده او بیرته يې نوموړې قیصه لنډه قیصه بللې ده خو بیا يې هم دخپلې هغې زړې خبرې چې و "موچي" نومې لنډه قیصه ته يې ناولټ یا ناول وئیلي وو اوس بیرته تکرار کړې ده او دلیل يې وئیلی دی چې د اوږدوالي له کبله و "موچي" ته ناول وئیل هم خیال شوی دی. خو تر کومه چې مونږ دا یاده لنډه قیصه لوستې او کتلې ده نو په دې کښې د اوږدوالي هیڅ اثر نه ښکاري بلکې مکمله د لنډې کیسې په چوکاټ کښې لیکلې شوې افسانه ده.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

نتیجه: د دې لنډ غونډي بحث څخه مونږ په دې نتیجه رسېږو چې موڅي په اصل کښې یوه لنډه قیصه ده خو ناولېټ یا ناول نهٔ دی.

پیشنهاد: باید له دې وروسته په پښتو ادب کښې د نورمحمد تره کي دغه قیصه چې د "موڅي" په نامهٔ ده یوه مکمله افسانه وبلل شي بلکې ناول یا ناولېټ نهٔ وبلل شي.

۴.۴: د افسانو موضوعات:

د نورمحمد تره کي د افسانو موضوعات هم ټول تقریباً سره یو شان دي او په ټولو افسانو کښې د بزګرانو،مزدورانو د خواریو اومحنت شاوخوا راګرځېدلي دي او ټولې بې د طبقاتي توپیر پر بنیاد د ظلم،جبر او حکومتي چارواکو له خوا ورباندې بې ځایه سزاګانو ورکولو په عکس العمل کښې لیکلی شوی دی، کوم چې هغه وخت د لیکوال د سترګو لیدلی حال معلومېږي او د هغه سماج بې په ښه توګه په کښې عکاسي کړې ده. دلته بې عنوانو څخه د موضوعاتو ښکارندويي کېږي چې پر کومو موضوعاتو لیکوال لنډې قیصې لیکلې دي هم هغسې قیصه بې هم ده.

د غوابي لاندی" نومې افسانه یوه ښه موضوع ده چې په کښې د ټولنیز طبقاتي شعور خورولو او دتضاداتو واضحه عکاسي شوې ده.

"دبزګر لور" افسانه ده چې موضوع بې د سماجي توپیر یو آئینه داره قیصه ده او ښه مفکوره لري، چې دا هم د طبقاتي او سماجي شعور عکاسي کوي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"زه او زما ورور" دا هم زمونږ د پښتني سماج د یو داسې اړخ آینه داره قیصه ده چې په کښې د استعماري ټولنیز شعور او "د نوي کال خوب" نومې افسانه کښې د ریاست د جبر په خلاف قیصه ده په کوم ریاست کښې چې پر میډیا باندې بندیز وي چې ښه مفکوره لري.

"دا دی خدمت" په دې افسانه کښې هم د ریاستي جبر په ضد پېغام موجود دی او ښه مزاحمتي مفکوره لري.

"موڅي" په دې افسانه کښې د عدالتي اختیار او هغه د ریاستي جبر په مرسته استعمال کولو اظهار شوی دی. موضوع یې ښه موضوع ده.

"د کور ګټه د لاهور ګټه" دا قیصه د ذخیره اندوزۍ په ضد لیکلې شوې قیصه ده اود سماجي شعور خپرولو هڅه په کښې شوې ده.

"زما برخه" دا افسانه یو ښهٔ موضوع لرې چې په کښې د سودخورو په ضد لیکل شوې دي.

"ځوړه جوړه شوه" په دې قیصه کښې د یو ملا د ناپوهۍ او د خلقو پر ملا باندې په ړنده عقیدې ښکارندویي شوې ده.چې دا ناپوهي د ټول کلي د پاره د پرېشانۍ سبب شي،

"یو کندري اودرې ډوله خواړه" په دې قیصه کښې د حېثیت د توپیر عکاسي شوې ده او د لوئ زمیندارانو د غریب زمیندار په ضد ناوړه د قبضې خبره واضحه شوې ده.

"څرنګه بډای شوم" په دې کښې د یوهٔ غریب سړي د بډای توب قیصه ده کوم چې بې دولتې منصب ناواړه استعمال کړي وي.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د سمڅ مور او پلار" دا هم د سودخورو په ضد معاملې په حقله قیصه شوې ده او ښه مفکوره لري.

"په پای کښې بلهای شوم" په دې قیصه کښې هم د یوۀ غریب قیصه ده چې په مزدوریو کښې بې لاس پرې کېږي او بیا په اخر کښې د یوۀ دروغجن زیارت جوړوي او پرهغه باندې ناست وي پیسې ټولوي.

۵.۴..د افسانو فني او تکنیکي اړخونه:

د نورمحمد تره کي ټولې لنډې قیصې د فن او تیکنیک له لارې په ټول پوره او د لنډو قیصو په قطار کښې د ښو پیاوړو قیصو په فن کښې راځي.

د نورمحمد تره کي د لنډو قیصو په حقله د پښتو سره سره نور د روسي ژبې لیکوالان هم ټول نقادان په دې اند دي چې نورمحمد تره کی پر لنډه قیصه ښه لاس بردی . یعني یو ښه لنډه قیصه لیکونکی لیکوال دي.

هره قیصه بې، مضبوط پلاټ، خوندوره، زړۀ راکښونکې قیصه، روانه او پسته ژبه، روان او ژوندي کردارونه، مفکوره، تصادم، منظر کشي لري او نور د لنډې قیصې ټول لوازمات بې په هره قیصه کښې په ډېرهنر او فن سره ځای په ځای کړې دي، او یوه قیصه لا هم داسې نۀ ده چې فني نیمګړتیاوې به لري. د دې دپاره مونږ کولای شو چې لنډې قیصې بې ولولو نو لا به راته ښه څرګنده

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي. او په دې اړه د بېلګي په توګه به یې د لنډو قیصو څخه د لیك نمونه رواخلو.

"نن دې لکه چې زړهٔ رابانديې سوی دی او ډوډۍ دې را لنده کړې ده! "خو په دې حال کښې د دې د ژړا بڼغ واورېد، دهٔ ورته و وئيل:

"خېر خو دی په څهٔ شي ژاړې؟"

دې ورته و وئيل:

"ولې به نهٔ ژاړي، خو لاس مو په خولهٔ شو ستا خو پچه ختلې ده، دا چرګ هم هغه چاته باندې دی چې ستا جلب یې راوړی دی ورسه! څهٔ اوربشي پېدا کړه اس یې شوم ولاړ دی او هر ګړی اصرار کوي چې ورته نیم من اوربشي ورکړو".

دهٔ چې دا وینا واورېده اعصاب یې بیدهٔ او مړهٔ شول او لور یې لاسه ولوید پوښتنه یې وکړه:

"جلب راوړونکی چېرته دی؟"

دې و وئيل:

"پربام باندې له ملک سره ناست دی؟

هلته چې وروخوت او تحقیق یې وکړ څرګنده شوه چې د دهٔ نوم د تعمیراتو په انشا کښې راوتلی دی" (۱۳)

په دې پورتنۍ مکالمه کښې د قیصې فن او تیکنیک ډېر ښکاره دی چې څنګه دي او څومره د قیصې فني اړخ یې مضبوط کړی دی. د یوې بلې قیصې بېلګه به راواخلو چې لا واضحه شي:

"دسمتې مور مجبوره وه چې د لو په موسم کښې خپل په تي پورې هلک (سمتې) هم ور ته له ځان سره یو سي ځکه چې دهٔ ته باید هر دوه درې ساعته وروسته تی ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مځکه او اسمان به له ګرمی ځخه اېشېدل او د تودوخي تاخون
به هر ذي روح خورا متاثره کاوه، په همدې تواخون او په همدې
تودوخي کښې د سمڅ مور به لګیا وه وړې به بې ټولول، د دې پښې
طبعاً لوڅې وې او ددې لپاره چې خپلې پښې د (وږ) له ازغیو ځخه
ترېوۀ حده وژغوري نو یو ځۀ وانښۀ او ناړۍ به یې پر پښو وپېچلې
او بیا به بې په خورا حرارت او تاودۀ زړۀ په وړو ټولولو پیل وکړ.
سمڅ ته بې په یوه وچه واله کې د ناړیو کوچنۍ ځاله جوړه کړې
وه او په هغه کې به بې بیداوه، په دغه ځاله کې د سمڅ له ځنګه د
اوبو کوچنۍ کوزه هم پرته دۀ. کوم وخت چې سمڅ وژاړي او یا بې
مور حسب عادت د پام کولو لپاره د دۀ ځالي ته رانژدې او دی وینې
پېدا کړي نو دۀ ته تی ورکوي"(۱۴)

۴.۲. د افسانه نګار په حېثیت پښتو ادب کښې د تره کي مقام

نورمحمد تره کی چې له ناول سره سره پر لنډه قیصه
لیکلوباندې هم ښه لاس بر دی .یعني په پښتو ادب کښې د نوي
جدید قیصه لیکلو روایت چې د نور محمد تره کي له لومړۍ
قیصې لیکلو ځخه پیل اخستی دی، یعني "د نوي کال خوب" تر
سرلیك لاندې لنډه قیصه ولیکله، چې په کښې د جدید طبقاتي
غوښتنو مطابق انځورګري شوې ده.دا قیصه په ۱۹۴۹م عیسوي
کال کښې لیکلې شوې ده او د پښتو افسانې د دوېم دور لومړۍ
قیصه هم ده.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته دوهم مونږ د پښتو افسانې د ادوارو وېش کووچې اسیر منګل په خپل کتاب د پښتو افسانې سل کلن بهیر کښې کړی دی د هغهٔ په مطابق نورمحمد تره کی د دوېمې دورې لومړی لیکوال حسابیږي، ولې چې دوېمه دوره له ۱۹۴۹م کال څخه پیلیږي نو نورمحمد تره کي هم لومړی قیصه په هم دغه کال یعنې ۱۹۴۹م کښې لیکلې ده.اسیر منګل د خپلې څېړنې له مخې د پښتو افسانې دورې هم جوړې کړې دي یعني د دهٔ له مخي د پښتو افسانې درې دورې دي.

" ۱۹۱۷ع نه تر ۱۹۴۸ع پورې" دوېم دور(کال ۱۹۴۹ع تر ۱۹۷۲ع) او درېم دور(۱۹۷۳ع نه تر ۲۰۱۲ع)" (۱۵)

په دې وخت کښې پښتو لنډه قیصه د لنډې قیصې د فن او هنر چادر اغوستی دی . یعني د نړیوال معیار ته د رسولو یو ښهٔ په زړهٔ پورې پیل شوی دی. چې ددې نوي او جدید فن سره د ورتګ کرېډټ (وړتیا) بې د نورمحمد تره کي په سر ده. یعني دا ثابته خبره ده چې نور محمد تره کی د پښتو لنډې قیصې د دوېم دور لومړی جدید افسانه نګار دی. او دا اعزاز د نورمحمد تره کي په سر دی چې پښتو افسانه یې په لومړي وار له ترقي پسندانه سوچ سره اشنا کړه. اسیرمنګل په دې حقله داسي لیکي:

"افسانه نګار (نورمحمد تره کي) ترقي پسند لیکونکی دی د تیارو خلاف جنګ یې خپل هدف ګرځولی دی د ده هره لنډه قیصه د خواري کښود ستونځو نه تاویږي. ژبه یې پسته، روانه ده خپل مافي ضمیر چې څنګه وړاندې کوي د هغه نه دا اندازه په ښه توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګي چې موصوف له د قيصې ليکلو چل ورځي په فني لحاظ د دغه لنډې قيصې ډيرې مضبوطې دي پلاټونه يې بشپړ دي، »(١٦)

په دې حالاتو کښې په نړيواله کچه ترقي پسندانه افکار، په نړۍ کښې د انقلابونورجحان د دوهم نړيوال جنګ څخه دنيا راوتلې وه. نو ځکه دا رجحانات مخه په وړاندې روان وو.

نورمحمد تره کي د خپل افسانوي ليك له لارې د ترقي پسندۍ او انقلابيت پرچار په ډېره هنري توګه تر سره کولو. او د افغانستان د يوې لوئ شاهي امپراتورۍ په خلاف يې خپل قلم تاند ساتلی دی په دې حقله يو بهرنی ليکوال د نورمحمد تره کي د لومړيتوب ذکر داسې کوي:

"نورمحمد تره کی د لومړي ځل د پاره په افغاني ادبياتو کښې د افغانستان د زيارکښې طبقې د ژوند، حقوقو او طبقاتې غوښتنو په خاطر د هغوئ مبارزې ته انعکاس ورکړ"(١٧)

په دې لړ کښې ملګرو اونور محمد تره کي چې په ١٩٤٢م عيسوي کال کښې د ادبي او سياسي نظرياتو د ترقي پسند جوړولو د پاره د ويښ زلميانو غورځنګ بنياد ايښی دی، او دا د افغانستان د هغه وخت د اديبانو، عالمانو او لوستونکو د هلو ځلو يو روشنفکره تنظيم ؤ. او د هم دغه تنظيم له لارې په ادب کښې ترقي پسندانه رجحانات د پښتو ادب برخه جوړ شول. او په دې غړيو کښې هم لومړی نورمحمد تره کی ؤ چې د ترقي پسندانه افکارو او نظرياتو پرچار به يې په خپلو افسانو او نور ليکنو کښې کاوه او تر ډېره حده يې برياليتوب هم په برخه ؤ.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې نوي ترقي پسند سوچ د خورولو د پاره په پښتو ادب کښې يوې پراخې دنيا د ودانولو کوشش پيل شو چې په کښې ويښ زلميان په رښتيني توګه برياليتوب هم تر لاسه کړی دی، او هم دغه هلې ځلې بيا په ۱۹۶۵م عيسوي کال ؤ جنورۍ د مياشتې په لومړۍ نېټه باندې د خلق ډيموکراټيک ګوند افغانستان په شکل کښې نوي سياسي تحريک زېږوي. او دا تحريک بيا په ۲۷م اپرېل ۱۹۷۸م عيسوي کال کښې د يو انقلاب ته ځان ورسولو. نورمحمد تره کی په دې وخت کښې د پښتو ادب د افسانې په برخه کښې د افسانه نګار په حېث يو لوئ مقام تر لاسه کوي چې په لاندې توګه يې مونږ بيانولای شو.

نتيجه: د دې څېړنې په نتيجه يا پايله کښې مونږ دې نتيجې ته رسېږو چې د نورمحمد تره کي د افسانه نګار په حېث په پښتو ادب کښې د مقام تعين وکړو، د دې تعين په حقله مونږ په لاندينيو نقطو کښې داسې وئيلی شو:

۱. نورمحمد تره کی د پښتوافسانې د دوېم دور (کومې دورې چې اسير منګل تاکلې دي) لومړی افسانه نګار دی چې پښتو افسانه يې د ريالزم او جديد نړيوال معيار سره اشنا کړې ده.

۲. نورمحمد تره کی لومړی ترقي پسندافسانه نګار دی چې ترقي پسندۍ سره يې پښتو افسانه اشنا کړې ده، او پښتو افسانې ته يې يو نوی او ځانګړی سبک ورکړی دی چې دا سبک د نورمحمد تره کي سبک بللی شو.

۳. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې د افغاستان انقلابي جمهور رئيس جوړ شوی دی او يو طبقاتي

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب یې په افغانستان کښې راوستلی دی او پښتو ادب ته یې په خپله رئیسي کښې زیات کار کړی دی.

۴. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې تعلیم یې صرف تر لسم ټولګي پورې حاصل کړی دی، خو پښتو هنري نثر یې له نړیوال معیار سره اشنا کړی دی او دا اعزاز یې تر لاسه کړی دی چې د ښه هنري نثر لیکونکی ثابت شوی دی.

۵. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې له پښتو افساني لیکلو سره سره یې په پښتو کښې ښهٔ ناول هم لیکلی دی.

6. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې پښتو یې له یوې اسانې، فني افسانې سره اشنا کړې ده.

7. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې په ډېره اسانه او ساده کلیواله ژبه یې ښه افسانه لیکلې ده، او د خپلې سیمې او سماج یې په ښه توګه عکاسي کړې ده. او بنیادي مسئلو ته یې په افسانه کښې کتنه کړې ده.

8. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې د پښتو افسانه یې له سنجیده موضوعاتو او حقیقت پسند ادب سره اشنا کړې ده.

9. نورمحمد تره کی لومړی افسانه نګار دی چې درجعت په ضد یې ادبي مزاحمتي مبارزه هم کړې ده او پښتو افسانه یې له مزاحمتي ادب سره په مکمله توګه اشنا کړې ده.

10. نورمحمد تره کی په افغانستان (موجوده) کښې د پښتو لومړی معلوم افسانه نګار دی چې تر دهٔ وړاندې کوم بل چا افسانه نهٔ ده لیکلې.

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. نورمحمد تره کي ته دا افتخار حاصل دی چې دۀ په پښتو ادب کښې په لومړي ځل پښتو افسانه په اسانه او سیمه ایزه ژبه کښې ولیکله او د هم دې افسانې له لارې يې خپل نظریات تر عام اولسه ورسول چې په کښې تر ډېره حده بریالی شوی دی.

12. نورمحمد تره کی د پښتو لومړی افسانه نګار دی چې بهرنیو محققینو یې فن ته په تنقیدي نظر کتلي دي او د پښتو ادب په افسانه کښې يې بنسټګر کس بللی دی.

....

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوالې

۱. ګېرس،ف،ک، پښتو هنري نثر، ژباړن:سرمحقق معتمد شینواري، یونائیټډ پرېس کوټه، دوېم چاپ، ۲۰۱۰، مخ۱۱۷
۲. ایضاً، مخونه۱۱۸-۱۱۹
۳. تره کي، نورمحمد، د بزګر لور، سمونه:صادق ژړک، یونایټډ پرېس-کوټه، لومړی چاپ،۲۰۱۰م ، پښتو ادبي غورځنګ کوټه،مخ ۳۴
۴ ایضاً، مخ ۱۰
۵. ایضاً، مخ۵۸
۶. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، فروري۲۰۱۴م،مخ ۱۴
۷. منګل، اسیر، د پښتو افسانې سل کلن بهیر،دانش خپرندویه ټولنه-پېښور، وړومبي چاپ اکتوبر۲۰۱۳م عیسوي، مخ ۷۰
۸.خلیل، حنیف، پښتو ناول (تحقیقي و تنقیدي جائزه)، ملت ایجوکېشنل پرنټرز لاهور، وړومبي چاپ جنوري ۲۰۰۰م عیسوي، مخ۶۹
۹. تره کي، نورمحمد ، دبزګر لور، سمونه:صادق ژړک،مخونه ۴۱-۴۲
۱۰.تره کي، نورمحمد ،سنګسار،خپرونکي، پښتوادبي غورځنګ کوټه،دوېم چاپ ۲۰۰۹م .مخونه ۲۵-۲۶
۱۱. بریالي، عبد الکریم، لیکنځی، پښتوناول نګاري کا ایک جائزه، پښتو اکېډمی کوټه- ۱۹۸۷-۸۸ عیسوي،مخ۵۳

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. خلیل، حنیف، پشتو ژبان و ادب کي تاریخ (ایک خاکه)، یونیورستي بکس پبلشرز، پشاور، ،اګست۲۰۰۹م.مخ ۲۹۹
۱۳.تره کي، نورمحمد ، دبزګر لور، سمونه:صادق ژړک مخونه ۳۹-۴۰
۱۴. ایضاً، مخ۸۴
۱۵.منګل، اسیر، د پښتو افسانې سل کلن بهیر، مخونه ۱۷۳،۴۷،۳۴
۱۶. ایضاً، مخ ۷۱
۱۷. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کلیات،مخ ۷۲۵

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

پینځم باب: خلاصه او نتیجه

خلاصه: په دې څېړنه یا تحقیقي تهسیز کښې د نورمحمد تره کي د ادبي خدماتو په حقله تحقیق شوی دی او په خاصه توګه د نورمحمد تره کي په پښتو افسانوي ادب کښې د کردار په رابرسېره کولو باندې تحقیق شوی دی. چې د دې تحقیق له لارې مونږ په لاندېنۍ نتیجه رسېدو او ورسره څو پېشنهادونه هم ورکوو:

۱. په لومړي باب کښې یې د نورمحمد تره کي د ژوند، روزګار، لږ څه سیاسي او ورسره علمي خدماتو باندې تحقیق شوی دی او تر اوس مهاله چې کوم معلومات لرو هغه مو په کښې یو ځای کړي دي، او په دې نتیجه رسېدلي یو چې نور محمد تره کی د افغانستان لومړی ادبي شخصیت دی چې په سیاسي توګه هم تل سرګرم پاته شوی دی او د خپلې مبارزې پر بنا یې انقلاب هم کړی دی. لومړی ادبي شخصیت دی چې ادب یې له روشنفکرۍ او ریالزم سره سم دم اشنا کړی دی او ورسره یې "ادب دپاره دژوند" نظریې یو ربښتنی پلوی پاته شوی دی.

۲. په دې دوېم باب کښې د نورمحمد تره کي د نالونو موضوعاتي جاج اخیستل شوی دی، د نالونو تعاروف، په ناولونو کښې مقامي او سماجي خدوخال تر بحث لاندې راغلي دي، ورسره د ناولونو سیاسي پس منظر، په ناولونو کښې د سیاسي نظریې جائزه، په ناولونو کښې طبقاتي نظریه، د ناول نګار په حېث په پښتو ا . کښې نورمحمد . کې مقام، تاکل شوی، او . ا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفارشتنه شوې ده چې نورمحمد تره کی د افغانستان او پښتو ادب لومړي ناول نګار دی، یعني د پښتو ناول بنسټګر نورمحمد تره کی دی . او ورسره لومړی طبعزاد ناول هم د نورمحمد تره کي "بې تربیته زوی" نومې ناول دی. او ټول ناولونه یې د ژوند دپاره یو رښتني مقصدیت لري یعني د افغاني ژوند کړه وړه، سماجي او سیاسي اړخ، معاشي بې انصافي، او ورسره یې ادبي فن اوهنر هم په نظر کښې نیولي دي.

۳.په دریم باب کښې د نورمحمد تره کي د ناولونو فني او تیکنیکي اړخ ته په مکمله توګه کتنه شوې ده چې د هر ناول یې په ځانګړي توګه د ناول فني لوازماتو باندې بحث شوی دی. او په دې نتیجه رسېدلي یو چې د نورمحمد تره کي ټول ناولونه په فني حقله مکمل دي او هیڅ کمی په کښې نۀ شته، په هر ناول کښې د ټولو فني لوازماتو پوره پوره خیال ساتل شوی دی، او ناول نګار په شعوري توګه باندې یو ښۀ ناول نګار ځان ثابت کړی دی. یعني د نورمحمد تره کي د نالونو پر پلاټ، قیصه، سسپېنس، واقعه نګاري، منظر کشي، ډکشن، کلائمېکس، فلسفه حیات، تصادم باندې په ځانګړي توګه بحث شوی دی. چې د فن او هنر له پلوه یې ناولونه مکمل دي بلکې فنې ځانګړتیاوې لري، چې دا دنورمحمد تره کي د ناول لیکلو یو ځانګړی سټایل (سبک) ورته وئیلای شو. ولې چې کوم څوک د نورمحمد تره کي یو ناول بغیر له نوم څخه وایي او دا پته ورته نه وي چې دا ناول د چا دی او چا لیکلی دی نو هغه چې کله هم ناول مکمل تر پایه و وایي نو ارو مرو به دا خبره کوي چې د نورمحمد تره کي د سبک ناول کېدای شي.د دې مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا شو چې نورمحمد تره کي ځان ته په ناول کښې سبک اختيار کړی دی.

۴. په څلورم باب کښې د نورمحمد تره کي د افسانو موضوعات، تعارف، فن او ټېکنيک، او افسانه نګار په حېث د ده په پښتو ادب کښې مقام باندې سير حاصل بحث شوی دی او ورسره د موڅي افسانې پر صنفي حېثيت باندې بحث شوی دی چې نتيجه يې داسې ده.

نورمحمد تره کي د پښتو ادب د قيصې د دوهم دور لومړی افسانه نګار دی چې پښتو افسانه يې له جديد ضرورياتو سره اشنا کړه، او يو رياليسټک تنقيدي طرز يې په کښې خپل کړی دی، چې تر دې وړاندې په پښتو افسانه کښې نۀ ليدل کېږي. او پښتو افسانه ته يې يو نړيوال معيار ورپه برخه کړی دی. او ورسره يې پښتو فکشن له جديد ترقي پسند نظرياتو سره اشنا کړی دی، چې دغه طرز يې د "ادب د پاره د ژوند" واضحه عکاسي کوي.

په هم دغه باب کښې مونږ د "موڅي" نومې افسانه يوه مکمله افسانه ثابته کړې ده چې تر دې وړاندې ځينو ليکوالانو ورته ناول يا ناولېټ وئيلی ؤ. خو له دې وروسته بايد دا يوه مکمله افسانه و بلل شي.

په دغه باب کښې يو بل بحث هم شوی دی چې "د کله به وي، ، نومې ليکنه تر دې وړاندې په "بزګر لور" نومې کتاب کښې د افسانې په نامۀ چاپ شوې ده، د دې تحقيق په رڼا کښې دا يوه ليکنه يا تحرير، ثابت شوی دی چې د يو سياسي هدف د ارمان عکاسي کوي او غوښتنه کوي چې داسې بايد وشي، خو افسانه نۀ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا سفارش شوی دی باید دې ته یوه لیکنه و وئیل شي، خو افسانه هیڅ کله نهٔ.

د دې تحقیق په رڼا کښې چې کومې نوې څېړنې مخته راغلې دي او نتیجه یې ورکړې ده، د دې ټول تحقیق سفارښتنه باید وکړل شي اودا په پښتوادب کښې یو مستند تحقیق و ګرځول شي تر څو نوې خبره مخته راځي.

پای

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابيات

۱.احمد ، رشید ، پښتو ناول (سل کاله)، ضياء سنز پرنټرز پېښور، وړمبي چاپ،۲۰۱۵م کال

۲. اخګر، بشير، (علمي، سياسي او ادبي ژوند): سورګل فرهنګي کلتوري ټولنه،کال۲۰۱۱م

۳. اعظم، محمد اعظم، پښتو ادب کښې کردار نګاري ، پښتو اکېډمي پېښور، لومړی چاپ کال۱۹۹۳

۴. انځور، زرين، د پښتو معاصر داستاني ادبياتو تاريخي کتنه ، دانش خپرندويه ټولنه، کال ۱۳۹۳هـ ش (۲۰۱۴)

۵. بخرکی، محمد علم، وينې زلميان (د افغانستان يو سياسي تحريک)، افغاني کلتوري ټولنه، نيدرلېنډ، دوېم چاپ کال ۲۰۰۰م عيسوي

۶.پاشا ، احمد شجاع، افغانستان (ايک قوم کا الميه) ، سنګ ميل پبليکېشنز، لاهورسال۱۹۸۹

۷.تره کی، نور محمد، څړه، د ښوونې او روزنې مطبوعه، افغانستان،کال ۱۳۵۷هج

۸. تره کی، نور محمد ، د بزګر لور، سمونه صادق ژړک، يونايټډ پريس-کوټه، لومړی، چاپ، ۲۰۱۰م کال

۹. تره کی، نورمحمد، د بنګ مسافري ، د ښوونې اوروزنې مطبوعه، افغانستان، کال ۱۳۵۷هـ

۱۰.تره کی، نور محمد، سپين ، د ښوونې اوروزنې مطبوعه، افغانستان،

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

کال ۱۳۵۷هش
۱۱. تره کی، نور محمد، سنګسار ، خپرونکی، پښتوادبي غورځنګ کوټه، دوېم چاپ ۲۰۰۹م کال
۱۲. خليل، حنيف، پښتوناول (تحقيقي و تنقيدي جائزه)، ملت اېجوکېشنل پرنټرز لاهور، ورومبي چاپ جنوري ۲۰۰۰م کال عيسوي
۱۳. خليل، حنيف، پشتو زبان و ادب کي تاريخ(ايک خاکه) يونيورسټي بکس
پبلشرز، پشاور، کال، اګست۲۰۰۹م
۱۴. د تره کي لنډه بيوګرافي، د افغانستان د علومو اکاډمی، کال۱۳۵۷هش
۱۵. دکارګرې طبقې ګوند، سورګل ،کال ۱۳۵۰هجري
۱۶. رفيع، حبيب الله، پښتو پانګه ، پښتو ټولنه،کال ۱۳۵۲هـ ش
۱۷. ريان، بشير احمد، د افغاني باچاهانو لنډ ژوند ليک، صديقي خپرندويه ټولنه،کال ۱۳۸۷هـجري
۱۸. ژړک، محمد صادق، د نورمحمد تره کي داستاني کليات، ترتيب صادق ژړک، پښتو ادبي غورځنګ، شالکوټ، فروري۲۰۱۴م
۱۹. ژړک، محمد صادق، بې تربيته زوی، نور محمد تره کي، پښتو ادبي غورځنګ کوټه،۲۰۱۲م کال
۲۰. سيدي، نظيم سيد، ناول به خنګه ليکو: ځيړنيار، مومند خپرندويه ټولنه-جلال آباد، دوېم چاپ کال ۱۳۹۱المريز

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱.ک ، ف، ګېرس، لیکوال، ژباړن: سرمحقق معتمد شینواري، یونائیټډ پرېس کوټه، دوېم چاپ ،کال ۲۰۱۰م
۲۲. منګل، اسیر، د پښتو افسانه سل کلن بهیر ، دانش خپرندویه ټولنه- پېښور، وړومبي چاپ کال اکتوبر۲۰۱۳م عیسوي
۲۳.مارکس، کارل، او اېنګلز، کمیونسټ مېني فیسټو، ۱۸۴۷عیسوي
۲۴. ماما ، عزیز الله، پښتو مترقي ادب په لویه پښتونخوا کښې ، هیواد کتابتون، کوټه،کال مئ۲۰۱۲م

MAGAZINES / PAPAERS : رسایل / مجلې
۱. لیکني /لیکنځي، پښتو ناول نګاري کا ایک جائزه، پښتو اکېډمئ کوټه،کال ۱۹۸۷-۸۸ عیسوي

WEBSITES : ویبپاڼې
http://www.taraki.org/life/.www.tarakaifoundation.com
http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft7b69p12h&chunk.id=s1.17.26&toc.depth=100&brand=ucpress

Scanned with CamScanner

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادي = 16.09.۲۵ = سنبلې ۲۵ ع

برای یادداشت

Scanned with CamScanner

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library